This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

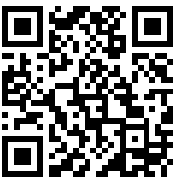

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

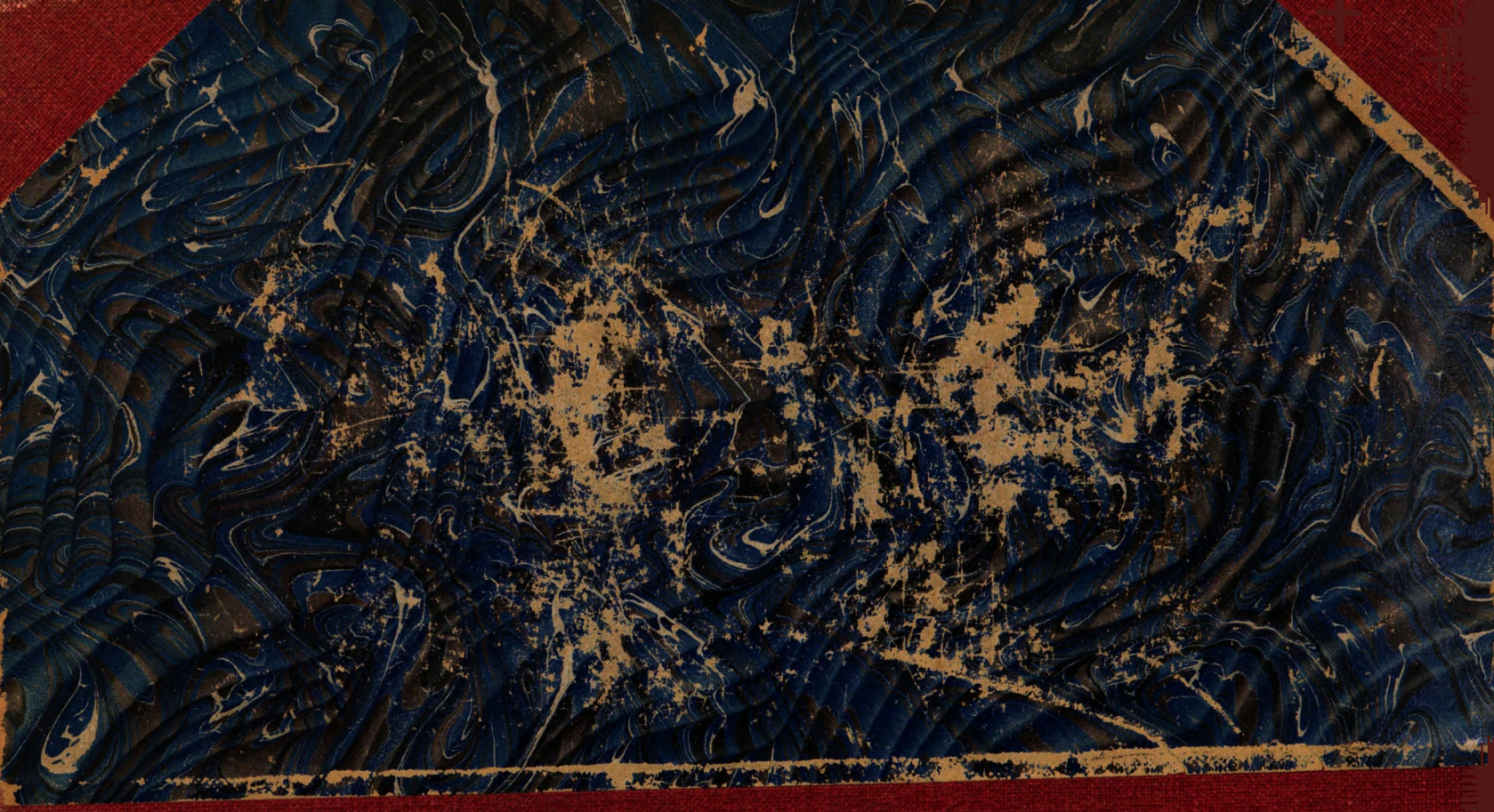

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY
A 001 161 198 9

THE LIBRARY
OF
THE UNIVERSITY
OF CALIFORNIA
LOS ANGELES

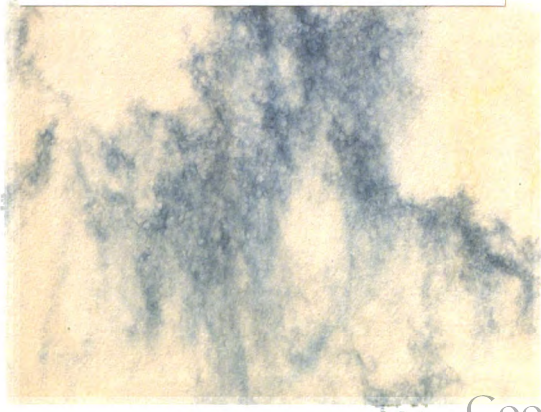

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

VENETIANAREN
MARCO POLOS RESOR
I DET XIII. ÅRHUNDRADET
II

Digitized by Google

Digitized by Google

Einar Fosselius

Digitized by Google

Digitized by Google

MARCO POLOS RESOR

II

Digitized by Google

Digitized by Google

VENETIANAREN

MARCO POLOS RESOR

I DET XIII. ÅRHUNDRADET

ÖVERSÄTTNING SAMT INLEDNING OCH ANMÄRKNINGAR AV

BENGT THORDEMAN

II

STOCKHOLM : ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Digitized by Google

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1917

Digitized by Google

G370
P6T395
v.2

ANMÄRKNINGAR

653452

Digitized by Google

Digitized by Google

FÖRORD.

De till vår tid bevarade manuskripten av Marco Polos resor uppgå så vitt känt är till ett antal av 85, varav två finnas i Kungl. Biblioteket i Stockholm. Dessa mss ha av YULE uppdelats i fyra grupper. Den första omfattar det ms, som i Genuas fängelse nedskrevs av RUSTICIANO (Rustigielo) på franska språket efter Marco Polos diktamen. Det har år 1824 offentliggjorts av Société de Geographie i Paris. Till denna grupp räknas även de mss, som anses direkt gå tillbaka på detta, nämligen den italienska Crusca och ett par andra på italienska språket. Den andra gruppen omfattar de mss, som av Marco Polo själv rättats och förbättrats och de, som återgå på dessa. Den tredje gruppen omfattar en samling mss, som återgå på en av FRA PIPINO verkställd latinsk översättning. Denna grupp är den ojämförligt talrikaste. Den fjärde slutligen utgöres av det eller de nu förkomna mss, som legat till grund för RAMUSIOS upplaga, vilken innehåller mycket, som ej återfinnes i de övriga mss, men som gör intryck av att — och av alla anses — gå tillbaka till uppgifter av Marco Polo själv.

Denna nu föreliggande översättning — den första svenska*) — är, med undantag för en del kapitel vilket anmärkts i kommentaren, verkställd efter BÜRCKS klassiska tyska upplaga under ständig jämförelse med den engelska editionen i Everymans Library.

* Den på svenska föreliggande Marco Polo-litteraturen inskränker sig — om man undantager ett par tidskriftsuppsatser — till ett sexton sidor starkt häfte betitlat »Marco Polo's Resa i Asien» ([Folkskrifter] allm. hist. N:o 32) och tryckt i Stockholm 1859 hos P. G. Berg.

Digitized by Google

Vid utarbetandet av anmärkningarna har jag haft tillgång till och använt mig av följande upplagor:

De viaggi di Messer Marco Polo gentil'huomo venetiano; *ingår i* Secondo volume delle navigationi et viaggi raccolto gia da M. GIO. BATTISTA RAMUSIO. In Venetia, appresso i giunti, 1583. *Innehåller, som nämts, en mängd uppgifter, som ej återfinnas i några mss. Ligger till grund för de flesta upplagorna.*

The travels of Marco Polo, a venetian, in the thirteenth century. Translated from the italian, with notes, by WILLIAM MARSDEN. London, printed for the author, 1818. *Återgår på Ramusio. Grundlägger, kan man säga, Marco Polo-forskningen.*

Il Milione di Marco Polo. Pubblicato ed illustrato dal CONTE GIO. BATT. BALDELLI BONI. Firenze, da' torchi di Giuseppe Pagani, 1827. *Två delar. Återgår till sin viktigaste del på den italienska Crusca samt på Ramusio.*

Die Reisen des Venezianers Marco Polo im dreizehnten Jahrhundert. Zum ersten Male vollständig Deutsch mit einem Kommentar von AUGUST BÜRCK. Nebst Zusätzen und Verbesserungen von KARL FRIEDRICH NEUMANN. Leipzig, B. G. Teubner, 1845. *Återgår på Ramusio, och texten ligger till grund för föreliggande översättning. En för sin tid mycket god upplaga.*

Le livre de Marco Polo, citoyen de Venise. Publié par M. G. PAUTHIER. Paris, libraire de Firmin Didot frères, fils et C:ie, 1865. *Två delar. Återgår på tre franska mss tillhörande Yules grupp två. En synnerligen lärd och vederhäftig upplaga.*

Le livre de Marco Polo. Fac-simile d'un manuscrit du XIV:e siècle conservé à la bibliothèque royale de Stockholm. Stockholm, 1882. *Utgiven av A. E. Nordenskiöld. Ms tillhörande grupp två.*

Digitized by Google

The book of Ser Marco Polo, the venetian. Translated and edited, with notes, by colonel SIR HENRY YULE. Third edition, revised troughout in the light of recent discoveries by HENRI CORDIER (of Paris). In two volumes. London, John Murray, 1903. *Atergår på det av Société de Geographie offentliggjorda, grupp ett tillhörande ms. Upptager dock även det viktigaste av vad Ramusio dessutom har. Den bästa existerande upplagan.*

Die Reisen des Venezianers Marco Polo im 13. Jahrhundert. Bearbeitet und herausgegeben von DR. HANS LEMKE. Hamburg, Im Gutenberg-Verlag Dr. Ernst Schultze, 1907. *Atergår på Bürck. Anmärkningarna lösligt omarbetade och endast delvis tillförlitliga.*

Marco Polo's travels. With an introduction by JOHN MASEFIELD; *ingår i* Everyman's Library. London, published by J. M. Dent & Sons, Ltd, 1908. *Till text och anmärkningar nytryck av Marsdens upplaga med endast oväsentliga tillägg.*

Kommentaren avser naturligtvis ej att utförligt och vetenskapligt behandla Marco Polo-forskningens problem utan endast att meddela resultaten av dessa forskningar så långt de av mig äro kända och för så vitt detta är nödvändigt för att underlätta en obehindrad läsning av texten.

Vidare har jag så vitt möjligt följt den principen att helst citera svenska och lättillgängliga utländska arbeten. De flesta uppgifterna om tatarernas historia återgå på den svenske diplomaten, baron C. D'OHSSONS grundläggande arbete Histoire des mongols.

Namnens stavning i texten har jag ansett mig böra ändra från den, som BÜRCK följt, i de fall då denne avviker från RAMUSIOS namnformer, detta för att nå en noggrannare överensstämmelse med den sistnämde. Trots

Digitized by Google

att YULE ständigt ger övertygande bevis för riktigheten av sin ortografi, har jag ej velat genomföra denna i texten utan anger den endast i anmärkningarna. Även har jag gjort några ändringar i avsikt att få samma ord likformigt stavade hela texten igenom. Fullständig likformighet har därvid likväl ej kunnat nås. För eventuella inkonsekvenser i ortografien av kommentarens modärna namn bedes om överseende.

Slutligen önskar jag använda detta tillfälle att till Doktor Sven Hedin, som varit nog vänlig att låta mig taga del av sitt ännu ej utkomna arbete Southern Tibet, vol. I, uttala mitt vördsamma tack.

Uppsala i april 1916.

Bengt Thordeman.

Digitized by Google

INLEDNINGEN.

1. Burckhardt: Die Kultur der Renaissance in Italien.

2. Gustav Bang: Marco Polo, sid. 63.

3. Vedel: By og Borger, sid. 333 f.

4. Goethe: Noten und Abhandlungen zu besserem Verständnis des West-östlichen Divans, under rubriken Marco Polo.

5. Strindberg: Kulturhistoriska studier, uppsatsen Kina.

6. Bang, a. a., sid. 100 ff.

7. Se t. ex. De Groot: Die Religionen der Chinesen, sid. 188, i verket Die Religionen des Orients.

8. Bang, a. a., sid. 68 ff.

9. Bang, a. a., sid. 70 ff.

10. Bang, a. a., sid. 64 f.

11. Everymans Library, vol. Marco Polo's Travels, sid. XII.

12. Se t. ex. Riehm, Handwörterbuch des biblischen Altertums, art. Sinim, eller Marti, Hand-Commentar, X, sid. 330.

13. Enligt Tiessen (China, I, sid. 40) har den modärna forskningen, som det synes på goda grunder, dragit denna beskicknings officiella karaktär i tvivelsmål.

14. Strabos femtonde bok; Om Kina i § 28.

15. Särskilt i bok 1, kap. 11 och bok 8, kap. 16.

Digitized by Google

16. Se Sven Hedin: En färd genom Asien 1893—97, II, sid. 78 ff, 107 ff, samt Asien, tusen mil på okända vägar, II, sid. 106 ff. Se ock katalogen för Utställningen av kinesisk konst i Stockholm 1914, sid. 7 och 93 ff.

17. Se M. A. Stein: Ruins of Desert Cathay.

18. Se bok 2, kap. 34 samt anm. 1 till samma kap.

19. Söderblom: Gudstrons uppkomst, sid. 322 f.

20. Grundläggande arbeten om den historiska utvecklingen av Kinas och Västerlandets andliga växelverkan äro: H. Yule, Cathay and the Way thither, särskilt vol. 1, sid. XXXIII—CCLIII, och F. v. Richthofen, China, I, sid. 395—733. En sammanfattande men livlig framställning av samma ämne ges av E. Tiessen i hans arbete China, I, sid. 32—76.

21. J. Roosval i Studier tillägnade Henrik Schück, sid. 166 ff.

22. A. E. Nordenskiöld i Periplus.

23. Sven Hedin: Southern Tibet, discoveries in former times compared with my own researches in 1906—1908. Vol. I. (Arbetet är ej utkommet.)

24. Då Bang i sin Marco Polo-monografi (sid. 63 f.) framhåller, att Columbus' stora förtjänst framför Marco Polo är den, att han inriktade sig på upptäckandet av nya områden, medan den senare endast besökte redan befarna och kända länder, så är ju detta lovtal för den djärve och geniale Columbus i mer än ett avseende misslyckat. Som bekant trodde ju Columbus ända till sin död, att han kommit till det av Marco Polo beskrivna landet.

PROLOGEN.

1. Denna prolog, som saknas hos Marsden och Bürck m. fl., återgår på den latinska version, som publicerats av Société de Geographie i Paris. Ramusio har den i något annorlunda formulering och Baldelli Boni endast i förkortad form.

2. Pauthiers, Ramusios och andras texter ha här 1298, vilket är med rätta förhållandet överensstämmande.

Digitized by Google

FÖRSTA BOKEN.

I.

1. Balduin II, greve av Flandern och kusin till Ludvig IX av Frankrike, regerade från 1237 till 1261 och var den siste latinske kejsaren av Konstantinopel.

2. Detta ställe i Ramusios text: »dove all' hora soleva stare un podistà di Venetia, per nome di messer lo Doge» återfinnes varken i de franska eller latinska upplagorna och ej heller hos Baldelli Boni.

3. Uppgifterna om tidpunkterna för denna första resas början variera betydligt i de olika manuskripten. I största delen av dem står 1250, i några 1252 och i andra — inkonsekvent nog då Balduin II blev fördriven år 1261 — står 1269. Att intet av dessa årtal är det riktiga, medgives av de flesta kommentatorerna, men då det gäller att fastställa den rätta tiden, gå åsikterna isär.

Avresan från Venedig uppgives av Ramusio (liksom av manuskriptens flertal) ha skett år 1250, och han ändrar Marcos ålder vid faderns hemkomst till nitton år (från manuskriptens inkonsekventa femton) för att få den att stämma härmed (se nedan anm. 21). Detta godtages av Baldelli Boni, och det kan ju strängt taget vara en smaksak om man vill ändra Marcos ålder från nitton till femton eller årtalet 1250 till 1254. De flesta Marco Polo-kännare ha föredragit det senare (Pauthier sätter 1255), vilket även förefaller naturligast.

Flyttar man över problemet och frågar när avresan från Konstantinopel ägde rum, blir svaret lättare att ge. Rådfrågar man auktoriteterna, är likväl förbistringen snarast ännu större. Bürck tror 1254—55; Marsden säger »några år efter decenniets mitt och ej tidigare än 1255»; Neumann och Yule uppgiva 1260. Skälen till förmån för det senare (se anm. 7 och 11) äro dock fullständigt avgörande i jämförelse med vad som talar för en tidigare datering (se anm. 12). Yule har i texten t. o. m. ändrat årtalet till 1260 under hänvisning till att 1250 från början helt enkelt skulle vara en ren felskrivning. Lemke har egendomligt nog alls ej uttalat sig i denna fråga.

Digitized by Google

4. Soldadia eller Soldaia är det nuvarande Sudak, som ligger i ryska guvernementet Taurien på södra kusten av Krim. Redan på 700-talet var det en viktig handelsplats för bysantinerna; i trettonde och fjortonde århundradena kom det först i venetianarnas och sedan i genuesarnas händer. Rubruck, som några år före Marco Polo reste i Asien, omtalar stadens handel: »Dit komma alla turkiska köpmän, som draga mot norr för att driva handel, och även de, som komma från Ryssland och ämna sig till Turkiet.» (Med Turkiet menas här Mindre Asien.)

5. Denne tatariske furste kallas vanligen Bereke, efterträdaren, och är broder till Batu och son till Djudji, vilken var Djingis-kaans äldste son. Batu ärvde av sin farfaders länder khanatet Kiptjak (Gyllene hordens rike), vilket i öster sträckte sig till Dsungariet, i söder till Sir darja, Aralsjön och Kaspiska havet och mot väster in i Ryssland; han dog 1256. Bereke regerade 1257—1265. Om hans strider berättas i bok 3, kap. 65—68.

6. Bolgar(a), Bulgar eller Bulghar, den nuvarande byn Bolgary i guv. Kasan på högra stranden av Volga, var khanens av Kiptjak sommarresidens. Av den gamla huvudstaden återstå endast murrester och ruiner. De gravstenar, man där funnit, ha tatariska, arabiska eller armeniska inskrifter, av vilka de sistnämnda gå tillbaka till sjätte århundradet. Även skandinaviska (svenska) gravar finnas här (se Arne: La Suède et l'Orient sid. 49), och Ibn Foszlan beskriver från denna plats en nordisk köpmans likbegängelse. — Namnet Bolgarys likhet med folknamnet bulgarer är ej tillfällig. Orten var nämligen huvudstad i bulgarernas välde i södra Ryssland innan denna mongoliska stam ännu vandrat ned på Balkanhalvön och slaviserats. (Se Feist, Kultur der Indogermanen, sid. 481.) Denna sistnämnda omständighet diskuteras redan av Strahlenberg i hans bekanta arbete Das Nord- und Ostliche Theil von Europa und Asia, sid. 28.

Vinterresidenset Assara eller Sarai grundades av Batu på 1200-talet på vänstra stranden av Achtuba. Den arabiske geografen Abulfeda (1273—1331) säger, att staden är en viktig handelsplats för de turkiska köpmännen. Assara för-

Digitized by Google

störtes av ryssarna år 1480. Det vidsträckta ruinfältet ligger helt nära den betydande staden Zarew i guv. Astrakan.

7. De östliga tatarerna, vilkas land ej sträckte sig längre mot öster än provinserna Persien och Khorasan, kallades så till skillnad från de västliga (riktigare nordvästliga) tatarerna, som bodde omkring Volga. Deras härskare, som här kallas Alaù (i kap. 8 Ulaù) är ingen annan än den berömde Hulagu, son till Tului och såväl som Mangu och Kublai (som voro hans bröder), Djingis-kaans sonson. Han sattes av sin broder Mangu till regent över rikets sydliga provinser, lämnade Karakorum och överskred år 1255 Gihon eller Oxus med en stor här. År 1258 intog han Bagdad och lät avrätta den siste abbasidiske härskaren. (Se kap. 8 och anm. 1 till samma kap.) Efter Mangus död år 1259 blev Hulagu den verklige härskaren över dessa provinser men bevarade städse en aktningsfull tillgivenhet för sin broder Kublai, vilken erkändes såsom familjens verkliga överhuvud. Han dog år 1265 i sin huvudstad Tauris (Tebris). Hulagus seger över Bereke ägde rum år 1262, vilket av Neumann anföres såsom bevis för, att bröderna Polo ej lämnade Konstantinopel förr än 1260.

8. Oukaka eller Ukak var en stad på högra stranden av Volga nästan mitt emellan Assara och Bolgar, omkring sex mil söder om det nuvarande Saratov, där det fortfarande ligger en by vid namn Uwek. »Okak» nämnes av Abulfeda.

9. Denna flod är ej Sir darja, som man tidigare antagit, utan Volga, vilket bevisats av Pauthier. Han anför även exempel på, att Volga av andra medeltidsförfattare kallas Tigris.

10. Namnet på den berömda staden Bokara har ej blivit fördärvat av avskrivarna och kan ej missförstås.

11. Barak-khan, sonsons son till Djagatai, Djingis-kaans andre son, förde ett långt och växlingsrikt krig med Abaka, Hulagus son (varom berättas i bok 3, kap. 50). Slutligen blev han i grund slagen och räddade sig med en liten del av sin här till Bokara. Han regerade 1264—1270 och bör ha tillträtt regeringen strax innan de båda bröderna lämnade Bokara.

Digitized by Google

12. Kublai-kaan föddes år 1216 och dog 1294 och var andre son av Djingis-kaans fjärde son Tului. Han var på 1250-talet sin äldre broder Mangu-kaans ståthållare i norra Kina och blev efter Mangus död utropad till kaan i juni månad år 1259. Han säges dock ej velat antaga kaan-titeln förrän han erkänts av sin broder Hulagu. Flera Marco Polo-utgivare anse att det var Hulagus bud om denna sak som bröderna Polo träffade i Bokara och använde alltså året 1259 såsom fixpunkt. — Kublais välde sträckte sig i väster in i Ryssland fram emot Tysklands gränser och till Persien. I öster erövrade han återstående del av Kina, där han år 1280 störtade dynastien Sung och grundade den mongoliska dynastien Juen. Hans angrepp på Japan och Java misslyckades; han förde även krig mot Birma och Tonkin och underlade sig Tibet.

13. Med den romerske kejsaren menas här den kejsare, som regerade i Konstantinopel.

14. Medeltidens sju fria konster voro grammatik, logik, retorik, aritmetik, geometri, musik och astronomi.

15. Det finnes anledning misstänka, att kaanens aktning för kristendomen här fått väl överdrivna uttryck, även om ambassadens ändamål var det angivna. Kublai-kaan övergick sedermera till buddhismen.

16. Dessa kin-pai, d. v. s. bokstavligen gyllene tavlor, voro fripass som för första gången kommo i bruk under Sung-dynastien.

17. Giazza, (L)ayas, Ayacio, Glaza, La Jazza, etc. är det nuvarande Ajas i turkiska vilajetet Adana vid Alexandrette-bukten. Fordom en viktig handelsplats befinner det sig nu i fullständigt förfall.

18. Acre, bibelns Akko, kallas numera vanligen Akka och ligger i turkiska vilajetet Bejrut ej långt från berget Karmel. Under korstågen kämpade kristna och saracener med yttersta ansträngning om denna punkt. Det var en tid konungariket Jerusalems egentliga huvudstad.

19. Påven Clemens IV dog i Viterbo den 29 nov. 1268.

20. Negropont är det nuvarande Chalkis.

Digitized by Google

21. Uppgifterna om Marco Polos ålder vid hans faders återkomst avvika från varandra i de olika editionerna. De äldsta manuskripten uppgiva åldern till femton år, vilken uppgift ej finnes någon anledning att betvivla. Ramusio däremot har höjt den till nitton, säkerligen för att få den att stämma med den antagna tidpunkten 1250 för avresan.

22. På grund av oenighet och uppträden inom kardinalskollegiet förblev påvestolen obesatt under nära tre år. Slutligen uppdrog konklaven åt sex kardinaler att utse påve, och deras val föll den 1 sept. 1271 på den ovan omtalade Tebaldo av Piacenza, vilken då endast var ärkediakon av Lüttich och såsom påve antog namnet Gregorius X. Han verkade vid denna tid i Akka.

23. Den konung av Lill-Armenien, om vilken här talas, är Leo III (1268—1289), en son till Haiton I. Det ovan nämda Ajas var konungarikets viktigaste hamn.

24. Pauthier och Yule anföra flera arbeten författade av och tillskrivna denne munk.

25. Då man kan förutsätta, att våra resande började sin färd ungefär samtidigt med att påven avreste från Akka, blir denna tidpunkt, anmärker Marsden, så gott som omotsägligt fixerad till slutet av år 1271.

26. Västerlandets historieskrivare kallade på korstågens tid Kairo, Egyptens huvudstad, Babylonia eller Bambellonia. Den i texten omtalade sultanen var Beibars med tillnamnet Bundokdari, sultan av Egypten (1259—1276), vilken redan 1266 infallit och underkuvat större delen av Armenien samt plundrat städerna Sis och Ajas. År 1270 bemäktigade han sig Antiokia, slaktade en stor del av de kristna och gjorde resten till fångar samt förstörde alla deras kyrkor, de skönaste i Orienten. Även från åren omkring 1272, då våra resande kommo till Armenien, äro infall av Beibars i Armenien kända. Han drog ännu några gånger mot detta land och låg även i strid med den mongoliske fursten Abaka, vilket slutade med den senares nederlag.

27. Det är väl känt, att tempelherrarna i Mindre Asien voro kristna resandes bästa skydd mot mohammedanernas fanatism. Det är mycket troligt, att orden hade någon styrka

Digitized by Google

förlagd i denna trakt, och naturligt, att de båda andliga sökte skydd hos dennas anförare, som möjligen kan hava varit ordensmästaren men troligen endast var en riddare.

28. Cle-men-fu, Clemeinfu, Cemenfu har av Neumann visats vara identiskt med Kai-ping-fu. (Se kap. 57, anm. 1.)

29. Baldelli Boni antager, att storkhanen skickade bud mot sina gäster till Kampion (Kan-tschóu) emedan det omtalas, att de resande stannade ungefär ett år i denna stad. Det har dock ifrågasatts om ej detta uppehåll gjordes under någon senare resa i dessa trakter. (Jfr inledningen, sid. 13 f.)

30. Vilka språk Marco Polo behärskade kommer, såsom Yule anmärker, ständigt att stå öppet för diskussion. Den latinska texten säger att han kunde tatariska och fyra andra språk. Marsden förmodar mongoliska, uiguriska, mandschuriska och kinesiska; Baldelli Boni mongoliska, arabiska, turkiska och kinesiska; Pauthier mongoliska, kinesiska, uiguriska, persiska och arabiska; Yule mongoliska, arabiska, uiguriska och tangutiska eller tibetanska. Att han kunde kinesiska, synes ju troligt av den anledningen att han en längre tid fungerade såsom ämbetsman i det egentliga Kina. Hans misstag i fråga om de kinesiska namnens etymologi talar dock däremot.

31. Se bok 2, kap. 40, anm. 1.

32. Argon, Abakas son och sonson till Hulagu, följde år 1284 sin farbroder Ahmed-khan-Nikodar på tronen i Persien och Khorasan. Om striderna mellan dessa båda berättas i bok 3, kap. 51—61. Den i texten omtalade gemålen till Argon, som av Orientens historieskrivare kallas Bulghan, dog år 1286. Beträffande titeln konung av Indien, som här gives åt Argon, är att märka, att på tolv- och trettonhundratalen det östliga Persien — Khorasan, Afghanistan och Belutschistan — ej sällan benämndes Indien.

33. Storkhanen var farfars bror till konung Argon, och förmodligen var denne senares avlidna gemål ävenledes av Djingis-kaans förnäma familj. Denna romantiska historia förklaras alltså enklast, anmärker Marsden, såsom en strävan hos konungen i Persien att alltjämt behålla kontakten med sin gamla mäktiga släkt.

Digitized by Google

34. Beteckningen Kataia för Kina sammanhänger, säger Tiessen (a. a., sid. 47 f.), med namnet på Khitan-stammen, som sedan början av 900-talet, efter att ha varit bosatt i Liao-flodens område i Mandschuriet, börjat visa en väldig maktutveckling och därigenom gjort sig till förelöpare för de stora mongoliska erövrarna. Under Sung-dynastien voro Khitan Kinas farligaste fiender; de trängde segerrikt in i de nordliga provinserna och vågade t. o. m. grunda en huvudstad nära det nuvarande Peking. Omkring år 1125 utbredde de sitt maktområde långt mot väster i det att de lade under sig landet ända till bortom Samarkand. Deras herravälde över hela det inre Asien tillförsäkrade dem den stora fördelen att vara mellanhänder vid varuutbytet från Kina mot väster — transitohandel har som bekant alltid varit inbringande. För Europa blevo de därför till »sidenfolket», likasom sererna varit det under antiken, och därav uppkom förväxlingen mellan det ur namnet Khitan uppkomna landbegreppet Khitay eller Khatay (Kataia) och det gamla Serer-landet. Khitan införlivades så småningom, sedan de på 1100-talet hade fått vika för stammen Kin, med storkhanens välde.

35. Dessa krig måste hava ägt rum omkring år 1289 och förmodligen i Bokara mellan Djagatais avkomlingar, vilkas historia är särskilt dunkel; det finnes anledning förmoda, att de — liksom de andra mongoliska furstarna — sällan höllo fred. Oroligheter förekommo även vid denna tid närmare Kina, där en yngre broder till Kublai sökte göra denne makten stridig.

36. Man har ej här att med Ostindien förstå den indiska kontinenten utan några av öarna i den östliga arkipelagen, möjligen Filippinerna, föreslår Marsden.

37. Vi kunna, säger Marsden, av uppgifter i olika delar av boken sluta oss till att den märkliga expeditionen avseglade från Pei-ho i början av år 1291, tre år före storkhanens död och fyra år innan de resande anlände till Venedig. Yule sätter på goda grunder avresan till början av år 1292.

38. Angående denna ö, se tredje bokens sjunde kapitel och anmärkningen därtill. I tredje boken beskrives f. ö. hemresan utförligare.

Digitized by Google

39. Förmodligen landstego de i den berömda hamnstaden Ormus.

40. Konung Argon dog den 10 mars 1291.

41. Ki-akato eller Kai-khatu, som under namn av förmyndare för den unge tronföljaren tillvällat sig makten, var Abakas andre son och följaktligen Argons broder. Han dog 1295. Om honom berättas mera i bok 3, kap. 62.

42. Den furste, som här bär namnet Kasan, var Argons äldste son Gasan-khan; han besteg först år 1295 Persiens tron, nära fem år efter faderns död, vilken anvisat honom Khorasan till residens under förmynderskap av en guvernör vid namn Nuroz. På dennes inrådan antog han senare den mohammedanska tron och därmed namnet Mahmud. Även om Gasan berättas i slutet av bok 3.

43. Dessa äro de viktiga pass, som de gamla kände under namnen Portæ och Pylæ Caspiæ eller Kaspiska vägarna, och som av orientaliska geografer kallas Khowar- och Khawarpassen. I deras närhet ligger det land, som av Marco Polo kallas Arbor Secco, och varom i kap. 21 utförligare berättas. Han nämner det ofta, emedan där de vägar skilja sig, som han tog då han reste till Kina och då han återvände därifrån.

44. Förmodligen Tauris (Tebris).

45. Detta visar att familjens överhuvud fortfarande erkändes såsom suverän även av den persiska grenen, och Kai-khatu hade säkerligen särskilda skäl därtill. Gasan var den förste, som även nominellt förklarade sig självständig.

46. Häri kan man se ett bevis för det allmänna tvivlet på Kai-khatus legitimitet. Alla historieskrivare överensstämma däri, att denne förde ett liderligt och skändligt leverne. Slutligen gjorde han sig så hatad, att rikets förnämsta personer sammansvuro sig mot honom. Det kom till en öppen drabbning, där Kai-khatu blev slagen och tillfångatagen; han blev sedermera hängd. Det är ett egendomligt faktum, att förnämsta orsaken till hans impopularitet var, att han införde papperspengar i Persien.

47. Kortaste vägen från Tebris för genom Bedlis i Kurdistan till Aleppo; men vid denna tid hade sultanen av

Digitized by Google

Egypten, med vilken konungarna av Persien ständigt lågo i strid, besatt alla Syriens hamnar; och där hade de resandes pass betytt föga. Landvägen till Trebisond vid Svarta havet var säkrare, då de där befunno sig under skydd av den kristna furste, vilkens familj regerade i det lilla oavhängiga konungariket Trebisond från 1204 till 1462.

II.

1. Armeniens uppdelande i Stor- och Lill-Armenien stämmer överens med vad vi finna hos Ptolemæus och medeltidens geografer, ehuru andra indelningar gjorts sedan denna del av Asien kommit under det ottomanska riket. Lill-Armenien innefattar området väster om Eufrat, Stor-Armenien landet öster om denna flod. Att det på Marco Polos tid utbredde sig söder om Taurus och omfattade Cilicien, därför borga samtida historieskrivares auktoritet. Marco Polo genomkorsade Lill-Armenien på resan till Kina och Stor-Armenien på hemfärden då han begav sig från Tebris till Trebisond.

2. Sis var Lill-Armeniens huvudstad under Leos regering, och det är troligt, anser Marsden, att det Sebastos, som nämnes i texten, endast är ett annat namn för Sis. — Den svenske resanden Johan Otter, som år 1737 besökte dessa trakter anmärker (Voyage en Turquie et en Perse, I, sid. 68) alldeles som Marco Polo, att luften här är mycket osund. — Det i det följande nämnda Karmanien är naturligtvis identiskt med landskapet Karamån.

III.

1. Med Turkomanien förstår man vanligen Seldjukerdynastiens besittningar i Mindre Asien, vilka sträckte sig från Cilicien och Pamphylien i söder till Svarta havets kuster och från Pisidien och Mysien i väster till Lill-Armeniens gränser och omfattade större delen av Phrygien och Kappadocien med Pontus.

2. Turkmanerna hava bevarat sina herdevanor till sena tider, säger Marsden. Turkihästrasen betraktas än i dag i orienten som särskilt djärv och kraftig.

Digitized by Google

3. Dessa tre städer motsvara de gamlas Iconium (Konia), Cæsarea (Kaisarjia) och Sivas (Sebaste).

4. Sankt Blasius, biskop av Sebaste i Kappadocien, led martyrdöden troligen år 316.

5. Det är de folk, vilka lydde under Hulagu och hans familj, som här ständigt kallas de orientaliska tatarerna till skillnad från Batus och hans efterträdares välde, som låg nordväst om Kaspiska havet, omkring Volga och inåt Europa.

IV.

1. Arzingan, den förra huvudstaden i Stor-Armenien, heter än i dag Erzingan och ligger i en fruktbar trakt ungefär 150 km. sydväst om Erzerum. Erzingan var redan i förkristlig tid en gammal och berömd stad, rik på tempelbyggnader, som i första århundradet uppförts av konung Tigranes II. Sedermera upphöjdes staden till biskopssäte för Armenien, vilket först senare förlades till det yngre Erzerum. Under seldjukernas och mongolernas herravälde — vilka erövrat Arzingan år 1242, alltså på Marco Polos tid — var staden en betydande industri- och handelsstad.

2. Hos Ramusio står »Buccasini di Bombagio»; i Baldelli Bonis text »bucherame».

3. Argiron, det nuvarande Erzerum, riktigare enligt arabernas benämning Arzen er rum, d. v. s. romarnas stad Arzen, emedan den var den sista stad i Armenien som tillhörde Byzans. Dess äldsta inhemska namn Garin undanträngdes i början av 400-talet, då en fästning byggdes där, av namnet Theodosiopolis. Detta behöll den som bysantinsk stad många århundraden igenom, till dess den arabiska benämningen på 1000-talet blev den vanliga, och förvrängningen av denna fann Marco Polo bland perserna. Än i dag är Erzerum genom sitt läge vid handelsvägen från Trapezunt till Tebris en huvudstapelplats för karavanerna och nådde på grund härav en storartad blomstring. Staden som är av stor strategisk betydelse har befästats av turkarna och 1916 erövrats av ryssarna. Sven Hedin har skildrat den i sitt arbete Över land till Indien (I, sid. 74 ff.).

Digitized by Google

4. Darziz är Arsissa, det nuvarande Artschesch, vid Van-sjön.

5. Paipurth är det gamla, redan av kejsar Justinianus på en hög klippa byggda kastellet Baeberdon; på de modärna kartorna kallas det Bajburt och ligger nordväst om Erzerum vid Tschorsch-floden, som nära Batum — känt från första världskrigsåret — faller ut i Svarta havet. Även Bajburt är skildrat av Sven Hedin i ovannämnda arbete (I, sid. 59 ff.).

6. Ararat är ursprungligen namnet på högslätten vid mellersta Araxes i Armenien, och om denna högslätt är också i gamla testamentets syndaflodsberättelse tal. Genom ett missförstånd blev redan av de första bibeltolkarna namnet överflyttat på det högsta av de armeniska bergen, vilket befolkningen av ålder kallat Massis. Detta är av vulkaniskt ursprung; det 5,157 m. höga Stora Ararat var verksamt inpå 1400-talet och hade ännu år 1840 ett våldsamt utbrott då en stad vid bergets fot blev förstörd. Ehuru bergets topp är täckt med evig snö finnas inga glaciärer. Vegetationen på bergens sluttningar är tämligen torftig; egentliga skogar förekomma ej; i närheten av den eviga snön, vilkens gränser ligga på 3,500 till 4,000 meters höjd, utbreda sig här och där gröna gräsmattor, dit kurderna om somrarna driva sin boskap.

7. Med Zorzania har man att förstå konungariket Georgien, som ligger på södra sluttningen av vattendelaren mellan Svarta och Kaspiska haven och har Tiflis till huvudstad. Namnets z i stället för mjukt g beror på den gamla venetianska dialekten. — Mosul och Maredin, se kap. 6, anm. 1 och 6.

8. Denna trakts rikedom på naftakällor är alltför väl känd här i Sverige för att särskilt behöva påpekas.

V.

1. Konungarna av Georgien buro ofta namnet David, emedan de ansågo sig härstamma från konung David genom en furste Schampath. Namnet David bars även av den siste

Digitized by Google

titulärkonungen av Georgien, vilken år 1801 avträdde sina rättigheter till Ryssland.

2. Kaspiska havet kallas av persiska skriftställare vanligen Baku-sjön. I provinsen Baku finnas förutom de ovannämnda naftakällorna även slamvulkaner och gaskällor. De senare äro som bekant föremål för tillbedjan av parserna.

3. De i texten omtalade händelserna hänföra sig till erövringen och förhärjandet av Chuaresm genom Djingiskaans här år 1221, varvid många invånare flydde till öarna i Kaspiska havet. På en av dessa dog samma år den sista schahen av Chuaresm Alaeddin.

4. Som bekant är detta väl överensstämmande med förhållandet även i våra dagar.

5. Av senare resande, säger Bürck, uppräknas väl buxbomen bland landets vegetabilier, dock utan att särskilt framhållas. Ambrogio Cantareno, som reste på 1400-talet, nämner den likväl som förhärskande.

6. Härmed menas, framhåller Marsden, att de voro eller önskade betraktas som en gren av den kejserliga familjen i Konstantinopel, vilken förde den romerska örnen bland sina insignier.

7. Detta är det berömda passet mellan Kaukasus och Kaspiska havet där staden Derbend ligger, vilken av araberna kallas Bab-al-abuab, portarnas port, av turkarna Demircapi, järnporten, och av perserna Derbend, den stora vallen. »Innevånarna äro i allmänhet av den meningen,» säger den av Bürck citerade P. H. Bruce, »att staden Derbend grundats av Alexander den store, och att den långa mur, som sträckte sig till Euxinus, blev uppförd på hans befallning för att skydda Persien mot skyternas anfall.» Som murens byggherre nämnes även Yezdegerd II av Sassanid-dynastien, som levde på 400-talet. Det mäktiga byggnadsverket förstördes av Timur-lenk men kvarstår delvis.

8. Kumanerna hörde till de turkiska stammar, vilkas språk nära sluter sig till ost-turkiskan. Omkring mitten av 1000-talet bröto de in över landet norr om Svarta havet

Digitized by Google

och fram till Karpaterna. Då de på 1200-talet besegrats av mongolerna flydde en stor del av dem till Ungern, där de slogo sig ned och senare antogo kristendomen och det magyariska språket. — Namnet kumanes kommer enligt Neumann förmodligen av det turkiska kum, sand, och skulle alltså betyda sand- eller stäppfolket. — Man måste här beundra uppgifternas noggrannhet, fortsätter Neumann; endast mongolerna kallas tartarer och skiljas med rätta från de turkiska kumanerna.

9. En del platser i dessa trakter hava, säger Marsden, i alla tider varit berömda för sin silkesmaskodling.

10. Trakten är känd för att hava goda jaktfåglar. Yule gör ett försök att förklara den egendomliga formen avigi.

11. Några utgivare (Marsden, Bürck) företräda den åsikten, att Gelukhalat skulle vara identisk med Vansjön, vid vilkens strand staden Khelat låg, som då skulle givit sjön detta namn. I Pauthiers text läses Gelachelan, som där säges hava en utbredning på 700 mil. Namnet Gelachelan erinrar om landskapet Ghelan vid Kaspiska havets sydkust. Det skulle alltså, säger Pauthier, betyda Ghelanhavet och sålunda endast vara ett annat namn för Bakuhavet eller Kaspiska havet. Detta antagande finner ett visst stöd hos en anmärkning hos geografen Abulfeda, som påpekas av Yule. Han omtalar nämligen att ifrågavarande distrikt vanligen kallas Kíl-o-Kilan men av araberna Jíl-o-Jílán. — Det är dock att märka att Kaspiska havet här i texten strax nedan omtalas under det förut använda namnet.

Provinsen Ghelan eller Ghilan var och är berömd för sin sidenhandel och dess namn har givit anledning till beteckningen ghell(i)e på ett slags sidentyger.

12. Av araber och turkar har Volga fått namnet Etel, som här är förvanskat till Herdil. Floderna Kur (Kura) och Araz (Arax) flyta ut i Kaspiska havet söder om Baku. — Redan Herodotos och senare geografer ända in på 1800-talet uppgiva, att Gihon (Oxus, Amu darja), som nu utfaller i Aralsjön, flöt ut i Kaspiska havet. I själva verket fanns en förbindelsekanal mellan Aralsjön, sjöarna Sary-

Digitized by Google

Kamysch och Kaspiska havet, och förmodligen bar denna vattenväg även namnet Gihon. Däremot är det oriktigt då det (ännu av Lemke) uppgives, att Amu darja skulle hava ändrat sitt lopp och tidigare följt Usbojsänkan. Rätta förhållandet upptäcktes vid ryska nivelleringar redan på 1880-talet.

13. Se ovan anmärkning 11.

14. Tiflis är nu huvudstad i generalguvernementet Kaukasien. Den till nära 200,000 personer uppgående befolkningen består av armenier, ryssar, georgier och perser. Då Marco Polo reste från Tebris till Trebisond har han förmodligen själv ej sett staden, och man måste därför antaga, att han fått det lilla han meddelar om den ifrån andra.

15. Med den store tatarkonungen har man här att förstå någon av Hulagus ättlingar och ej storkhanen, säger Marsden.

VI.

1. Staden Mosul, som förr var Mesopotamiens huvudstad, ligger på Tigris' västra strand mitt emot det gamla Ninive. Den beskrives av Abulfeda och alla orientaliska geografer såsom en av den mohammedanska världens mest betydande städer. För närvarande är Mosul huvudstad i det likabenämnda turkiska vilajetet och har ungefär 70,000 invånare, bland vilka turkar, araber och kurder äro övervägande. Ehuru handeln, i jämförelse med vad den varit, gått betydligt tillbaka, har staden dock alltjämt en viss betydelse för transitotrafiken mellan Bagdad och Kurdistan.

2. Nestorianerna utgjorde en sekt inom den orientaliska kyrkan, och har fått sitt namn efter Nestorius, som var patriark av Konstantinopel i första hälften av femte århundradet. De flydde undan den bekännelsetrogna kyrkans förföljelser till Persien, Mesopotamien och Arabien och utbredde sig så småningom över hela Asien från Jerusalem till Peking till dess de under Timur lenk blevo fullständigt undertryckta.

Jakobiternas sekt har fått sitt namn av munken Jakob Baradæus. Den hade många anhängare i Syrien, Persien och Mesopotamien; för närvarande är den mycket decimerad.

Digitized by Google

3. Denna titel »jacolit» (hos Lemke står förklarligt men oförlåtligt »jacobit») skrives i några upplagor »jatolic» och är ingenting annat än en förvrängning av *Καθολικός* den georgiske och armeniske patriarkens titel.

4. En mohammedansk köpman kallades ju moslcman, muselman, och ordens likhet har väl kommit Marco Polo att tro, att alla dessa muselmaner kommo från Mosul.

Med muslin menas åtminstone nu för tiden ett fint bomullstyg. Praktstofferna av siden, som väl även förfärdigades i Mosul, ha efter staden Baldach (Bagdad) fått namnet baldachin.

5. Kurderna, som allt fortfarande leva i det efter dem benämda landet Kurdistan, äro ett sedan uråldsta tider i dessa trakter inhemskt iranskt folk. De uppgå till ett antal av över 2 millioner. Från språklig synpunkt måste de här och var inom Persien bosatta lurerna räknas till samma stam. Det är som bekant till stor del för att skydda för dessa folks röverier det av svenskar organiserade gendarmeriet i Persien blivit uppsatt. — Otter (a. a., I, sid. 115 ff.) berättar om ett djärvt kurderöverfall nära Mardin och omtalar dem ända ned emot Mosul och även i Persien.

6. Maredin (Mardin) återfinnes på de modärna kartorna nordväst om Mosul; Mus (Musch) ligger nordost om Mardin nära Van-sjön.

7. Vi se härav, anmärker Bürck, att dessa trakter då voro mera blomstrande än nu. I Musch finnes för närvarande ingen handel eller industri av betydelse. I Mardin förfärdigas visserligen förträffliga bomullstyger, men handeln är likväl ganska ringa.

VII.

1. Bagdad (skrivet Baldach, Bagadet, Baudas) var över ett halvt årtusende kalifens säte och huvudstad i det mohammedanska världsriket sedan den andre abbasiden Abu-Djafar Abdallah el-Mansur (754—775) valt den till residens. Staden blev snart medelpunkt för handel, vetenskap och konst till dess den genom kalifatets störtande av mongolerna under Hulagu-khan år 1258 så gott som fullständigt förlorade sin

Digitized by Google

betydelse. Det senare turkiska Bagdad (nu 225,000 inv.) är endast en svag reflex av vad som tidigare utvecklat sig till en världshuvudstad under helt andra historiska förhållanden.

2. Tigris. — Uppgiften att till flodresan åtgår fjorton dagar, tycks vara exakt. Otter behövde elva dagar för att komma från Bagdad till Basra.

3. Kisi är identiskt med ön Keis vid ostkusten av Persiska viken och var länge huvudhamn för handeln med Indien. Ön, som nämnes redan av Arrianos under namnet Catæa, är den enda i Persiska viken, som har skog och sött vatten. På dess norra sida befinner sig ruinerna av en stad.

4. Balsara, Balsora, Bastra heter numera Basra och är en stad av stor kommersiell betydelse. Den ligger vid Schat-el-Arab ungefär mitt emellan den plats, där Eufrat och Tigris förena sina källor, och själva kusten. Staden beskrives av Otter (a. a., II, sid. 47 ff.), som bodde där åren 1739—43, och av Sven Hedin (Genom Persien, Mesopotamien och Kaukasien, sid. 216 ff.), som särskilt nämner traktens rikedom på dadelpalmer.

VIII.

1. Den siste kalifen i Bagdad hette Abdallah el-mustasim billah och var en oduglig vekling, vilkens girighet blivit till ordspråk. Han förmådde ej bjuda den anryckande Hulagu något allvarligare motstånd, och den 5 febr. 1258 föll Bagdad i mongolernas händer. Staden skonades till största delen, men kalifen och många av hans anhöriga avrättades på ett barbariskt och grymt sätt, och hans palats plundrades. De österländska historieskrivarnas berättelser om denne kalif stämma väl överens med Marco Polos skildring.

2. Några upplagor ha här 1255. Som vi sett ägde anfallet mot Bagdad i själva verket rum först år 1258.

3. Den ovan omtalade kalifen tillträdde regeringen år 1242.

IX.

1. Tauris (Tebris), för närvarande huvudstad i den persiska provinsen Aserbeidjan, ligger mellan Urmia-sjön och Kaspiska havet och breder ut sin terrassformiga husmassa

Digitized by Google

vid foten av det 3,596 m. höga Schend Kuh längs floderna Spindja och Adji. Då Bagdad efter kalifatets störtande förlorat sin betydelse började Tebris' blomstringstid såsom handelsstad huvudsakligen till följd av dess närhet till den stora karavanvägen, som för från Trapesunt till Teheran. Men även i politiskt hänseende spelade staden en stor roll. Efter Persiens erövring av mongolerna år 1255 blev den Hulagus och hans efterträdares huvudresidens intill grundandet av Sultaniyah i början av 1300-talet. Senare intogs den av Timur lenk och plundrades flera gånger av ottomanerna under Sefi-dynastiens regering men kom ständigt åter under persiskt herravälde. Den har nu omkring 200,000 invånare. Tebris har skildrats av Sven Hedin (Över land till Indien, I, sid. 160 ff.).

2. Provinsen Irak har aldrig omfattat Tebris. Yule förklarar Marco Polos felaktiga uppgift med att Persiens mongolkhan enligt Ibn Batuta brukade kallas Malik ul'-Irák; dennes huvudstad var Tebris; misstaget var då lätt att göra.

3. Cremessor (även Cremosor, Cormosa, Cremos, Cormos) är enligt Pauthier en annan beteckning för Germasir. Därmed har man att förstå det område vid Persiska viken, som sträcker sig från Schat-el-Arabs mynning till Laristan.

4. Marsden förmodar, att de egentliga tauriserna skulle beteckna de sedermera till Indien utflyttade parserna. Det kan ju vara möjligt, att så är förhållandet.

5. D. v. s. deras nya herrar, mongolerna.

X.

1. Tvivelsutan Sankt Barsuma, metropoliten i Nesibin, som var nestorian och levde på 400-talet.

Yule omtalar, att även andra författare ha legender från detta persiska kloster.

XI.

1. Detta kapitel saknas hos Ramusio. Översättningen återgår därför på den av Pauthier offentliggjorda

Digitized by Google

texten. Det finns ingen anledning antaga, att berättelsen ej skulle vara äkta.

2. Staden Saba eller Sawah existerar ännu och ligger sydväst om Teheran. Bland befolkningen är den traditionen allmän, att Sawah ursprungligen låg vid stranden av en sjö, som vid Mohammeds födelse genom ett under torkade ut (se härom Sven Hedin: Över land till Indien, II, sid. 297). Ej långt från Sawah ligger staden Awah, vilkens invånare voro schiiter medan i Sawah sunniterna voro i majoritet, vilket föranledde ständiga stridigheter mellan de båda städerna.

3. Kala'a Atishparastán betyder ordagrant såsom texten upplyser.

4. Se ovan anm. 2.

5. Det synes mig otvivelaktigt, att vi i denna berättelse med sin oupplösliga förening av parsiska och kristna element och sin symboliska undermening ha att se en manikeistisk legend. Förmodligen gick den djupare, hela legenden genomgående symboliken förlorad för Marco Polo, vilkens intellekt ju ej låg för den religiösa mystiken. Man har, då man läser berättelsen, en känsla av att det fordras en genomförd symbolik för att bära upp den anspråksfulla apparat av myter, som här äro sammanförda.

XII.

1. Kasvin är den mest betydande orten på vägen mellan Teheran och Rescht i provinsen Gilan. Denna sin betydelse har den att tacka den omständigheten, att vägarna från Rescht och Tebris till Teheran där mötas. Även tidigare, då största delen av Persiens samfärdsel med Europa gick över Tebris, var Kasvin tack vare sitt läge av vikt. Staden lär ha grundats av sassaniden Sapor II i tredje århundradet av vår tideräkning. År 661 förstördes den av jordbävning men blev åter uppbyggd. På Marco Polos tid var den huvudstad i provinsen med samma namn. Sven Hedin skildrar staden i arbetet Genom Persien etc., sid. 72.

2. Det är ej lätt att förstå, säger Yule, varför vissa utgivare ej låta Kurdistan vara Kurdistan utan någonting

Digitized by Google

annat. Ännu Lemke vet ej rätt, huru han skall identifiera detta namn.

3. Lor är detsamma som Lur eller Luristan, ett bergigt land väster om Isfahan.

4. Suolistan, Cielstan (Schulistan) är det land, som beboddes av schulerna, en folkstam som länge innehade en del av Luristan men på 1100-talet fördrevs av lurerna och då slog sig ned i landet mellan Schiraz och Khusistan. (Identifierat av Quatremère.)

5. Spaan eller Isfahan ligger i södra delen av det persiska Irak och är välbekant såsom konungarnas av Sefidynastien präktiga huvudstad. Stadens grundläggning och tidigaste öden äro, berättar Sven Hedin, insvepta i sagans dunkel. Somliga berätta att det var en sonson till Noak, som var stadens grundläggare, andra att den blivit uppbyggd av den mytiske konungen Djemschid, andra åter att det var av Nebukadnesar landsförvisade judar, som vid Zendehruds stränder, i hjärtat av Iran, lade grunden till staden. Under schah Abbas II:s regering överträffade den de flesta av Asiens städer i glans. År 1221 kom den under mongoliskt välde; av Timur lenk blev den 1387 fullständigt förstörd. Den besöktes bl. a. av Resare-Bengt (1617) och Nils Mattson Kjöping. Den senare lär därvid i en klostermur funnit följande rader inristade:

Min Gud mig god ledsagar' är
Och dygden mig i sällskap när;
Ty fruktar jag för ingen far,
I medgång ock ej stålt jag war:
Men allastäds går med fritt mod
Bengt Oxenstiern Swensk Friherr god.
På Sextan hundrat Elfwa åhr
Seen födder war Frälsaren wår.

Loenbom, från vilken anekdoten är tagen, anmärker, att inskriftens årtal måste vara fel. Otter bodde i staden 1737—39 och Sven Hedin har (Genom Persien, sid. 136 ff.) givit en livlig skildring därifrån.

6. Schiraz, huvudstad i provinsen Fars, grundades ej långt efter landets erövring av araberna år 694. Under

Digitized by Google

Abubakr uppnådde konungariket Schiraz en avsevärd maktställning. Staden var förr berömd för sitt vidsträckta område och sina praktbyggnader. Den beskrives av Vámbéry (Resa i Persien, sid. 168 ff.), som berättar om sitt egendomliga sammanträffande med den där bosatte svenske läkaren Fagergren, och av Sven Hedin (Genom Persien, sid. 171 ff.).

7. Soncara, Soucara var det land som beboddes av schawánkárerna, en folkstam, känd från medeltida författare, vilken bodde söder om den stora saltöken, som ligger öster om Schiraz. Yule har en uppgift om att namnet Schabankara ännu skulle användas om en viss trakt i denna del av landet. (Identifierat av Defrémery.)

8. Pauthiers text har den riktigare formen Tunocain (Tun-o-Kain). Man har därmed att förstå den del av Kuhistan i vilken Tun och Kain voro de viktigaste städerna. Landets namn är ingenting annat än en kombiation av de båda stadsnamnen. Detta landskap heter nu Tun-o-Tebbes, d. v. s. har fortfarande ett namn, som är sammansättning av namnen på de båda viktigaste städerna i provinsen. (Identifierat av Pauthier.)

9. Om Arbor secco, se kap. 21, anm. 2.

10. Om de utmärkta persiska hästarna talar även Sven Hedin (Genom Persien, sid. 125 f.).

11. Livre tournois var till 1796 enhet i det franska myntsystemet då den utbyttes mot franc; 80 franc äro lika med 81 livres tournois.

XIII.

1. Handelsstaden Jesd ligger mitt i Persien och räknar omkring 45,000 invånare. Dess läge nära öknen gör den till rastort för karavanerna mellan Kirman, Herat, Meschhed och Isfahan, som föra varor från Indien och Afganistan mot väster. Berömda voro förr stadens sidenväverier

XIV.

1. Redan under antiken omtalas landet under namnet Carmania. För närvarande är Kirman Persiens sydöstligaste

Digitized by Google

provins. Huvudstaden med samma namn har ungefär 60,000 invånare bestående av kurder, perser, hinduer och armenier; även bo där omkring 1,500 parser. Fordom var Kirman rikedomens och lyxens medelpunkt, Persiens andra stad, ett emporium för handeln mellan Iran, Turan och Indien. Staden är ännu en knutpunkt för flera karavanvägar, av vilka de till Herat och Kandahar förmedla den persiska handeln med Indien, de som gå mot väster och söder samfärdseln med Schiraz och Persiska viken.

2. Den orientaliska turkosen förekommer ymnigast i Nischapur och Mesched i provinsen Khorasan norr om Kirman; den överträffar i skönhet och värde de stenar, som ännu hittas här och var i Kirman. Om turkosgruvorna i Nischapur säger (enligt L e m k e) Juaher Nameh, ett orientaliskt manuskript om ädelstenarna, att de sedan äldsta tider lämnat de berömda turkoser som kallas Abu Ischaki. Dessa voro värda att smycka furstars och härskares skattkammare. Ty dem, som äro nedtryckta under olyckor, kunna de hjälpa, de förskaffa sin ägare furstars gunst, föröka hans rikedomar och förläna honom en skarp och klar blick, tillförsäkra honom seger över hans fiender och fördriva hans onda drömmar. De gamla vise, så försäkras det, brukade då de betraktat nymånen genast fästa blicken på firuzeh (turkosen).

3. Järn finnes i stora mängder i olika delar av Persien.

4. Vad som menas med andanicum, ondanique, andaine etc. har ännu ej fått sin slutgiltiga förklaring. M a r s d e n tror i en anmärkning till detta ställe antimon, medan han i en anmärkning till kap. XX är mera böjd för att identifiera det med zink. R a m u s i o utfrågade ofta persiska köpmän som kommit till Venedig och dessa förklarade alla att det skulle vara ett slags så förträffligt stål, att de, som ägde en spegel eller ett svärd av andanicum, skattade ett sådant föremål lika högt som kostbara juveler. Emellertid synes det mig framgå av kap. XX, där Marco Polo beskriver framställningen av tutia ur andanicum, att det ej kan vara tal om något annat än zink, vilket även brytes i Persien.

5. Det är en känd sak, att klimatväxlingarna i Persien äro mycket skarpa. Särskilt är detta fallet i Farsistans bergs-

Digitized by Google

områden, som ju ej ligga långt från de trakter, dit Marco Polo nu begav sig.

XV.

1. Namnet Kamandu eller Camadi är ännu ej med säkerhet identifierat. Major Smith, som år 1866 reste i de ifrågavarande trakterna, har i ett brev till överste Yule föreslagit, att Kamandu skulle vara att återfinna i ruinerna av en gammal stad, som han observerat på Djiruft-slätten. Av invånarna kallas orten, som ligger nordväst om Dusari, Dakianus. Cordier citerar även ett par senare forskares uttalanden, som dock ej göra frågan klarare. Namnet Camadi sammanställes av Yule med Hamadi eller Ahmadi, som, isynnerhet det sista, äro mycket vanliga ortnamn i Persien.

2. Med Reobarle menas tydligen Rudbar, en beskrivande benämning, som ofta användes om städer och distrikt i Persien och angränsande länder. Det betyder »en flod i en dal, en flodbädd och även en plats, där flera floder flyta». Ett mycket känt Rudbar befinner sig just mellan Djiruft-slätten och Ormus.

3. Enligt Yule någon Citrusart, omöjligt att säga vilken. Marsden sätter Citrus decumanus.

4. Tetrao francolinus eller den orientaliska orren har röda ben och röd näbb såsom Marco Polo beskrivit den.

5. Den i texten nämda puckeloxen är identisk med Bos indicus (B. zebu).

6. Fettsvansfåren (Ovisarkal platyura eller steatopyga) väl bekanta från olika delar av Asien och Afrika och ha ofta beskrivits.

7. Karaunas voro ett mongoliskt folkslag, som efter Persiens erövring där slagit sig ned, och som genom sina röverier gjorde sig illa kända. De nämnas ofta (Yule har en omfattande litteraturhänvisning) av de historici, som skrivit om mongolherraväldet i Persien, till en början såsom ett mongoliskt folk, som utgjorde en ansenlig del av hären, senare såsom vilda oförvägna rövare, som hade sina smyghål i östra Persien och därifrån hemsökte de övriga provinserna.

Digitized by Google

Vad beträffar den beskrivning, som Marco Polo ger av karaunas, så vill det synas, anmärker Lemke, som om han förväxlat dem med belutscherna, vilkas rasegendomligheter göra det troligt, att de äro ett blandfolk mellan tatarer och inder. De bo också som bekant i sydöstra Persien. Yule anför med karaun tydligen besläktade eller sammanhängande ord som beteckna olika slags blandfolk.

8. Samtidigt med karaunas nämnas ofta nigudaris, som ursprungligen skola varit fursten Nugodars, Djagatais sonsons, trupper. Denne kan emellertid ej, påpekar Yule, vara identisk med den Nugodar om vilken Marco Polo talar; ty det, som krönikorna berätta om denne, passar ej in på den senare. Det ser ut som om två personer med detta namn skulle stå bakom Marco Polos skildring.

Lemke anför efter en orientalisk historieskrivare, att mongolerna år 1241 under Moeseddin Behrams regering intogo Lahore och där som allestädes huserat likt vilda barbarer. Dessa rövartåg upprepades ofta under Masud, Behrams efterträdare. Över Kandahar trängde mongolerna fram emot Indus, rövade såväl människor som deras ägodelar och återvände, rikt lastade med byte, till Sabalistan.

Namnen på de länder, genom vilka Nugodars här tågade fram, låta sig lätt identifieras. Balaschan är det nuvarande Badakschan nära Amu darjas källor, beläget mellan denna flod och Hindu-kusch (se kap. 26, anm. 1). (I såväl Pauthiers som Yules texter omtalas i detta sammanhang även en provins Pasiadir, Pashai-Dir. Se därom kap. 27, anm. 1.) Kesmur kan ej vara något annat än Kaschmir. Då Nugodar lämnat Kaschmir vände han sig mot Punjab, som har Lahore till huvudstad. Det kan vidare ej vara något tvivel om att den sultan av Dehli, som Marco Polo kallar As-idin, är identisk med Ghaiassudin Balban, som regerade från 1266 till 1286 och länge hörde till Punjabs mäktigaste furstar.

Marco Polos sammanställning av Malabar (hos Pauthier och Yule står [D]alivar) och Dehli ger anledning till betänkligheter, då denna stad är långt avlägsen från Malabar. Marsden hänför här (och Yule instämmer med honom) Malabar till Lahore, som ursprungligen hette Lahawar.

Digitized by Google

9. Denna märkvärdiga berättelse återgår på ett i orienten och särskilt i Khorasans ödemarker välkänt fenomen. Sven Hedin (Genom Khorasan och Turkestan, sid 123 f.) berättar därom följande: »Östanvinden blåste alltjämt med ytterlig våldsamhet, och vi voro omgivna av ett ogenomträngligt töcken. Icke ens den vane stallknekten kunde avgöra, om vi befunno oss på rätta stråten. På tio meters avstånd var det omöjligt att igenkänna ett föremål, och stjärnorna, som eljest skeno så klart, förmådde ej genomtränga den stoftuppfyllda atmosfären.» Naturligtvis passade rövarna på att företaga sina expeditioner då deras företag gynnades av dessa stoftstormar. Yule anför exempel ur historien på samma företeelse.

10. Yule är böjd för att identifiera Konsalmi, Conosalmi, Cono Salmy med det av en resande nämda Kanát-ul-Scham, som ligger just på den väg, Marco Polo bör hava färdats. En senare resande, citerad av Cordier, nämner en ort Kamasal nära Kahnúj-i-pancheh; förmodligen är det samma plats, Marco Polo omtalar.

11. I den i Everymans Library utgivna upplagan slutar detta kapitel med att omtala, att »detta folk har en kung vid namn Corobar». Denna notis förekommer ej i någon annan av de mig tillgängliga upplagorna, och det är mig fullständigt obekant, varifrån den kan härstamma. Någon kung vid namn Corobar är ej heller eljest känd.

XVI.

1. Hos Pauthier och Yule står »slätten Formosa». Yule förmodar, att detta antingen går tillbaka till något nu förlorat persiskt namn eller är ett missförstånd för det likalydande adjektivet, vilket kanske förekom i Marco Polos skildring av slättens skönhet. Pauthier tror, att det är ett fritt skrivsätt för Ormus.

2. Den egentliga gamla staden Ormus eller Hormus (av Ptolemæus kallad Ἀρμοιζα πόλις. av latinarna Armuza eller Armuzia, av portugiserna Ormuz) låg på fastlandet vid östra kusten av Persiska viken i provinsen Mogostan och konungariket Kirman. Den persiske geografen Ibn Hau-

Digitized by Google

kal, som skrev vid slutet av 900-talet, säger om denna stad: »Hormuz är handelsplats för köpmännen i Kirman och deras förnämsta hamn; där finns moskéer och marknadstorg, och köpmännen bo i förstäderna.» Den arabiske geografen Abulfeda berättar: »Hormuz är Kermans hamn, en stad rik på palmer och mycket het. En person, som nyligen besökt den, berättade mig att det gamla Hormuz skulle blivit förstört vid mongolernas infall och befolkningen skulle förlagt sina bostäder till en ö i havet, som bär namnet Zarun (Jerun) och ligger nära fastlandet, väster om den gamla staden.» Ön frånrycktes år 1510 de inhemska furstarna av portugiserna under den berömde Albuquerque. I deras händer blev Ormus den stora marknad, varifrån det persiska riket och alla väster därom i Asien belägna länder försågos med Indiens produkter, och en stad, som de byggde upp på en torr ö, som saknade vatten, blev till ett av de förnämsta sätena för rikedom, glans och lyx i hela Orienten.

År 1622 erövrades den av schah Abbas, som understöddes av en engelsk eskader. Erövrarna revo ned fästningsverken och de offentliga byggnaderna och förlade handeln till en plats på den närliggande kusten vid namn Gambrûn, som senare kallades Bender Abassi. Men nu hade upptäckten av sjövägen till Indien runt Godahoppsudden lett in världshandeln på nya banor, vilket gjorde, att trafiken över Persiska vikens hamnar blev betydligt förminskad.

Ruinerna efter den gamla staden Ormus, som låg på fastlandet, äro ännu tydligt skönjbara och ligga vid en bäck några kilometer från kusten mitt i det nuvarande distriktet Minab. De utbreda sig ännu över ett avsevärt område, ehuru de till följd av markens uppodling äro hemfallna åt förintelse. (Lemke.)

3. I Pauthiers text heter konungen Ruomedam Ahomet, som tycks vara en korrumption av Rokn-eddin Achmet. Texeira, en portugisisk resande som var född år 1570, skrev en berättelse över sin resa till Persien, varvid han även gav ett utdrag ur konungarnas av Ormus historia. Pauthier anför vad han säger om den tolfte av dessa konungar, Rokn-eddin Mahmud, som regerade från 1242 till 1277: »På hans tid blomstrade konungariket; han ägde tappra trup-

Digitized by Google

per, som tillkämpade honom många segrar. Han erövrade flera länder och lade under sig hela det område, som sträckte sig till Jafar. Då han dog efterträddes han av sin son Amir Seif-eddin Nocerat.»

4. Detta är den tid under juni—augusti då samum blåser.

5. Marsden anför liknande berättelser av senare resande.

6. Senare resande omtala även, enligt citat hos Marsden, huru de dödas kroppar av hettan försättas i ett sådant tillstånd som det av Marco Polo beskrivna.

XVII.

1. Fartygen i dessa trakter beskrivas på liknande sätt av senare resande, varpå Marsden anför exempel.

2. Den anmärkningen, att fartygen endast ha ett roder, kan synas överflödig; emellertid ha Yule och Cordier i en lärd not bevisat, att fartyg med dubbla roder voro ganska vanliga under medeltiden, åtminstone i Medelhavet.

3. Härmed menas detsamma, som inom marinen kallas minankare, d. v. s. en stor sten, en metalltacka eller dylikt som får tjänstgöra till att fasthålla fartyget. Malajernas fartyg hade ofta ej heller ankare av järn, anmärker Marsden; de förfärdigade i stället sådana av hårt trä, vilka sänktes med tillhjälp av tunga stenar, som fästades på dem. Först där infödingarna kommo i beröring med europeerna, användes järnankaren.

4. Även denna uppgift stämmer med andra resandes berättelser, som anföras av Marsden.

5. Cepola tania enligt Marsden.

6. Som bekant är detta en i österlandet mycket vanlig sed.

XVIII.

1. Yule förmodar att denna andra väg skulle vara den, som går över Tarun och Sirdjan, och som passerar nära

Digitized by Google

varma källor, beskrivna av modärna resande. Cordier däremot tror, att den åsyftade vägen förde över Urzú och Báft.

XIX.

1. Kobinam, Cobinan, Cabanant är identiskt med de modärna kartornas Kuhbenan ungefär mitt emellan Jesd och Kirman.

2. Denna beskrivning på Kirmans öken är mycket träffande, säger Sven Hedin (Över Land till Indien, II, sid. 137), som själv genomkorsat den just i samma trakt som Marco Polo. Vetenskapsmännen hava diskuterat frågan om, vilken väg Marco Polo färdades från Kuhbenan till Tun, och Sven Hedin har (på ovan anförda ställe) givit en intressant sammanfattning av denna diskussion. Medan några tro att hans väg gick över Najbänd och stora karavanvägen, anser Yule att färden ställdes över Bahabad och Tebbes, och Sven Hedin har givit ytterligare, som det synes avgörande, skäl för denna sista åsikt.

3. »Detta är naturligtvis,» säger Sven Hedin (Över land till Indien, II, sid. 139), »en vanlig irrigationskanal eller 'kanat'. Vattnet i brunnen är ofta lika farligt för magen nu som då.»

XX.

1. Av detta kapitel framgår ju med ganska stor säkerhet, att andanicum måste vara zink (jfr kap. 14, anm. 4). — Marco Polos beskrivning av tutiaframställningen är i sina tekniska detaljer fullkomligt riktig. »Vitt intet» är folknamnet för den renade zinkoxiden. — Yule citerar den ovannämnde portugisiske resanden Texeira, vilken berättar, att tutia hittas i Kirman i en bergskedja, som ligger tolv parasanger från huvudstaden. Malmen tillsättes med vatten, lägges i deglar och utsättes för elden i en ugn. Så snart den blivit tillräckligt rostad, öppnas deglarna, och tutian föres till Ormus för att säljas.

Marco Polos berättelse om detta påminner, fortsätter Yule, om ett ställe hos Galenus, där denne omnämner pompholyx och spodos: Man finner i koppargruvorna ett mineral, som är naturligt kadmium (fordom förväxlades all-

Digitized by Google

mänt zink i viss mån med kadmium). Små stycken av detta kastas in i en smältugn, som omsorgsfullt tillslutes. Efter någon tid kan man insamla det rostade kadmiets ånga; denna bildar mineralet pompholyx, medan återstoden, som ligger på marken, heter spodos. Sven Hedin anför (i Över land till Indien, II, sid. 141) flera exempel på resande, som omtala tutiatillverkning från denna ort.

XXI.

1. Angående detta namn, se kap. 12, anm. 8.

2. Säkerligen är det av Marco Polo nämda trädet intet annat än den lönn-varietet, som i Persien kallas chínár; den i texten givna beskrivningen tycks göra detta mest troligt.

Det virrvarr av mytiska föreställningar, som av Marco Polo vävts samman i detta korta kapitel, har av Yule på ett slutgiltigt sätt blivit utrett.

Uttrycket »solträd» sammanhänger med vissa legender, som voro vitt utbredda under medeltiden, och som på ett fantastiskt sätt behandlade Alexander den stores tåg till Indien. Berättelserna om sol- och månträdet gå av allt att döma tillbaka på ett ställe i Pseudo-Callisthenes, där Alexander i ett brev till Aristoteles omtalar följande:

> »Då kommo några borgare till mig och sade: 'Vi hava att visa dig något sevärt och märkvärdigt, o konung; ty vi kunna föra dig till träd, som tala med människoröster.' Då förde de mig till en park, och mitt i parken befunno sig solen och månen och runt omkring dessa en vakt av solens och månens präster. Där stodo de båda träd, om vilka de talat; och de sågo ut som cypresser. Och i deras närhet stodo andra träd, lika Egyptens myrobalaner och med liknande frukter. Jag vände mig mot de båda träden, som stodo mitt i parken; och det ena var av hankön och det andra av honkön. Hanträdets namn var Sol och honträdets Måne, vilket på landets språk heter Muthu och Emausae. Stammarna voro täckta med djurhudar, solträdet med hudar av handjur, månträdet med hudar av hondjur ... Och då solen gick ned hördes en röst på det indiska språket från

Digitized by Google

solträdet. Då befallde jag de indier, som voro med mig, att översätta det; men de voro förskräckta och ville det icke.»

Denna legend återkommer ofta i de medeltida hjältedikterna. En av personerna i ett gammalt engelskt skådespel säger:

»P e r e g r i n e. Drake was a didapper to Mandevil:
Candish and Hawkins, Frobisher, all our Voyagers
Went short of Mandevil. But had he reached
To this place—here—yes, here—this wilderness,
And seen the T r e e s o f t h e S u n a n d M o o n,
that speak
And told King Alexander of his death;
He then
Had left a passage ope to Travellers,
That now is kept and guarded by Wild Beasts.»

I Lambert le Court's franska Chanson d'Alixandre påträffa vi samma träd i följande verser:

»'Signor,' fait Alixandre, 'je vus voel demander,
Se des merveilles d'Inde me saves rien conter.'
Cil li ont respondu: 'Se tu vius escouter
Ja te dirons merveilles, s'es poras esprover.
La sus en ces desers pues ii Arbres trover
Qui e pies ont de haut, et de grossor sunt per.
L i S o l a u s e t l a L u n e les ont fait si serer
Que sevent tous langages et entendre et parler.'»

På dessa träd anspelas även i ett ålderdomligt lågtyskt poem till Sankt Annas av Köln ära. Det är tal om de fyra vilddjuren i Daniels syn:

»Daz dritte Dier was ein Lebarte
Vier arin Vederich her havite;
Der beceichnote den Criechiskin Alexanderin,
Der mit vier Herin vür aftir Landin,
Unz her die Werilt einde
Bi guldinin Siulin bikante.
In India her die Wusti durchbrach
Mit z w e i n B u o m i n her sich da gesprach,» etc.

Digitized by Google

Även i den medeltida svenska Alexander-krönikan omtalas Alexanders möte med de båda talande träden:

»The komo omsidher i skoghen ther
ther solinna tra' oc manens a'r
Alexander gik tha mz fo'gins fund
oc kyste the tra'a'n i sama stund
sin tanka genast thager lagdhe
hans hia'rta enlika widh sik sagdhe
skal iak ma'dher sigher koma
eller ey in til macedonia
Solinna tra' thz swaradhe i thy
macedonia land tha warder thu fly
thu wardhe herra ower all iordh
manans tra' thz sagdhe siin ordh
then thu kan nw minzst thil tha'nkia
han skal thik liffwith tho aff kra'nkia,» etc.

Marco Polo har emellertid sammanställt Alexander-legendens berättelse om solträdet med en känd kristligt-religiös legend från denna tid, nämligen legenden om det förtorkade trädet, om vilket Mandevil (enligt Yule) förtäljer följande:

»Ej långt från Hebron ligger berget Mamre, av vilket dalen fått sitt namn. Där står ett träd, vilket invånarna kalla 'det torra trädet'; de säga, att det stått där sedan världens skapelse; fordom var det grönt och bar friska blad intill den tid, då Vår Herre dog på korset. Då förtorkade det och med det alla träd, som växte på jorden.»

Även denna legend återfinnes på skilda håll inom medeltidens litteratur, varpå Yule ger talrika exempel, bl. a. i Den Gudomliga Komediens Purgatorio —

— »una pianta dispogliata
Di fiori e d'altra fronda in ciascun ramo,»

— ehuru den dunkla symboliken här tycks hava ett annat syfte.

Sammanställningen av de båda legendmotiven förekommer även annorstädes än hos Marco Polo. Jag anför — fort-

Digitized by Google

farande efter Yule — ur en engelsk version av Alexandersagan:

(Konungen har mött två gubbar och frågar dem, om de ha reda på några märkvärdigheter i trakten.)

»'Ye, par me fay,' quoth heo,
'A great merveille we wol telle the;
That is hennes in even way
The mountas of ten daies journey,
Thou shalt find trowes two:
Seyntes and holy they buth bo;
Higher than in othir countray all.
Arbeset men heom callith.'

'Sire Kyng,' quod on, 'by myn eyghe
Either Trough is an hundrod feet hygh,
They stondith up into the skye;
That on to the Sonne, sikirlye;
That othir, we tellith the nowe,
Is sakret the Mone vertue.'»

Den av Marco Polo omtalade slätten »Arbor Secco» förlägges av Yule på grund av en del detaljsammanställningar till trakten av Bostam söder om Elbrus' bergskedja. Denna trakt, vilkens klimat överensstämmer med det av Marco Polo angivna, har utförligt beskrivits av Sven Hedin (Genom Khorasan, tredje och femte kapitlen). Det bör tilläggas att norr om Nischapur ligger en ort vid namn Chinárán, som är att sammanställa med clámár, trädets namn.

3. Man får ett litet intryck av, vilken oerhört mäktig personlighet Alexander den store var, då man hör, att traditionen om honom lever direkt bland folket i dessa trakter ej blott på Marco Polos tid, femtonhundra år efter hans död, utan ännu i dag, vida mer än tvåtusen år efter den store erövrarens tid, varom Sven Hedin berättar (Genom Khorasan, sid. 295).

XXII.

1. Det korrekta återgivandet av denna arabiska term mulehet är, säger Marsden, ett av de många exemplen

Digitized by Google

på Marco Polos tillförlitlighet. Det arabiska ordet heter enligt Pauthier mulhed eller molhid, i pluralis melahideh och betyder kättare. Det användes särskilt om assassinerna.

2. Marco Polos länge som en fabel ansedda skildring låter nu kontrollera sig av historiska fakta. Ju mer forskningen skrider framåt, säger von Hammer, dess mera tydlig blir hans sannfärdighet. I Egypten bekände sig ett muselmanskt parti till ismaeliternas lära, som uppkallade sig efter Ismael ben Djiafar al Sadek. Till dem hörde flera sekter, som uppkommit ur en blandning av persiska och indiska religionssystem. De grubblade över islams djupare mening, hade sina mysterier, sina invigningar och sina daï (d. v. s. missionärer; den gamle från berget brukade därför kallas överdaï). Till dem hörde även assassinerna. De delade sig i refiks (lekmän) och fedâwi (de sig offrande) och underhöllo hemliga förbindelser med flera ländęr. Största framgången hade fatimidernas sekt eller Egyptens ismaeliter haft; men samtidigt med att kalifernas glans i Egypten avtog tycks även ismaeliternas fanatism förminskats till dess i Persien Hassan ben Sabbah Homairi, assassinernas stiftare, uppträdde. Han utgav sig vara son till en viss Ali ben Sabbah Homairi, varför han vanligen kallas Sabbah, erkände den egyptiske kalifen som den rätte Imam, och som dennes daï drog han genom norra Persien full av hat mot de härskande seldjukerna, vid vilkas hov han förgäves sökt nå vesirvärdigheten. Han var bördig från Rai, levde länge i Kairo i Egypten, därpå i Bagdad, Isfahan, Jesd, Kirman och Damgan, där han förvärvade sig många proselyter, och undgick lyckligen sin rival, seldjukervesiren Nisamolmulks, förföljelser, vilken ämnade förgöra honom då han passerade Rai. Men den sluge Hassan undvek Rai och sände sina daïs till Dilem, Alamut och andra orter i landets västliga delar, där de vunno folket för hans irrläror. Själv vandrade han till Kasvin, Dilem och Alamut, som han utsett till sin makts huvudsäte. Genom list bemäktigade han sig den befästade orten, som var den största och starkaste av femtio slott i distriktet Rudbar norr om Kasvin. Genom köp, förräderi och befälhavarnas eller besättningarnas omvändelse övergingo snart andra borgar i Hassans våld, först Kirdkuh,

Digitized by Google

därpå Lamsir ej långt från Alamut, som Hassan erövrade år 1101. På samma sätt gick det med de övriga borgarna. Hans makt utbredde sig allt längre över de angränsande provinserna, så att han slutligen kom på den tanken att ej mer uppträda som den egyptiske kalifens utsände missionär utan som självständig härskare. Han författade nu en lagbok, som allegoriskt omtolkade koran, men högsta lagen var dock han själv, som nu kallades Scheik ul-dsjibal. Ständigt sysselsatt med religionsövningar, utarbetandet av lärosatser och ordensregler, samlandet av manuskript och astrologiska instrument såväl som utfärdandet av blodsdomar, var han endast tillgänglig för sina närmaste fedâwis och lämnade aldrig sin klippborg. Varje överträdelse av hans befallningar bestraffades med största stränghet; däremot användes för att hos hans anhängare uppväcka den vildaste fanatism alla religiösa och sinnliga medel, just såsom Marco Polo berättat det. Hassan lade därmed grunden till det fullständiga skräckvälde, som sekten en lång tid utövade i Persien, Syrien och Palestina.

Efter Hassans död (1124) övergick makten till Kia Büsürgomid, som var kommendant på fästningen Lamsir och noga följde efter i sin företrädares blodiga fotspår. Den fjärde av dessa furstar, Hassan II, var en lärd matematiker och metafysiker men än mer lastbar än de föregående härskarna. Han förklarade sig själv för den utlovade sjunde Imam och upphävde alla koranens bud. Visserligen blev han efter några år mördad av sin svåger, men den av honom förkunnade läran förblev bestående bland hans anhängare. Den åttonde assassinerstormästaren hette Ala-eddin, men det är tydligen ej denne, som åsyftas i texten, utan hans son Rokn-eddin. Då den svage Rokn-eddin, sin faders mördare, just bestigit tronen (1255), uppträdde mongolerna i Iran och Turan. Hulagu fick av Mangu-kaan befallning att förgöra alla ismaeliter och besegrade 1256 assassinernas furste. Efter den första förlorade drabbningen drog sig den oerfarne och fege Rokn-eddin tillbaka till fästningen Meimun-Dis men lät av astrologen Nasr-eddin från Tus, som i Alamut sökt assassinernas skydd, förleda sig att erbjuda mongolerna sin underkastelse. Nasr-eddin uppmanade nu mongolkhanen att »ej bekymra sig om assassinslottens styrka, då stjärnornas och

Digitized by Google

planeternas ställning klart förespådde deras makts snara störtande». Fördenskull kvarhöll khanen astrologen i sitt läger och upphöjde honom senare till sin vesir och till sin förste astronom och stjärntydare på Marghas observatorium. Vid intagandet av de assassiniska fästningarna skall mongolerna hava tagit ett omätligt byte i guld och kostbarheter av alla slag. Rokn-eddin blev mördad vid Gihon på väg till Mangu-kaan i Karakorum. Storkhanen utfärdade därpå en befallning att utrota hela sekten med kvinnor och barn, en befallning som i Rudbar och Kuhistan blev bokstavligen utförd. I Syrien bibehöll den sig längre; där fråntogs den det sista fästet av den egyptiske sultanen Beibars. Under namnet ismaeliter äger sekten ännu bestånd på Libanon, men antalet bekännare uppgår endast till några hundra familjer. (Bürck; von Hammer: Gesch. der Assassinen; Brockelmann i Hildebrand-Hjärne-Pflugk-Harttungs Världshistoria.)

3. Det var i Kuhistan och ej i Kurdistan som Scheik ul-Dsjibal hade en vasall. Uppgiften är f. ö. fullkomligt riktig.

4. Som av ovanstående framställning framgått, var det år 1256 Rokn-eddin tillfångatogs.

XXIII.

1. Sapurgan är tydligen identiskt med de modärna kartornas Schibirchan. Den i texten omtalade öknen är alltså öknen Kara Kum. Från den i samma trakt belägna staden Merv omtalar Sven Hedin särskilt melonodling, och Ibn Haukal säger om samma ort att man där torkar melonskivor och skickar ut dem vida omkring. — Angående beskrivningen av färden till Sapurgan tror Yule på goda grunder, att den på något sätt blivit korrumperad. Han antar att Marco Polos väg gått över Nischapur och Mesched från Tun, medan Sven Hedin (Över land till Indien, II, sid. 149) tror, att den gått över bergskedjorna Paropamisus, Firus-kuh och Bänd-i-Turkestan. Marco Polos ord i texten stämma åtminstone väl överens med Vámbérys skildring av Nischapur-trakten (Resa i Persien, sid. 250): »Dschölgei

Digitized by Google

Nischapur» (N.-slätten) är i hela Asien berömd för skönhet, rikedom och alla slags naturliga förmåner. Området mellan Nischapur och Mesched är svagt kuperat.

2. Balach, Balc är det nuvarande Balch och ligger i norra Afganistan. Orten har från forna tider behållit den stolta titeln »Amu al Bulad», städernas moder, ehuru den för närvarande ej har samma betydelse som i gångna århundraden. Den har ännu ett citadell, flera förfallna moskéer och omkring 15,000 invånare, som huvudsakligen bedriva sidenväveri. Belägen på en väl bevattnad slätt var den förr en viktig knutpunkt för karavanvägarna till Kina. En tid gällde Balch för en av buddhismens huvudorter. Den tycks aldrig ha repat sig efter Djingis-kaans härjningar år 1220. Ibn Batuta fann ännu omkring år 1340 staden i ruiner och förbannade den mongoliska erövraren, som t. o. m. förstört moskén, en av de största och vackraste i världen. Vámbéry (Resa i Central-Asien, sid. 146) anför en notis, enligt vilken staden redan på sultan Sandschars tid (omkr. 1150) vitt och brett var uppfylld av ruiner.

3. Enligt sagan tog Alexander den sköna Roxane, Darius' dotter, till gemål:

»Alexander lot nu ropa en hoff
ower all land tha's hafwe han loff
til persipolim then a'dhla stadh
hwar man han tha koma badh
lot swa fram ledha roxonen
darij dotter the iomfru wa'n
Alexander lot sik gifwa the mö
han lofwadhe mz ha'nne lifwa ok dö,» etc.

I allmänhet förlägges dock bröllopet till Persepolis eller Susa.

4. I Pauthiers och Yules texter nämnes namnet på detta land: (Do)gana. Pauthier vill identifiera detta med en ort, Khâna-âbâd, som nämts av flere resande i denna trakt, och ser häruti ännu ett exempel på Marco Polos noggrannhet och tillförlitlighet. Yule godtog dock icke detta ej osannolika förslag men kände sig enligt en not i första upplagan av sitt arbete mera böjd för att anse platsen vara ett av några resande nämt Juzgáná. I den följande upplagan

Digitized by Google

uttalade han sig mera tveksamt och framlade även ett par andra förslag. Cordier anser Pauthiers identifiering vara riktig.

5. Här menas tydligen lejon, ty sådana förekomma i denna trakt, och ej tigrar, som i det följande ständigt kallas lejon.

XXIV.

1. Två dagar är helt säkert för litet för resan mellan Balch och Talichan. Pauthiers och Yules texter ha tolv dagar, vilket återigen är för mycket. Yule tror, att XII är felskrivning för VII, som skulle vara den rätta siffran.

2. Thaikan, Taican är givetvis det nuvarande Talichan. Ibn Haukal säger, att »i Tokharestan heter den största staden Taikân, som ligger på en slätt i närheten av bergen. Den genomflytes av en ganska stor flod och har många trädgårdar. — Från Taikân till Badakschan är sju dagsresor.» Marco Polo anslår avståndet till sex, tre från Taikân till Scassem och sedan tre till Badakschan.

3. Saltindustri bedrives nu på orter öster om Taichan, och namnet på en flod, som flyter i stadens närhet, Shor-Ab, saltfloden, talar även om salttillgångar.

XXV.

1. Scassem, Casem identifierades av Marsden alldeles riktigt med Keshem på D'Anvilles karta, vilket motsvarar de modärna kartornas Kischm, rakt öster om Talichan.

XXVI.

1. Balaschan, Balacian, Badaschan motsvarar naturligtvis Badakschan, Afganistans nordvästligaste del, som ligger norr om Hindu-kusch. Landets huvuddal genomströmmas av Koktscha, en biflod till Amu darja. På sommaren är klimatet hett, på vintern äro passen ofarbara i följd av snö. I bergdalarna finnes silver, koppar, bly, järn, svavel, ammoniak och bergsalt. Vid Mazar-i-ilakh ligga de redan i forntiden berömda lapis-lazuligruvorna.

Digitized by Google

Redan Ibn Haukal berättar att landet var uppodlat och gav näring åt många invånare. Talrika trädgårdar lågo utmed flodernas stränder, och präktiga boskapshjordar betade bland bergen. I Badakschan finnes rubiner. Efter detta landet ha tydligen de kostbara stenarna fått namnet balassi. Otter berättar (a. a., I, sid. 208 n) om landet och staden Bedahchan: »Staden är omgiven av trädgårdar. Ur bergen vinner man balassrubiner, lapis-lazuli, asbest och bergkristall. Det är ett land av skogar och betesmarker, vilka vattnas av många floder. Invånarna bo i tält och äro nomader. Landets hästar äro högt skattade.» — Namnet Sikinan, som hos Marco Polo betecknar ett berg i vilket finnes ädelstenar, förekommer även hos Ibn Haukal, som nämner en ort Tschighanian i närheten av Scassem, likaledes hos Edrisi, som skriver Saghanian.

2. Abulfazal, kejsar Akbars vesir, berättar enligt Marsden följande: »På Mirza Ulugh Beys tid (omkr. 1450) kom sultanens stam, som trodde sig härstamma från en dotter till sultan Sekunder Zulkernain (Alexander), från Kabul och tog landet i besittning. De säga, att Sekunder i Kabul lämnat en skatt under sin släkts beskydd, och dess avkomlingar, som ännu bevara sitt stamträd, bo nu bland bergen.» Denna tradition fortlever ännu bland Centralasiens furstar, enligt vad modärna resande berätta (se Sven Hedin, Genom Khorasan, sid. 295).

Namnet Zu-'lkarnain, ett arabiskt ord som betyder »den tvåhornade», användes av orientalerna om Alexander (Sekunder) på grund av framställningen av hans huvud såsom Jupiter Ammon på de grekiska mynten, vilka länge voro i omlopp och senare efterbildades i Persien.

3. Denna sed fortlever ej längre i Badakschan, men är i våra dagar känd från Pendjab.

XXVII.

1. Då Marco Polo en längre tid uppehöll sig i Badakschan och samlat talrika uppgifter om de angränsande länderna, så avbryter han nu sin reseberättelse för att få tillfälle att meddela dessa. Marsden och andra utgivare ha

Digitized by Google

trott sig återfinna namnet Bascià i Peshawar, en till engelsmännen hörande stad nära afganiska gränsen, och även andra läsarter ha jämförts med andra namn i denna trakt. Denna första åsikt kan ej fasthållas, då Peshawar grundades först tre århundraden senare av kejsar Akbar. Genom Pauthiers och Yules forskningar synes dock en antaglig förklaring givits. I berättelsen om mongolfursten Nugodar (kap. 15) berättas, att denne genom Badakschan trängt in i konungariket Kaschmir. De av ovannämnda båda forskare utgivna texterna angiva härens marschrut något utförligare än Ramusio gjort. Bland de länder, som Nugodar tågade igenom innan han kom till Kaschmir, nämnes där även provinsen Pashai-Dir (resp. Pasiadir). Detta Dir erbjuder föga svårigheter, då det kan identifieras med ett Dir, som ligger på indiskt område strax intill Kafiristans gräns, och enligt Yule skulle Pashai, Bacian, Bascià vara ett område, som sträcker sig från Hindu-kusch till Indus och Kabulfloden.

XXVIII.

1. Vasallstaten Kaschmir vid brittisk-indiska rikets nordvästgräns är på alla sidor omgiven av höga snötoppar. Befolkningen, om vilken Marco Polo säger att den består av avgudadyrkare, varmed tydligen menas buddhister, är numera till ett övervägande flertal av mohammedansk bekännelse. Kaschmir hör alltså till de länder, i vilka buddhismen under tidernas lopp undanträngts av islam. Detta sammanhänger med landets politiska utveckling; Marco Polo berättar, att landet på hans tid var fullständigt oavhängigt. Denna självständighet gick emellertid under år 1341, då till följd av inre oroligheter, som av islam fick näring, den sista infödda drottningen förlorade sitt rike. Hon efterträddes av mohammedanska hindufurstar till dess Akbar år 1586 införlivade landet med sitt rike.

Abulfazl, Akbars storvesir, säger om landet bl. a.: »Kaschmirs invånare ha ett språk, som är för dem eget. Deras böcker äro dock skrivna på sanskrit ehuru skriftens karaktär har en viss frändskap med landets eget språk. De skriva på barken av ett träd, och alla gamla manuskript äro skrivna på sådan bark. Ursprungligen kände de endast

Digitized by Google

de indiska vetenskaperna, men nu sysselsätta de sig även med sådana som kommit från andra folk.»

2. Marco Polo talar här tydligen om buddhistiska munkar.

3. I budet om icke-mördandet, a h i m s ā, inskärpes av alla indiska religioner med lika stor bestämdhet, att intet levande får dräpas. Kött får dock till en viss utsträckning förtäras.

4. Korallen är, säger Y u l e, allt fortfarande ett mycket omtyckt smycke i länderna kring Himalaya.

XXIX.

1. Den flod, om vilken här talas, är helt säkert Pändsch, en av Amu darjas källfloder. Pändschs övre lopp bär ännu namnet Ab-i-Vaschan efter landskapet Vaschan, som den genomflyter; och Vaschan är ingenting annat än det av Marco Polo omtalade Vokan.

2. Beskrivningen av Pamirs högland hör till de intressantaste delarna av denna resebeskrivning. Namnet är av turkiskt-tatariskt ursprung och betyder obebodd öken; och i själva verket är landet också än i dag utomordentligt glest befolkat (se S v e n H e d i n: En färd genom Asien 1893—97, I, sid. 144 ff.). De där boende nomaderna använda sedan gammalt namnet Bam-i-Dunjah, världens tak, om sitt land. — Marco Polo var den förste europeiske resande på Pamir. Det dröjde sedan nära fyrahundra år innan nästa europé, missionären B. Goës (1603), besökte landet, och sedan ytterligare mer än tvåhundra år innan engelsmannen J. Wood år 1837 inledde perioden för områdets vetenskapliga utforskande. — Om höglandets morfologiska fördelning säger S v e n H e d i n (Genom Asien, I, sid. 147): »Liksom von Richthofen indelar hela den asiatiska kontinenten i tre olika områden: det c e n t r a l a, som saknar avlopp till havet, det p e r i f e r i s k a, där vattnet strömmar ned mot kontinentens kuster, och ö v e r g å n g s o m r å d e t, som bildar en mellanform mellan de båda föregående, kan man också på Pamirs högland i smått särskilja tre dylika områden eller zoner. I det centrala strömmar

Digitized by Google

vattnet till Kara-kul och Rang-kul, i det periferiska till Amu darja (Aralsjön) och Tarim (Lop-nor). De avloppslösa områdena utmärka sig framför allt genom det oavbrutna nivelleringsarbete, som föregår inom deras gränser, och består däri, att alla vittringens och den mekaniska transportens produkter föras från kanterna till depressionens djupare delar för att där avlagra sig och utvellera terrängens ojämnheter.

Ehuru denna allmänna regel även i Kara-kulområdet har gällande kraft, finna vi dock här betydande relativa höjdskillnader, i det att de väster om sjön belägna bergen resa sig till omkring 1,200 m. över sjöytan, som, själv belägen på 4,000 m:s absolut höjd, döljer djup uppgående ända till 230,5 m., vilket för en saltsjö i ett asiatiskt centralbäcken är ovanligt mycket. Här har nivelleringsarbetet ännu ej hunnit utfylla fördjupningarna i terrängen. Dock är hela sjöbottnen, såsom jag under djuplodningarna fann, överallt betäckt med fint slam.

De bergskedjor, som begränsa Kara-kuls och Rang-kuls avloppslösa områden, uppnå betydande höjder, och de över dem förande passen äro föga djupt inskurna i kedjans kam. Passet Kalta-davan har t. ex. samma höjd som Mont-Blanc (4,810 m.). Rang-kul betecknar områdets djupaste punkt med 3,731 m. absolut höjd.»

3. Det är ej lätt att säga, vilken sjö Marco Polo här avser. Men att det ej är stora Kara-kul är säkert, ty hans väg gick betydligt längre åt söder och öster.

4. Det här omtalade fåret är arkharin, som efter vår resande kallas Ovis Poli. Sven Hedin berättar (Genom Asien, I, sid. 125) om vargarnas listiga tillvägagångssätt vid arkharijakten. »Man finner ofta på marken,» säger han vidare, »arkhariskallar med sina vackert krumböjda väldiga horn, blekta av solen: det är sannolikt resterna av vargarnas offer.»

5. Av intresse är även, säger Lemke, Marco Polos anmärkning, att elden ej ger samma hetta högt uppe på bergen som i trakter på mindre höjd, och ej heller verkar så kraftigt vid tillredandet av mat. På den modärna fysikens språk skulle dessa iakttagelser kunna återgivas på ungefär följande sätt: Höjer man sig inom atmosfären över

Digitized by Google

jordytan, så avtager lufttrycket, och samtidigt sjunker även det kokande vattnets temperatur. Om man t. ex. sätter medelhöjden på Pamir till 4,000 m., så får man ett barometerstånd på ungefär 460 mm. och vattnets kokpunkt till 86° Cels. På så sätt har Marco Polo rätt då han talar om eldens overksamhet på de höga bergen.

6. Belur-tag eller Bolor-tag kallades förr den kedja, som nu heter Sarik-Kol eller Mus-tag-ata och som ligger i östra Pamir. Belur Montes förekommer på Strahlenbergs karta (ånyo offentliggjord av Strindberg i Skrifter utg. av Sällskapet för antropologi etc., 1879), och har därifrån, enligt Marsden, kommit in på D'Anvilles karta.

XXX.

1. Sedan Marco Polo genom Pamirs högland följt Pändschs dalgång och passerat lilla Kara-kul, kom han genom passet Gez Defile ut på det stora Tarimlåglandet. Här besökte han först Kaschgar, som nu är Kinas västligaste stad och huvudstad i förvaltningskretsen med samma namn; den har nu 60,000—70,000 invånare. Kaschgar består egentligen av två städer, Kovnehschahr (gamla staden) och Jangischahr (nya staden), som ligga på var sin sida om floden och ungefär 12 km. från varandra. Jangischahr anlades år 1838; det gamla Kaschgar är en kinesisk anläggning från 600-talet. Staden, som ofta bytt härskare, hade sin mest lysande tid då den var huvudstad i Jakub begs rike. Den har utförligt beskrivits av Sven Hedin (Genom Khorasan, sid. 462 ff.). — Yule omtalar såsom en kuriositet, att bland alla de yttranden, som med orätt tilläggas Marco Polo, knappast finnes något besynnerligare än detta (hämtat från överste Tod): »Marco Polo kallar Kaschgar, som han besökte i sjätte århundradet, svenskarnas urhem!»

XXXI.

1. Marco Polo har själv ej varit i Samarkand; vad han berättar om staden, har han förmodligen hört dels av sin far och farbror, som säkert besökte staden på sin första resa, dels ock av nestorianska kristna (den i skildringen inflätade legenden). — Samarkand är en mycket gammal stad, vilken,

Digitized by Google

såsom Pauthier antagit, är identisk med de grekiska historieskrivarnas *Μαράκανδα*, där Alexander den store vid ett tillfälle med egen hand dödade sin vän Klitus. Under islams första tider var Samarkand en av Asiens berömdaste städer, och än i dag betraktas den av många mohammedaner såsom en helig stad. Beträffande de kristna, som i Marco Polos berättelse spela en viss roll, är att nämna, att orten sedan början av 700-talet var säte för en nestoriansk metropolit. Under mongoltiden led staden mycket, särskilt genom Djingis-kaan som prisgav den åt plundring och förstörde många av dess byggnader. Genom Timur-lenk gick den från år 1370 sin mest lysande period till mötes då han gjorde den till huvudstad i sitt rike. Men då den senare kom i händerna på usbek-tatarerna, förlorade den mycket av sin gamla betydelse. Den tillhör nu Ryssland och räknar omkring 40,000 invånare. Även Samarkand har av Sven Hedin besökts och utförligt beskrivits (Genom Khorasan, sid. 293 ff.).

2. Detta är, säger Marsden, en av de berättelser, som bidragit till att misskreditera Marco Polo och hans verk. Vi ha intet bevis för att Djagatai, som var Oktais broder, någonsin antagit kristendomen. De kristna kommo visserligen under Djingis och hans efterträdare i åtnjutande av en vidsträckt tolerans; men denna hade ej så mycket sin grund i dessa härskares religiösa böjelser. Anmärkningsvärd är även anakronismen i Marco Polos framställning. Då Djagatai år 1223 tillträdde regeringen och dog år 1242, så kunde vid den tid då resebeskrivningen författades högst 70 år förflutit sedan den omtalade händelsen ägde rum och ej 125 som står i texten. I vissa texter felas också denna kronologiska uppgift alldeles. — Cordier har ur en kinesisk källa ett motstycke till Marco Polos legend; den kinesiska berättelsen omtalar från Samarkand just en sådan hängande pelare.

XXXII.

1. Marco Polo återvänder nu från sin exkurs till Samarkand och fortsätter från Kaschgar mot sydost till Karkan, Yarcan, det nuvarande Jarkent. Liksom Kaschgar består denna stad av två delar, Kovnehschahr och Jangischahr, belägna en kilometer från varandra, och helt nära staden

Digitized by Google

flyter Jarkent-darja, en av källfloderna till Tarim, detta Centralasiens mäktigaste vattendrag, som så grundligt utforskats av Sven Hedin. Jarkent var i början av vår tideräkning huvudstad i ett rike, som omfattade hela Tarimbäckenet, kom sedan under kinesisk överhöghet och var under Jakub Beg andra residensstad i riket Kaschgar. Sven Hedin har utförligt beskrivit Jarkent (Genom Asien, II, sid. 49 ff.).

2. Sven Hedin ger (på ovan anförda ställe) en intressant beskrivning av denna företeelse:

»Ehuru staden är belägen helt nära Centralasiens största flod, är dock dess dricksvatten ett gift. Det uppsamlas genom kanaler från floden till dammar inne i staden, där vattnet står och unknar och småningom uppblandas med varjehanda orenlighet och avfall.

Dessa bassänger eller »haus» bliva därför verkliga smittohärdar och kulturer för bakterier. Man badar i dem, tvättar där sina av ohyra fulla kläder, diskar sina käril, utkastar avfall från måltiderna, låter dem stå tillgängliga för hundar och kreatur, och man — dricker detta samma förpestade vatten, som endast uppfriskas ur sin tilloppskanal, när den illaluktande bottendyn är nära att träda i dagen.

Följden av denna vårdslöshet är bland annat en i Jarkent mycket allmän sjukdom, kallad 'boghak', en svulst, som bildar sig på framsidan av halsen, vanligen på själva adamsäpplet, och som i bästa fall har en knytnäves storlek men ofta är lika stor som huvudet och ger sin olyckliga bärare ett högst onaturligt och frånstötande utseende.

Man kan lugnt säga, att inemot 75 procent av den egentliga bofasta stadsbefolkningen i mer eller mindre utvecklad grad äro angripna av denna svulst, som i de flesta fall följer sin man i graven. Invånarna använda intet läkemedel mot sjukdomen, som dock i somliga fall, sannolikt på grund av förändrad vistelseort, säges gå tillbaka av sig själv.»

XXXIII.

1. Oasen Khotan beskrives av Prschevalskij (General Prschevalskijs forskningsresor i Centralasien, utg. av Sven Hedin, sid. 439 f.) på följande sätt:

Digitized by Google

»Den vidsträckta oasen, som redan i forntiden var berömd för sin handel och politiska betydelse, ligger på en absolut höjd av 1,340 m. och bevattnas av de båda floderna Jurun-kasch och Kara-kasch, som hundra verst längre fram förena sig till en flod, kallad Khotan-darja. Förutom en del byar består denna oas av tre städer, det egentliga Khotan eller Iltschi, Jurun-kasch och Kara-kasch.

Invånarnas moraliska egenskaper kunna icke lovordas. De äro både lättsinniga och bestickliga samt dessutom giriga, sluga och listiga. På grund av den täta befolkningen och den stora fattigdomen, vari den lever, äro arbetskrafterna i Khotan otroligt billiga. Slavhandel lär praktiseras i tämligen stor skala. En gosse vid fem till tolv års ålder kostar 50 till 200 tenge (5 till 20 rubel). En flicka vid samma ålder betingar blott 1/4 till 1/3 av detta pris — om hon icke är särdeles vacker.

Själva staden Khotan består av tätt sammanpackade kojor, skilda från varandra medelst trånga gator. I arkitektoniskt hänseende märkliga byggnader finnas icke här såsom i andra ostturkestanska städer. — Åkerbruket står i oasen ganska högt.»

»I våra dagar,» säger Sven Hedin (Genom Asien, II, sid. 70), »är Khotan en obetydlig stad som inom sina murar ej torde hava stort mer än 5,000 mohammedanska och 500 kinesiska invånare. Dess viktigaste produkter äro, utom nefrit, silke, vita filtmattor, hudar, druvor, ris och andra sädesslag, grönsaker, äpplen, meloner, bomull m. m. Dess silkesmattor äro av utsökt skönhet och finhet. Kineserna lägga dem på bordet vid högtidliga tillfällen; i Väst-Turkestan hängas de på väggen.»

Intressant är Marco Polos notis om industrien i Khotan. Sven Hedin berättar nämligen (a. a., sid. 62 f.): »Om en mycket äldre kultur tala de millioner små skärvor efter lerkärl och bränt tegel, som ligga kringspridda i trakten å ömse sidor om stora landsvägen och enligt infödingarnas utsago härröra från en gammal stad, som de kalla Nasar. Tid efter annan finner man även gamla mynt, ringar, bronssaker samt glasskärvor i myckenhet. Det är anmärkningsvärt ,att landets invånare nu icke förstå tillverka glas. Dylika skärvors förekomst, icke allenast vid Mudji utan även vid flera andra

Digitized by Google

ruinställen i Ostturkestan, förråda en tillbakagång i konstfärdighet. Åtminstone till någon del torde denna tillbakagång även bero på klimatiska förändringar. Glasbitarna tycktes hava tillhört små flaskor och fat samt dekorativa lotusblommor.» Vi veta nu genom Sven Hedins senare viktiga upptäckter och M. A. Steins undersökningar (se Stein: Ruins of desert Cathay), att i Ostturkestan funnits en nu försvunnen men en gång blomstrande kultur. (Om denna kulturs allmänna fysionomi har nämts några ord i Inledningen, sid. 10.)

»Marco Polo berättar,» säger Sven Hedin vidare (a. a., sid. 99), »att han i Kaschgar och Jarkent fann nestorianska och jakobitiska kristna, 'vilka hade sina egna kyrkor', men från Khotan omnämner han dem icke. Det var därför ett intressant fynd jag gjorde i en gammal medalj från Khotan, på vilken är avbildad tvenne helgon, Sankt Andrea Avelin och Sankta Iren; detta visar att även där i forna tider funnits kristna missionärer. Även andra kristna emblem har jag funnit i Khotan.»

XXXIV.

1. Namnet Peyn motstod länge alla försök till identifiering. Yule påpekar, att den kinesiske resanden Hi wen-tsang omnämner en stad Pi-mo (Bhimâ), som han passerade mellan Khotan och Nija, och att denna stad måste vara identisk med Marco Polos Peyn. Längre hade man emellertid ej kunnat komma, då M. A. Stein återfann den omstridda staden i ruinplatsen Uzun-Tati obetydligt norr om vägen från Khotan till Nija och på 81° ö. lat.

2. Härmed har man helt säkert att förstå nefrit, som i stora mängder finnes vid floderna i denna trakt. »Nefriten,» säger Sven Hedin (Genom Asien, II, sid. 70), »räknas i Kina till de största rariteter, och man förfärdigar därav dosor, flaskor, koppar, pipmunstycken, armringar m. m. En av Pekings portar kallades till och med Nefritporten, emedan det dyrbara mineralet genom den fördes in i staden.»

3. Yule citerar flera resande, som omtala huru i orter med stark karavantrafik unga kvinnor, chaukans, ingå

Digitized by Google

giftermål för en månad, en vecka, ja, tjugufyra timmar. Prschevalskij berättar (a. a., sid. 437) från denna trakt: »Här och var sågo vi murar, som upptill voro krenelerade med taggiga häckar. På frågan, vartill detta skulle tjäna, förklarade infödingarna att byamän, som hade unga, vackra hustrur, skyddade dem på detta sätt, ty på deras trohet lär man icke synnerligen kunna lita.» Sven Hedin säger (Genom Asien, II, sid. 73) som allmänt omdöme om Khotan, vilket väl kan gälla för hela trakten: »Moralen står på en bedrövligt låg ståndpunkt, och smittosamma sjukdomar äro mycket allmänna.»

4. Marco Polo tycks ej, säger Sven Hedin (Genom Asien, II, sid. 224), vid sin resa till Tschertschen följt den sydliga väg, som löper utmed Kven-lunbergen, utan den norra, ökenvägen.

XXXV.

1. Ciarcian, Tschartschan motsvarar den nuvarande orten Tschertschen, som visserligen förlorat mycket i betydelse. Den beskrives av Prschevalskij (a. a., sid. 395 ff.) samt Sven Hedin (Asien, tusen mil på okända vägar, I, sid. 328 ff.), vilken uppskattar befolkningen till inemot 500 familjer. Orten blev bekant i Europa genom Marco Polo. Först år 1865 återfanns namnet, samtidigt med att det upptäcktes, att en väg existerade från Khotan till Lop (se Prschevalskijs resor, sid. 394).

XXXVI.

1. Nu finnes ej längre någon stad med namnet Lop. Yule har velat identifiera staden Lop med Nepopo, som är den av Sven Hedin återupptäckta märkliga ruinplatsen Lôu-lan (Asien, I, sid. 427 ff. och II, sid. 106 ff. Scientific results, vol. 2, Lob-nor, sid. 619) vid stranden av gamla Lop-nor, medan M. A. Stein (Ruins etc., I, sid. 343) söker göra troligt, att Marco Polos Lop är det nuvarande Tjarkhlik strax söder om nuvarande Lop-nor. Som bekant har sjön Lop-nor länge utgjort ett olöst problem för vetenskapsmännen alltsedan Prschevalskij upptäckte, att sjön i själva verket alls ej låg på den plats, man föreställt sig.

Digitized by Google

Men genom Sven Hedins lika lyckliga som grundliga undersökningar har denna fråga fått sitt slutgiltiga svar. Lop-nor vandrar: hela sjön i förening med Tarims nedre lopp »svänger som en pendel mellan norr och söder» (Från pol till pol, I, sid. 197). Detta beror på, att den grunda sjön genom Tarims slam så småningom än mer uppgrundas, varför floden slutligen får söka sig ett annat avlopp. Då nu Marco Polo ej med ett enda ord nämner om någon sjö i denna trakt (se Sven Hedin: Genom Asien, I, sid. 187 f.), så förefaller det troligt, att hans stad Lop låg så långt från sjön med samma namn, att han ej passerat denna sistnämda. I Scientific results (vol. 2, Lob-nor, sid 301) säger Sven Hedin, att han för närvarande anser det omöjligt bestämma, var Marco Polos stad Lop låg.

2. Om ett om detta bruk påminnande försiktighetsmått berättar Sven Hedin från en annan del av samma öken (Genom Asien, II, sid. 55 f.): »Till de resandes båtnad ha kineserna låtit uppföra stolpar, som utvisa var vägen går fram. De stå på 80 till 90 m:s avstånd från varandra, och man ser på en gång 6 eller 7 stycken framför sig. Under sandburanen tjäna de ej mycket till, men efter stormen äro de förträffliga, ja nödvändiga, ty det lär eljest hava hänt, att resande, som gått vilse, aldrig mer hörts av.»

3. Sven Hedin jämför (Genom Asien, II, sid. 95) Marco Polos skildring av Lop-öknen eller Takla-makan med en kinesisk resandes från 600-talet, som han citerar: »Går man öster ut därifrån (d. v. s. från Ni-jang), inträder man i den stora flytande sanden, så kallad därför att den är rörlig och, då den drives av vinden, bildar vågor och kullar. Där utplånas de resandes spår, så att många gå vilse i dessa oerhörda vidder, där ingenting erbjuder sig för blicken, som skulle kunna angiva deras väg, tills de duka under av trötthet, varom de högar av ben, man ser på flera ställen, vittna.

Där finnes varken vatten eller växtlighet, men ofta uppstår en varm vind, som förtager män, hästar och djur andedräkten och icke sällan förorsakar sjukdomar. Man hör nästan alltid skarpa visslingar eller höga skrik, och då man söker utforska varifrån de komma blir man förskräckt över

Digitized by Google

att ej varsebliva något. Det händer till och med mycket ofta att människor där gå förlorade, emedan trakten är de onda andarnas hemvist.»

Att dylika sägner än i dag äro vanliga omtalar Sven Hedin på ett annat ställe (a. a., I, sid. 410): »I Jarkent berättas, att ökenvandraren tid efter annan hör röster, som kalla honom vid namn; men följer han dem går han vilse och dukar under för törst.»

Från sin kanske mest kända ökenfärd (april 1895), vilken slutade med karavanens undergång, berättar Sven Hedin (a. a., I, sid. 479): »Det gällde, att hålla tätt samman. Förlorade man de andra ur sikte, kunde man varken genom rop eller bösskott överrösta stormen; man gick vilse och var räddningslöst förlorad. Man skönjde blott den närmaste kamelen; de övriga försvunno i ett ogenomträngligt töcken. Blott ett egendomligt vinande och susande ljud förnams då milliarder sandkorn ilade förbi. Kanske var det dessa egendomliga ljud, som inverkade på Marco Polos fantasi.»

XXXVII.

1. Såväl Stein (Ruins etc., I, sid. 519) som C. D. Bruce (In the footsteps of Marco Polo, sid. 218) påpeka Marco Polos exakta uppgift om ökenresans längd. Bruce hade för samma route använt tjugunio dagar.

2. Sachion, Sachin är identiskt med det nuvarande Satschóu (bokstavligen sandområde), det egentliga Kinas längst framskjutna förpost mot den stora sandöknens östra rand. Orten, som grundades år 622, beskrives av Prscheval-skij (a. a., sid. 175 f.) på följande sätt: »Sa-tschóu är en av Centralasiens fruktbaraste oaser. Den bevattnas av den lilla floden Dan-che, som, splittrad i talrika kanaler och vattengravar, giver liv och näring åt oasens popplar, almar, pilar och talrika fruktträd. Den är bebodd av kineser, vilkas hus, s. k. fonsor, nästan städse omgivas av åkrar och trädgårdar. Huvudsakligen odlas vete, ärter, korn och lin. Vargar, rävar, harar och antiloper ströva omkring i trakten.»

3. Namnet Tanguth, som enligt Marco Polo betecknar det land, vari Sa-tschóu ligger, sammanhänger, säger Lemke, med namnet på det folk, som än i dag bor i dessa trakter.

Digitized by Google

Det kallas nämligen kara-tanguter eller svarta tanguter efter färgen på sina tält. I Kuku-nor-området och vidare mot söder hava de endast tältläger, som de antingen uppslå i långa rader utefter bergens sluttningar eller också kretsformigt på slätterna i dalarna. De anses för ett rövarfolk och fruktas av pilgrimskaravanerna. Deras beväpning, som består av flintlåsgevär, svärd och lansar, är i varje fall bättre än många kinesiska soldaters, och på grund av det stränga klimatet och de primitiva tältboningarna äro de lika härdade som sina hästar. De äro alla buddhister. Åkerbrukande tangutstammar förekomma i landet Am-do, som hör till provinsen Kan-su. Polygami förekommer bland dem i ganska stor utsträckning, men ej polyandri såsom bland tibetanerna.

4. Med avgudadyrkare menar Marco Polo här som vanligt buddhister, i detta fall speciellt lamaister.

5. Prschevalskij är den förste resande, som beskriver (a. a., sid. 177 f.) klyfthålan Tschen-fu-dun, vilkens olika grottor äro fyllda av tusentals gudabilder, och som möjligen kan ha föranlett Marco Polo till denna särskilda notis. Ej ett år efter Prschevalskij besöktes Sa-tschóu och tempelgrottorna av greve Széchenyi's expedition. En av deltagarna i denna, Gustaf Kreitner, har i arbetet I fjärran Östern (sid. 445 f.) på ett med Prschevalskij överensstämmande sätt beskrivit såväl staden (vilken av honom kallas Tung-hoan-shien) som templen. Stein (Ruins etc., II, sid. 20 ff.) har gjort en undersökning av dessa bilder, som äro framsprungna ur den greko-buddhistiska konstens traditioner.

6. Av denna skildring framgår med all tydlighet, att de resande nu kommit in i det egentliga Kina: det är typiskt kinesiska bruk, som här beskrivas. Dessa bruk återgå på en allmän primitivt religiös föreställning om att den döde till dödsriket måste medföra sina jordiska ägodelar. På ett tidigt stadium, då privategendomen var mycket obetydlig, blevo därför alla den dödes tillhörigheter tabuerade — så är t. ex. förhållandet bland vissa sydamerikanska indianstammar (se Erl. Nordenskiöld: Sydamerikas indianer, sid. 198 f.) och centralasiatiska folk (Vámbéry: Skizzen aus Mittelasien, sid. 81) — men redan snart tvingades människan

Digitized by Google

att uppgiva denna fordran. Några indianstammar göra t. ex. undantag för hundarna — det dyrbaraste de äga. Emellertid var det ju de dödas själar, som skulle använda sig av de tabuerade föremålen, och de måste naturligtvis även använda sig av föremålens »själar». För att alltså »döda» gravgodset och befria redskapets själ förstördes detta på ett eller annat sätt genom sönderbrytning, förbränning eller dylikt. Så göra indianerna, och så gjorde även våra hedniska förfäder (se Stjerna: Mossfynden av Valhallstron). De praktiska kineserna förstodo dock att göra ännu en förenkling, som tillgodosåg det levande livets berättigade krav gentemot de dödas skuggvärld: med tillhjälp av den sympatetiska magien »tillverkade» man på det sätt, Marco Polo beskriver, allt vad den döde kunde behöva, tjänare, husdjur, redskap o. s. v., vilket sedan genom förbränningen tillsammans med den döde kom honom till godo, liksom man med visshet kan förutsätta, att tidigare verkliga tjänare, husdjur, redskap o. s. v. förbrändes tillsammans med honom. — De av Marco Polo här beskrivna bruken leva än i dag kvar i Tibet och stora delar av Kina.

XXXVIII.

1. Kamul är identiskt med det nuvarande Hami. Det är väl osäkert, om Marco Polo själv besökt denna stad, då den ligger på sidan om den väg, han drog fram. Möjligen besöktes det av hans far och farbroder på deras första resa. Hami ligger mitt i en oas på södra sluttningen av Karlük-tag. Om denna stad berättar Prschevalskij (a. a., sid. 171 f.): »Oasen Hamis invånare äro avkomlingar av de gamla ujgurerna men hava uppblandats mycket med mongoler och turkestaner. Till seder och bruk påminna de mycket om de kasanska tatarerna. De äro mohammedaner. Själva kalla de sig tarantscha; kineserna kalla dem tschan-tu eller också choj-choj, under vilket namn de f. ö. förstå alla i Kina boende mohammedaner. De bära en stor vid kaftanlik rock. Männen raka sitt huvud, men kvinnorna fläta håret. De senare äro rätt vackra, medelstora eller små, hava svarta ögon och hår samt sköna vita tänder. Tyvärr måla de efter kinesiskt bruk ofta ansiktet. De gå obeslöjade på gatan och

Digitized by Google

hava tämligen stor frihet gentemot männen. Deras sedlighet lämnar åtskilligt övrigt att önska.

Tarantschernas antal är högst 8,000. De stå under kinesisk överhöghet men hava egen furste, som mottager titel och årligt underhåll från Kina.

Oasen Hami har 10,000 invånare, av vilka 4,500 äro kinesiska soldater, de övriga dunganer, tarantscher och kineser. Staden sönderfaller i tre delar, skilda från varandra genom murar. I det tarantschiska kvarteret finns det gott om trädgårdar och träd, bland vilka ett av invånarna anses heligt. De kalla det Dschunga-lun eller de nio drakarnas träd.

Då vi inträdde i tarantschernas stadsdel, föllo våra ögon på tre i burar inneslutna människohuvuden, som voro upphängda över portarna. Man handskas här mycket lätt med dödsstraff, och kineserna söka på allt sätt att bidraga till en tarantschars och muselmans fördärv.

I strategiskt och merkantilt hänseende är Hami för kineserna en högst viktig punkt, då den enda möjliga förbindelsen mellan Ostturkestan, Dsungariet och Kina går häröver. De veta det väl och skola till intet pris uppgiva herraväldet över staden.»

2. Detta underliga bruk, som för en kulturmänniska förefaller obegripligt och perverst, är känt från många andra håll. Yule ger ett par exempel, Cordier nämner att en kinesisk författare ungefär ett århundrade före Marco Polo med nästan samma ord som denne beskriver det som vanligt bland ujgurerna, och Feist (Kultur der Indogermanen, sid. 283 f.) omtalar, att det låter sig beläggas bland gallier, nordgermaner och slaver, och att det än i dag lever bland Arabiens beduinstammar och hos tschuktscherna i nordöstra Sibirien. Han påstår även — med vad rätt kan jag ej dömma — att det en gång var utbrett över hela världen. Feist såväl som Westermarck (Human marriage, sid. 74 f.) sammanställa nu denna sed med naturfolkens lagar för gästvänskapen — naturligtvis fullkomligt riktigt. Detta säger dock ej allt. Sitt viktigaste sammanhang har den givetvis med den primitiva phalliska magien och är väl att betrakta såsom en fruktbarhetsrit, närmast parallell med tempelprostitution och

Digitized by Google

hierodultjänst, varpå t. ex. av Lehmann (Religionsvetenskapen, I, sid. 116) sammanställda karaktäristika hos den senare med all bestämdhet peka. Marco Polo anger också mycket riktigt såväl här som i bok 2, kap. 38, att invånarna väntade sig större fruktbarhet bland boskapen och säden genom detta bruk. Av den seghet varmed folket här fasthöll vid detsamma kan man förstå att det bottnade i urgamla religiösa föreställningar.

XXXIX.

1. »Landskapet Cincitalas, Chingintalas står ej längre att finna på våra kartor, och man kan endast,» säger Lemke, »yttra en förmodan över, var området på Marco Polos tid legat. Denne angiver (i Yules text) att det mellan nordväst och norr gränsar mot öknen; dock är därvid att märka, att hans orienteringar ej alltid äro så noggranna; så säger han t. ex., att Hami ligger nordväst och Su-tschóu ostnordost om Sa-tschóu, medan det i själva verket borde stå nordväst och öster. Som man ser, lida i båda fallen Marco Polos riktningsbestämningar av ett genomgående fel på ungefär $22\frac{1}{2}°$, och man har därför att räkna med den möjligheten, att samma avvikning spelar in vid Cincitalas orientering, att alltså med andra ord detta landskap ej är att söka i nordnordvästlig utan nordlig riktning. Nu blir frågan, från vilken stad man har att utgå för att finna Cincitalas i den sålunda angivna riktningen; att det ej kan vara från Sa-tschóu, visar genast en blick på kartan. Ty under nämda betingelser skulle man då komma till området kring Hami. Man har alltså att från Hami gå mot norr. Nu finner man på nyare kartor mellan 46:te och 47:de breddgraden och på 94:de meridianen vid Altais fot en trakt, som för namnet Kyssyintala. Den förmodan, som här med all reservation skall uttalas, är den, att Marco Polos landskap Cincitalas antingen är identiskt med detta område eller också ej ligger långt avlägset därifrån.» Yule och Cordier anföra en mångfald andra mer eller mindre troliga förslag att identifiera detta landskap.

2. Altai eller någon av dess utlöpare är, säger Yule, troligen det i texten nämda berget. Men man känner så

Digitized by Google

litet till denna del av det kinesiska territoriet, att man knappast vet något om dess mineraliska produkter.

3. Om andanicum, se kap. XIV, anm. 4.

4. Denna skildring är på flera sätt belysande för Marco Polo och för de förutsättningar med vilka han gick till sitt arbete. Det är helt naturligt, att hans berättelse om det märkvärdiga ämnet »med salamanderns egenskaper» skulle uppväcka misstroende hos hans samtida, ja förmodligen blev han utan vidare utskrattad och förklarad för lögnare. Nu se vi ju genast, att hans framställning ingenting annat är än en skildring av asbestindustrien och dessutom en absolut tillförlitlig sådan. Men han hade ju också till sagesman en fackman på området — chefen för provinsens bergverk. I sammanhang härmed passar nu Marco Polo på att dementera den i Europa gängse föreställningen om eldsalamandern. Ehuru han här med en smula fantasi lätt skulle kunnat göra en sensationell historia genom att knyta samman salamanderlegenden med berättelsen om asbestindustrien — något som helt säkert skulle uppskattats av hans läsekrets — föredrager han att endast berätta, vad han vet, och dessutom påpeka, vad han ej vet i frågan.

XL.

1. D. v. s. Sa-tschóu.

2. Succuir, Sukchur är identiskt med den i oasen Sutschóu liggande staden med samma namn, vilkens invånarantal nu uppskattas till ungefär tiotusen personer. Den grundades redan 121 f. Kr. Djingis-kaan förstörde den år 1226, då han gjorde ett slut på det tvåhundraåriga tangutherraväldet. Även i det förra århundradet fick staden lida, då dunganerna togo den i besittning, och kineserna återerövrade den 1872. Inom långa, öde fästningsmurar ligga folkrika gator, bland vilka en är rik på präktiga försäljningslokaler och samtidigt tjänar till torg. Apoteken äro särskilt påfallande, och där säljes utom andra varor allt möjligt, som på grund av vidskepelse och tradition anses för goda läkemedel.

Digitized by Google

3. Rabarbern (Rheum palmatum) är än i dag en av dessa trakters viktigaste handelsvaror, något som omtalas av många modärna resande (t. ex. C. D. Bruce, a. a., sid. 247).

4. Denna giftiga växt omtalas bl. a. av Stein (Ruins etc., II, sid. 303), vilken dock ej nämner dess namn. Yule förmodar att den är Andromeda ovalifolia medan Cordier håller före att den är Stipa inebrians.

XLI.

1. Kampion, Campichu, det nuvarande Kan-tschóu, spelade förr en stor roll såsom huei-he's (ujgurernas) huvudstad åren 850—1028; även i tanguternas välde var den en betydande och rik stad. Den förstördes av Djingis-kaan men lyckades åtminstone delvis arbeta sig upp till sin förra betydelse. Den är betydligt större än Su-tschóu och erbjuder många arkitektoniskt intressanta byggnader. Stadens omgivningar äro rikt befolkade och bestå av utmärkt kulturjord. Landets huvudprodukter äro skidfrukter och säd. Under den tidiga medeltiden hette staden Tschang-ye, och var huvudstapelplats för sidenet (se Richthofen, China, I, sid. 529).

2. Marco Polo talar tydligen här om Buddha-bilder av ett särskilt slag. Pauthier citerar berättelsen om schah Rokhs persiska ambassad, som 1420, 140 år senare än Marco Polo, uppehöll sig i Kan-tschóu. Denna berättelse bekräftar och fullständigar Marco Polos skildring: »I denna stad Kan-tschóu finns ett avgudatempel, som mäter ungefär 500 ghez (500 m.) i längd och lika mycket i bredd. I dess mitt ser man en 50 steg lång bildstod i vilande ställning; fotsulorna ha en längd av nio steg och vristen mäter 21 ghez i omfång. Bakom ryggen på denna staty och ovanför dess huvud äro andra avgudabilder uppställda, som äro en ghez höga; dessutom lamafigurer i kroppsstorlek. Hållning och uttryck äro så väl träffade, att de se ut som levande. Den stora gudabilden, som ligger utsträckt, håller ena handen under huvudet medan den andra stöder sig mot låret. Den är täckt med guld, och man betecknar den med namnet Chakamuni fu (Såkya-muni Fu betyder Såkyasonen eller Buddha). Invånarna begiva sig i skaror till detta tempel och kasta

Digitized by Google

sig ned inför bilden med huvudet mot jorden. Omkring denna byggnad stå tempel, som likna karavanserajer. I det inre finnas där guldstickade tyger, förgyllda troner, stolar, ljus och porslinsvaser.»

Kreitner (a. a., sid. 410) omtalar även dylika jättebuddhastatyer från trakten av Kan-tschóu.

Cordier framhåller att det tempel, i vilket Marco Polo såg buddhabilden, uppenbarligen är »den liggande Buddhas kloster», Wo-fo'-sze, som år 1103 byggdes av en tangutdrottning. Där funnos tre statyer av det här beskrivna utseendet. De framställa Buddha i nirvana, omgiven av lärjungar och bodhisattvas.

3. Härmed menas säkerligen de buddhistiska (lamaistiska) munkarna.

4. Möjligen kan detta stå i något orsakssammanhang med den bland tibetanerna vanliga polyandrien.

5. De här nämda bruken hava till sina detaljer förändrat sig, något som betingas både av lokala skiftningar och tidens inverkan. Samma tendenser leva dock allt fortfarande.

6. Samma seder beskrivas i det följande även bland tatarerna.

7. I vissa texter är Nicolo utesluten och orsaken till uppehållet angives såsom en särskild mission. Se kap. 1, anm. 29.

XLII.

1. »Marco Polo har nu,» säger Marsden, »uppnått det norra Kina och talat om två städer, som ligga nära den s. k. stora muren. Han lämnar nu den direkta routen och övergår till platser, som ligga norr- och söderut, några i angränsande och andra i mera avlägsna delar av Tatariet. Han ger nu ej mera några noggranna uppgifter om den väg, han följde, då han tillsammans med sin fader och farbroder drog till Kina till kejsarens hov ehuru man av vissa yttranden kan sluta sig till, genom vilka landskap hans färd gick fram.» Man har frågat sig, vad anledningen till detta kan vara. Den synes mig ligga i öppen dag: Marco Polo kommer nu till trakter, som han sedermera ofta be-

Digitized by Google

sökt; han önskar nu skildra även märkliga platser i närheten av den första routen och uppger klokt nog avsikten att i detalj följa denna. För att följa honom ha vi nu att vända oss emot norr. Staden Ezina nämnes (enligt Yule) i äldre dokument om Kina under namnet Yetsina. Reclus säger (Geographie universelle, VII, sid. 159): »I öster (om Hami) bortom Tschoukour Gobi befinna sig även några fasta boplatser och lämningar av städer. Någon av dem är förmodligen den 'staden Ezina', om vilken Marco Polo talar, och vilkens namn återfinnes i namnet på floden Azsind.» Denna flod kallas på modärna kartor Hei-ho eller Edsin-gol.

2. Vildåsnorna eller khulanerna äro utbredda över hela Ostturkestan, Tibet och Mongoliet. Sven Hedin, som på sina resor ofta iakttagit dem, beskriver dem på följande sätt (Genom Asien, II, sid. 311 f.): »I det stora hela påminner khulanen mest om mulåsnan, tyckes, med andra ord, stå på gränsen mellan häst och åsna, dock närmare den sistnämda. Öronen äro högre än hästens, mindre än åsnans, svansen liknar åsnans och bär blott i sin nedre del tagel. Även manen har samma form som åsnans.

Färgen är på ryggen brunröd, på buken vit. Nosen är grå, öronen mörka, men invändigt vita. Benen ljusna nedåt till vitt. De kraftiga, ej fullt hårda hovarna äro lika stora som hästens. Ögonen äro bruna med stor svart pupill av precis samma form som hästens och åsnans.

Bringan är bred och kraftigt utvecklad för ett par duktiga lungor. Även nacken är muskulös. Särskilt bakbenens muskler äro väl utbildade och lämpade för stor snabbhet. Näsborrarna äro betydligt större än hästens och stå i proportion till de stora lungorna, och hela respirationsapparaten är tydligen danad för förtunnad luft. Det är därför ej utan skäl perserna skära upp näsborrarna ett stycke på de tamåsnor, som användas till transporter i bergstrakter. Erfarenheten har lärt dem, att djuren då andas lättare.»

XLIII.

1. Staden Karakorum låg 2 km. från floden Orchons högra strand, där nu ett buddhistkloster Erdeni-dzu ligger,

Digitized by Google

och anlades på 1230-talet av Djingis-kaans son Oktai, som där hade sitt säte. Kublai flyttade på 1260-talet sitt residens till Peking, och efter några år ödelades Karakorum så grundligt, att dess läge alldeles glömdes bort och först 1889—91 återfanns. Staden besöktes ofta av europeiska resande och har beskrivits av Piano di Carpine (1246) och Rubruck (1253). Denne fann här folk från de mest olika trakter, saracener från Indien, mohammedaner från Bagdad, kristna, ryssar, alaner, georgier, armenier, ungrare, men även fransmän, tyskar, flamländare, engelsmän o. s. v. Nestorianerna hade där en skönt smyckad, med guld och skarlakan tapetserad kyrka, och mohammedanerna hade två moskéer. Omkring storkhanens palats stodo tolv tempel tillhörande de olika nationaliteterna.

XLIV.

1. Bürck påpekar, att ett område vid Baikalsjöns strand för namnet Bargu. Öster om nämda sjö finnes på modärna kartor utmärkta Bargusinbergen, staden Bargusinsk samt staden och floden Bargusin. Landet Jorza, som hos Pauthier heter Ciorcia, är det mandsjuriska rike, vilkets invånare på denna tid av kineserna kallades Yutschi eller Niutschi och av mongolerna Tschurtsche.

2. Den sällsamma sagan om en kristen konung, Johannes Prästen, som i Asien skulle vara herre i ett stort rike, var vida utbredd i Europa under 1100- och 1200-talen; uppkomsten av denna medeltida legend har ännu ej fått sin slutgiltiga förklaring, men man har all anledning antaga, att den uppstått bland de nestorianska kristna. Såvitt jag vet, finns intet tvivel om att Johannes Prästen är en fabelfigur och att de brev från honom, vilka anföras av krönikeskrivarna, äro understuckna. Sannolikt har sagan sin källa i berättelserna om gurkhan av Kara-khitan. Denne, som i de kinesiska krönikorna kallas Yeliu Taschi, var troligen nestorian och flydde år 1125 tillsammans med en skara anhängare från norra Kina samt grundade ett endast helt kort tid bestående rike i Centralasien.

Ett av de första spåren i Europa av legenden, som spanns ut omkring dessa fakta, finner man i en år 1145 till

Digitized by Google

påven Eugen III inlämnad skrift av den syriske biskopen av Gabala. Då en närmare kunskap om de asiatiska länderna gjort sagan i sin gamla form osannolik, överflyttade man den till Ostafrika och Etiopien, och slutligen blev den åsikten allmän, att man i det kristna Abyssinien hade att söka Johannes Prästens rike; ännu på 1600-talet kallades detta Regnum Presbyteri Johannis.

Johannes Prästen blev för medeltiden en gestalt, som, om kristenheten komme att råka i fara för sin existens, skulle stiga fram ur sitt sagodunkel och rädda den ur dess betryck, alldeles på samma sätt som Holger Danske eller de sovande riddarna i Alleberg i de nordiska länderna ständigt voro beredda att försvara den nationella friheten.

Vad beträffar benämningen un-khan, så påvisar Yule, att Rubruck och den arabiske historieskrivaren Abulfaradsch omtala konungen av Kerait med detta namn, samt att Marco Polos sammanställning av denne med Johannes Prästen på grund av vissa omständigheter sedan var lätt förklarlig. Någon anledning antaga, att denne haft någon sådan överhöghet över mongolerna, som Marco Polo tillskriver un-khan, finnes ej.

XLV.

1. Några tillförlitliga data bör man naturligtvis ej vänta sig av Marco Polo då han behandlar avlägsna tider. Det är likväl ett i viss mån överraskande förhållande, att hans uppgifter om mongolrikets grundläggning och historia äro så hopplöst förvirrade och felaktiga, då man ju ändock väntar sig, att de ärorika traditionerna om dynastiens första strider borde vara väl bevarade, åtminstone vid hovet. Några data angående Djingis-kaan torde här vara på sin plats.

Temudjin, den blivande Djingis-kaan, föddes 1155 eller 1162 i ett tält vid Ononflodens strand. År 1202 eller 1206 lät han utropa sig till kakan varvid han antog det namn, som sedan över hela världen skulle nämnas med skräck och bävan. Han angrep 1213 norra Kina och 1215 intog han Peking. Han bröt 1219 upp mot väster, erövrade Turkestan, Kovaresmien, Bokhara (vilkets oersättliga bibliotek gick upp i lågor), Samarkand, Merv, Nischapur, hela Persien, Lahore,

Digitized by Google

Peshawar, Herat o. s. v. År 1223 slog hans befälhavare vid Kalkafloden i södra Ryssland polovzer och ryssar. Han återvände 1224 till Mongoliet; 1225—26 var han på väg in i västra Kina men vände och dog den 18 aug. 1227 vid Salefloden i Mongoliet.

2. Angående detta namn, se kap. 54, anm. 1. I detta sammanhang har det ingen som helst saklig betydelse. Den avgörande kampen med härskaren över Kerait ägde i själva verket rum år 1203 i närheten av det nuvarande Urga.

3. Yule påvisar, att det ligger vissa fakta till grund för denna äktenskapshistoria.

4. Djingis lär verkligen ha blivit sårad av ett bågskott vid belägringen av Tai-tung-fu år 1212 men dog ej därav.

5. Med detta berg har man ej att förstå det stora sibiriska Altai. I Ssanang Ssetsens mongoliska historia, som anföres av Yule och Lemke, nämnes namnet Altai blott en enda gång, nämligen just på tal om Djingiskaans grav. Den mongoliske författaren säger nämligen: »Så blev nu härskarens lik fört till trakten av Jeke-Uetek och det begrovs mellan Altai-khans skuggsida och Kentei-khans solsida.» De båda bergen finnas ännu på våra kartor nordost om staden Urga; de heta Altan-Ulugui och Kentei.

XLVI.

1. Djingis-kaans efterträdare voro Oktai-kaan (1228—1241); fyra års riksföreståndareskap; Kuyuk-kaan (1246—1247); tre års riksföreståndareskap; Mangu-kaan (1251—1259); Kublai-kaan (1260—1294).

Oktai nämnes ej av Marco Polo; Kuyuk motsvaras väl i Marco Polos lista av Chyn-, Cuy-khan; Bathyn-, Bathuy-khan och Esu-, Alacou-khan höra över huvud taget ej hit. Den förre, som hette Batu, var härskare över Kiptschak (Gyllene Horden) (se bok 3, kap. 64, anm. 1 och 3), den senare, Hulagu, regerade över Persien.

2. Detta bruk återgår naturligtvis på samma primitiva föreställningar, som omtalats i kap. 37, anm. 6.

3. Mangu-kaan dog 1259 under belägringen av staden Ho-tschóu i provinsen Sse-tschuan.

Digitized by Google

XLVII.

1. Marco Polos skildring av tatarernas fria liv är ju så träffande, att den ej fordrar några bekräftande citat från andra håll. Vad stomjölken beträffar, användes den än i dag bland de nomadiska mongolerna; Sven Hedin, som ofta omtalar den från Tsajdamstammen (Genom Asien, II, sid. 373 o. s. v.), säger (sid. 381): »Kumiss, den jästa stomjölken, är den förnämsta drycken.» Vår landsman tycks dock ej vara lika entusiasmerad av den som Marco Polo: i stället för att likna den vid vitt vin tycker han den mest smakar som svagdricka. — Ordet kemurs, chemius, kemiz är naturligtvis samma ord som kumiss.

Det i texten omtalade mongoliska tältet, kibitke, beskrives på ett överensstämmande sätt av modärna resande, t. ex. Vámbéry (Skizzen aus Mittelasien, sid. 59 ff.) och Albrecht (Russisch Centralasien, sid. 48 f.).

2. »Kvinnorna åtnjuta bland tsajdam-mongolerna,» säger Sven Hedin (Genom Asien, II, sid. 378), »en ojämförligt mycket större frihet än bland muselmanerna. De deltaga i samkvämen kring elden och äro alltid obeslöjade. — Själva försäkrade mig mongolerna att sedligheten bland dem stod högre än bland muselmanerna.» Även Vámbéry intygar detta (Skizzen aus Mittelasien, sid. 36): »Turkomanernas kvinnor åtnjuta en viss aktning, som de f. ö. förtjäna, ty en sådan exemplarisk dygd, uppoffran för familjen och outtröttlig flit, som hos dem, har jag ej funnit någonstädes i Orienten.» Den seden, att sonen kan övertaga faderns hustrur, är, enligt Yule, känd från andra håll.

XLVIII.

1. Om de sibiriska hedningarnas religion berättar Strahlenberg (Das Nord- und Östliche Theil von Europa und Asia, sid. 279 f.): »Så mycket kan man över huvud taget säga om dem alla, att de tro på ett evigt väsen, som skapat allt, och detta tillbedja de under allehanda sällsamma former. Några bland dem dyrka det under form av allehanda slags tillverkade bilder; några under form av djur, fåglar och stjärnor; de utvälja för sina offer, som

Digitized by Google

de frambära till himmelen, vissa platser, heliga träd, eldar och andra element.

Men likväl, så dumma och enfaldiga dessa hedningar än äro i sin gudsdyrkan, så äro de dock samtidigt mycket naturliga, uppriktiga och fromma människor, som föga veta om meneder, tjuveri, horeri, fylleri, bedrägeri och andra liknande grova laster. Sällan finner man bland dem någon som gjort sig skyldig till sådant och fördenskull blivit angiven, utom sådana, som leva bland de ryska kristna, av vilka de så småningom lära allt dylikt.»

2. Guden Natigay är densamme, som av Piano di Carpine kallas Itoga: »Mongolerna sysselsätta sig mycket ivrigt med spådom, fåglars flykt, häxerier och trolldom. Om djävulen ger dem ett svar, tro de att det kommer från Gud själv, vilken de kalla Itoga. — De ära och frukta honom mycket och giva honom offer, bl. a. mat och dryck.» Denna berättelse stämmer i allmänhet väl, säger Yule, med vad vi veta om tungusernas ursprungliga schamanism; ty dessa dyrka ett högsta väsen och dessutom ett antal mäktiga andar, kallade Ongot. Hos burjaterna kallas dessa senare Ongotui eller Nogat. Itoga är, enligt Banzaroff, citerad av Cordier, troligen samma ord som det mongoliska etugen, som betyder jord.

3. Att bågen var tatarernas viktigaste vapen bekräftas genom samstämmande uppgifter från olika håll, som anföras av Yule.

XLIX.

1. Denna decimalindelning av armén genomfördes, säger Yule, redan tidigt av Djingis men var troligen mycket äldre än från hans tid. Från tatarernas armé kom den in i nästan alla Asiens mohammedanska stater t. ex. Khiwa, där den omtalas av Vámbéry (Resa i Central-Asien, sid. 207).

2. Även Rubruck beskriver detta tillvägagångssätt.

3. Mongolerna blevo, säger Marsden, på hundra år så degenererade, att de genom ett uppror av den kinesiska befolkningen drevos tillbaka till sina stepper.

4. Beträffande detta namn, se kap. 1, anm. 8.

Digitized by Google

L.

1. Djingis-kaan lät offentliggöra en på mongoliska språket och med uiguriska skrivtecken skriven lagsamling, av vilken genom orientaliska historiker fragment bevarats till vår tid. Pauthier omtalar, att denna lagsamling, som kallades Ulug-Yassa eller stora förordningen, mycket sorgfälligt bevarades i de efterföljande härskarnas arkiver, och att den vid alla tvivelaktiga rättsfall tillfrågades. Ännu år 1863, då Vámbéry besökte Khokand, gällde »Jasao Dschangis» där (se Resa i Central-Asien, sid. 240).

Petit de la Croix (citerad av Pauthier) berättar att i Levanten på hans tid (omkring 1695) en sammanställning av förordningar existerade, vilken kallades Yasa Genghizcani; om straffen berättar han bl. a.:

»Lagen om stöld fordrar att de, som rövat t. ex. en häst eller en oxe, skulle straffas med livets förlust, och att deras kropp skulle huggas i tu med en sabel. I de fall där dödsstraff ej kunde komma till användning skulle förbrytarna straffas med ett större eller mindre antal käpprapp allt efter det stulna föremålets värde. Antalet slag slutade vanligen på sju; man gav sju, sjutton, tjugusju o. s. v. till hundrasju slag. Men man kunde undgå detta straff om man betalade det stulnas niofaldiga värde.»

Samma kodex innehöll även bestämmelser om döda barns förmälning, som nästan ordagrant överensstämma med Marco Polos berättelse — ett nytt bevis för dennes tillförlitlighet. F. ö. lär denna egendomliga sed än i dag existera i Kina.

LI.

1. Se kap. 44, anm. 1.

2. Här avviker Ramusio väsentligt från övriga manuskript, som f. ö. ej heller sinsemellan äro samstämmande. Den läsart, som följts av Yule och Pauthier, säger, att det är fyrtio dagsresor från Kara-koran till Bargu samt vidare fyrtio dagsresor till havet. Säkerligen beror denna bristande överensstämmelse på något förbiseende av Ramusio eller de avskrivare, på vilka han återgår. Ty strax nedanför säger han: »Efter fyrtio dagsresor kommer man

Digitized by Google

som sagt till oceanen.» Någon uppgift i det föregående, som berättigar detta »som sagt», finnes ej.

3. Merkiterna, som omtalas av Rubruck, äro säkerligen identiska med de ur andra källor (påpekade av Neumann) kända mekriterna, som bodde i närheten av Selenga och dess bifloder i trakten av Bajkalsjön. Djingiskaan slog dem för första gången år 1197; men först 1203 tvingades alla stammarna att böja sig under storkhanens herravälde.

4. Yule anför många exempel på, att renarna skulle av sibiriska folk, särskilt tunguserna, även användas som riddjur. Bland lapparna lär väl detta utnyttjande av renen vara okänt. Olaus Magnus har dock (Historia Olai Magni, liber XVII, cap. XXVI: De Rangiferis) ett träsnitt, som framställer en man ridande på en ren. I texten nämnes likväl ingenting därom, och saken får väl betraktas såsom tämligen apokryfisk.

5. De talrika sjöarna och sumpmarkerna, uppfyllda av vattenfåglar, äro, säger Yule, mycket karaktäristiska för landet mellan Jakutsk och Kolym.

6. Yule förmodar att med bargelak menas någon art av släktet Pterocles (sandhöns) eller också Syrrhaptes Pallasii.

7. »Snövita falkar,» säger Strahlenberg (Europa und Asia, sid. 353), »finnas där gott om i provinsen Dauria och vid Amourfloden och dessa föras därifrån ofta till Kina. Men att falkjakt från urgamla tider varit mycket vanlig bland tatarer, kalmucker och andra i Sibirien boende folk synes troligt ej endast därför, att dessa avbilda och ingravera falkjakter på sina urnis, som de medtaga i gravarna, utan även därför att om någon velat giva en hög herre en ansenlig præsent, har den bestått av en sällsynt falk.»

8. Marco Polo fattar här säkerligen, säger Neumann, detta namn på en turkisk hord i allmän betydelse för turkman, turk över huvud.

9. Den egendomliga historien om polstjärnan saknas hos Pauthier och Yule.

Digitized by Google

LII.

1. Då nu något land eller någon stad med namnet Erginul ej existerar, och namnet ej heller står att finna i de kinesiska historierna, så ha åsikterna om denna orts läge varit vitt skilda. Cordier har dock fäst uppmärksamheten på, att staden Liang-tschóu i en mongolisk text har namnet Erichew, som troligen är identiskt med Erginul. Liang-tschóu har beskrivits av Sven Hedin (Genom Asien II, sid. 470 ff.), som besökte staden 1896.

2. Sin-gui, Sinju har av Marsden identifierats med Hsi-ning, en stad i provinsen Kan-su mellan Nan-schan och Hoang-ho.

Sven Hedin beskriver denna stad på följande sätt (Genom Asien, II, sid. 456 ff.): »Staden är omgiven av en enligt asiatiska begrepp nästan ointaglig rektangulär mur, väl och omsorgsfullt byggd, tjock och massiv och med en verklig gata på murkrönet. Utsikten härifrån är storartad och orienterande. Kastar man blicken inåt ser man en mosaik av kinesiska hustak med röda tegelpannor och drakhuvud samt ett nätverk av gator, alla parallella med rektangelns sidor. Huvudgatan löper mitt genom staden och mot dem vette de förnämsta 'jamen' eller ämbetslokalerna med sina hemskt målade skiltvakter, stenlejon, drakar och rikt skulpterade portar.» Staden är känd från dunganupproret.

3. Jaken är ju så välkänd, att någon ytterligare beskrivning här ej kan behövas. Såväl den vilda som den tama jaken har många gånger skildrats av Sven Hedin.

4. Angående myskdjuret, se bok 2, kap. 37, anm. 4.

5. Enligt Yule heter den art, om vilken Marco Polo här talar, Reeves'-fasan.

LIII.

1. Staden Ning-hsia, som ligger på västra stranden av Hoang-ho, har även på modärna kartor fått behålla det mongoliska namnet Irgai. Det finnes, anser Cordier, intet tvivel om, att Marco Polo menar denna stad, då han talar om Ergigaia.

Digitized by Google

Alltsedan stadens erövring av kineserna residerade här ståthållare, vilka på 1000-talet gjorde sig oavhängiga. År 1205 belägrades och plundrades Ning-hsia av Djingis-kaan, men först 1227 var erövringen genomförd. Från denna tid har den varit en avhängig provins.

2. Namnet Kalacia, Calachan är enligt Yule identiskt med Ala-schan, vars huvudstad Dyin-juan-in (Wang-je-fu) beskrivits av Prschevalskij (a. a., sid. 43 ff., 260, 290 f.), som fem gånger besökte staden.

LIV.

1. Av Tangkejsaren Hiuen-tsong byggdes omkring år 750 e. Kr. staden Thian-te vid Hoang-ho, och åtta år senare blev staden ett kiun, d. v. s. säte för en militärguvernör. Ruinerna av detta Thian-te-kiun, som med ett vulgärt uttal kallades Tendek, finnas ännu kvar och ligga 200 li nordväst om Pildjoo-khai. Orten är kinesernas gamla Tschung-schan-tsching, och det det är av Klaproth, enligt citat hos Bürck, påvisat, att den med all sannolikhet är Marco Polos Tenduk.

2. I kap. 45, not 3 har antytts, att giftermålsförbindelser mellan Un-khans och Djingis-kaans familjer säkerligen voro vanliga. Yule påvisar de fakta, som kunna ligga till grund för Marco Polos uppgifter i detta sammanhang.

3. Klaproth var, säger Yule, den förste, som förmodade, att Argon skulle vara detsamma som Arkhaiún, en beteckning, som i historiska verk från den mongoliska tiden ofta tillägges de orientaliska kristna eller deras prästerskap. Någon tillfredsställande förklaring av namnets ursprung har dock ej framställts. Egendomligt nog förekommer ordet Argon just i Marco Polos form i Tibet såsom beteckning på blandfolk.

LV.

1. Detta ställe är hos Ramusio till obegriplighet korrumperat, och den här givna tolkningen återgår därför på den av Yule följda läsarten. —

Gog och Magog äro namn, som förekomma i bibeln på flera ställen (1 Mos. 10: 2; Hes. 38: 2; 39: 6). Allt sedan

Digitized by Google

Josefus' och Hieronymus' dagar har man likställt Magog med skyterna. Hesekiel omtalar Magog som ett folk, vilket i en framtid skulle komma att göra ett sista angrepp på Juda och Jerusalem. Jag förmodar, att man vid den stora tatar-expansionen genom sammanställning av detta ställe hos Hesekiel och den gamla traditionen om det åvlägsna folket Magog i öster allmänt överflyttade namnet Magog på tatarerna. Ännu Strahlenberg (Europa und Asia, sid. 41 ff.) finner på grund av namnen Gog och Magogs användande om de asiatiska folken tillfälle till långa lärda utläggningar.

I det i texten förekommande namnet Ung ha vi enligt en del forskare att se samma ord som i Un-khan (även skrivet Ung-khan), d. v. s. keraiterna. —

Marco Polo säger alltså, att landet Tenduk ursprungligen var bebott av keraiterna (Ung), men att sedan även tatarer (Mongul) bodde i landet (Temudjin segrade ju år 1203 över keraiterna) före sin utvandring, d. v. s. före den stora expansionens början. — Det måste medges, att Marco Polos framställning är saklig och exakt.

2. Detta slags tyg nämnes såväl av Rubruck som många andra författare.

3. Sindichin, Suydatui, Sindachu är staden Siuen-hwa-fu, som under Kin-dynastien kallades Siuen-te-chau. Den är än i dag en stor stad och ligger i närheten av Kalgan i provinsen Tschi-li. På modärna kartor kallas den Hsüen-hwa.

4. Orten Idifa, Ydifu har ej kunnat identifierats. Cordier framkastar efter Palladius det förslaget att det skulle vara felskrivning för Jü-tschou, där det finns guld- och silvergruvor.

LVI.

1. Cianga-nor (betyder såsom i texten angivits) är enligt Bürck identiskt med sjön Tsagàn-nor, som ligger utanför stora muren strax norr om Hsüen-hwa och på modärna kartor kallas Anguli-nor. Genom den skildring, som Pater Gerbillon givit av jakten vid den något nordligare belägna Taal-nor, bestyrkes i alla avseenden Marco Polos berättelse.

Digitized by Google

2. Yule anser följande fem arter vara identiska med de av Marco Polo beskrivna tranorna: 1. Grus Monachus. 2. Grus Leucogeranus(?). 3. Grus cinerea. 4. Anthropoides Virgo. 5. Grus Antigone.

LVII.

1. Xandu, Chandu, Ciandu, Schang-tu (övre residenset) var Kublai-kaans sommarresidens i Kai-ping-fu. Ruinerna finnas ännu kvar och kallas med det mongoliska namnet Tschao Naiman Sumé Khotan, som betyder de hundraåtta templens stad. De ligga ungefär 45 km. nordväst om Dolonnor, en oansenlig modärn stad. — Kai-ping anlades av Kublai år 1260. Då mongolerna fördrevos ur Kina råkade den i Kingdynastiens besittning. Den har senare förfallit.

2. Boriat, Horiat, Orati, Orari är utan tvivel, säger Yule, detsamma som Uirad eller Oirad, ett namn som vanligen uppgives betyda »nära förbunden»; det har dock även härletts ur det turkiska oyurat, grå häst, en tolkning som texten tycks bestyrka. Horiaterna hörde ej till de egentliga mongoliska stammarna; men sedan Djingis-kaan underkuvat dem slöto de sig i nära vänskap till honom. Då Djingis-kaan besegrade sin motståndare Un-khan, var Turulji Taischi, en son till horiaternas hövding, en av de tre överanförarna för Djingis-kaans armé. Troligen låg horiaternas hemtrakt vid övre Jenissei.

3. Stomjölksoffer till gudarna äro kända även av andra författare.

4. Tibetanerna och invånarna i Kaschmir voro, säger Pauthier, i hela Asien kända för att utöva allehanda magiska konster, och det är därför Marco Polo särskilt nämner dem. Väderlekstrolleri var åter mycket omtyckt bland mongolerna, varpå Yule anför många exempel.

5. Det är ej fullt klart, anmärker Yule, om det är invånarna i Tibet och Kaschmir som av Marco Polo anklagas för kannibalism, eller om han vill framhäva den såsom utmärkande för tatarerna.

I själva verket beskyllas såväl tibetaner som kineser av många äldre resande för att äta människor (exempel

Digitized by Google

härpå anföras av Yule). Huruvida denna sed — som i äldsta tider kanske var gemensam för alla folkslag — i så sen tid som medeltiden förekom i Kina eller Tibet, må väl betvivlas, så mycket mer som det bland naiva och godtrogna människor i alla tider varit en utbredd vidskepelse, att hemliga eller i något avseende egendomliga sammanslutningar sysselsätta sig med sådant. Rockhill (i Hakluyt-editionen av Rubruck, sid. 152) såväl som Sven Hedin (Southern Tibet, vol. 1, sid. 135) konstatera i sammanhang härmed, att man än i dag i Tibet kan finna skålar och bägare, gjorda av människokranier. Sven Hedin har givit den antagligaste förklaringen till uppkomsten av detta tibetanernas dåliga rykte. »Om,» säger han (a. a., sid. 134), »dessa för 770 år sedan hade samma vana som i våra dagar att skära sönder sina döda och kasta bitarna för hundarna, så blev kanske berättelsen härom förvanskad under vägen till Mongoliet eller måhända missförstådd av europeiska resande.»

6. Baksi är, som Neumann visat, förmodligen en korrumption av bhikshu (sanskrit), som betyder tiggarmunk, särskilt buddhistisk sådan. Det förtjänar i detta sammanhang nämnas, att de kringvandrande trubadurerna bland Centralasiens mongoler kallas bachschi, enligt vad Vámbéry uppgiver (Resa i Central-Asien, sid. 198).

7. Yule anför från ett flertal olika resande exempel på, vad de i Kina sett av sådana konststycken, som vi nu för tiden äro vana att tänka oss i sammanhang med de indiska fakirerna.

8. Detta är säkert ingen överdrift. I Taschi-lunpo — som dock ej är det största klostret i Tibet — finns enligt Sven Hedin 3,700 munkar. (Transhimalaya, I, sid. 494.)

9. I den äldre lamaismen fanns, säger Yule, många avvikelser från reglerna, och bland några sekter var det under vissa förutsättningar tillåtet för de andlige att gifta sig. Vissa lägre lamas få f. ö. än i dag taga sig hustrur.

10. Yule har framlagt avgörande bevis för, att Marco Polos Sensim-orden betecknar anhängarna av tao-kiao.

Läran om Tao, vägen, grundades på 500-talet f. Kr. av Lao-tse, en av Kinas ädlaste och för västerländsk upp-

Digitized by Google

fattning mest sympatiska kulturpersonligheter. Hans djupa, av mystik starkt färgade lära om Tao finnes sammanfattad i den av honom författade boken Tao-te-king, men blev av hans lärjungar, Tao-schi, förvanskad. Tao-schi syssla nu huvudsakligen med Fung-schui, vind och vatten, ett pseudovetenskapligt, magiskt system. Detta vilar på två grundprinciper, Yang, värme och ljus, Yin, kyla och mörker. Möjligen kan genom en missförståelse härav Marco Polo ha fått den uppfattningen, att Tao-schi dyrkade elden. Taoisterna ha sedan andra århundradet bildat en slags folkreligion med gudar, präster och en »påve», som ännu residerar på »Drak-tigerberget» i provinsen Kiang-ki. Åberopande sig på Lao-tse's lära om Wu-wei, läran om att göra intet, ha de även utbildat ett munkväsen — än i dag existera några få taoistiska kloster. Munkväsendet har dock alltid betraktats som kätterskt av de övriga religionerna (Marco Polos uppgift är alltså fullkomligt riktig) dels därför, att det ej direkt omtalas i de klassiska skrifterna, och dels därför, att munkarnas overksamma liv ej är förenligt med den klassisktkonfutsianska statsförfattningens praktiska anda.

ANDRA BOKEN.

I.

1. Kublai-kaan var den femte, ej sjätte storkhanen. Se f. ö. om Kublai bok 1, kap. 1, anm. 12.

2. Kublais yngre broder Arik-Buga lät ävenledes år 1260 på en riksförsamling i Karakorum utropa sig till storkhan. Han blev dock besegrad i flera drabbningar och måste slutligen giva sig; han dog kort därpå år 1266.

3. De fakta, som ligga till grund för Marco Polos skildring i detta kapitel, äro i korthet följande. Flera av Djingis-kaans ättlingar vägrade länge att underkasta sig Kublai; bland dessa märkes särskilt Kaidu, kusinson, ej brorson, till Kublai och sonson till Oktai-kaan. Vid de ovan omtalade stridigheterna mellan Kublai och Arik-Buga ställde sig denne på den senares sida. Han hade sedan upprepade gånger (1268, 1275) öppnat fientligheter mot Kublai men

Digitized by Google

blivit slagen (1277). Tio år hade nu förflutit sedan denna händelse, då Kaidu lyckades skapa ett förbund, som utgjorde ett allvarligt hot mot Kublais välde; Nayan, som ej var Kublais farbroder utan sonsons sonson till Djingis-kaans broder Uchegin, och ett par andra tatariska furstar voro medlemmar däri, och Kaidu var den ledande själen. Nayan hade samlat en här på 100,000 man och ämnade förena sig med Kaidu, som ställt upp ett lika stort antal. Kublai, som insåg vikten av att förhindra detta, skickade sin general Bayan — samme man som 1277 slagit Kaidu — mot denne hans gamle motståndare till Karakorum för att där uppehålla honom och tågade själv (sommaren 1287) mot Nayan, vilken påträffades lägrad vid floden Liao. Det följande slaget, vari Nayan kringrändes och i grund besegrades, beskrives så livligt av Marco Polo, att det ser ut som om han själv varit närvarande. Därefter besegrades även de båda andra förbundna, och endast Kaidu återstod. Denne lyckades emellertid vid Selenga besegra Kublais armé (nu under befäl av fursten Kamala) innan Bayan hunnit förena sig med denne. Kublai höll det nu för nödvändigt att själv åter ställa sig i spetsen för fälttåget och avreste till gränsen i juli 1289. Men han fann ingen fiende: Kaidu hade dragit sig undan. Bayan lyckades emellertid i grund slå Kaidu år 1293, varefter dessa stridigheter, som för trettio år sedan tagit sin början, äntligen voro avslutade.

4. Peking. Se vidare kap. 6, anm. 1.

5. Med Kataia (beträffande detta namns etymologi se bok 1, kap. 1, anm. 34) har man här att förstå norra Kina och med Manji landets sydligare delar, och gränsen är Hoang-ho's nedre lopp. Ordet Manji har, enligt Neumann, uppkommit ur de båda kinesiska orden Mán tse, vilket betyder barbarer. I nordväst ligger nämligen den kinesiska kulturens urhem; de i söder boende folken kallades sedan gammalt barbarer, även sedan de redan för längesedan antagit denna kultur. Samma ord är bevarat i namnet Manschuriet.

6. På grund av de många krigen, tryckande skatter och ämbetsmännens utpressningar betraktades det mongoliska herraväldet med bittert hat av den kinesiska befolk-

Digitized by Google

ningen, och så snart ett tillfälle erbjöd sig, utbröto genast uppror, vilka dock i allmänhet snart blevo kuvade. De mongoliska härskarna sökte därvid med mildhet vinna folkets förtroende.

7. Man ser av detta ställe, anmärker Bürck, att Marco Polo ställde sig ganska skeptisk gentemot prästernas magiska konster.

8. Som man ser, förde Kublai på sin fana samma tecken, som än i dag återfinnes på turkarnas. Turkiska folk lära redan på 1200-talets början följt detta tecken vid sina strider mot kineserna. Symbolens ursprung anses sammanhänga med astrologien, vilken, som vi sett, spelade en så viktig roll bland de mongoliska folken.

9. Det är, säger Bang (Marco Polo, sid. 89), samma föreställning, som ligger bakom Ribe rätts bestämmelse, att en kvinna, som stulit, ej skulle hängas utan — »for kvindelig Æres Skyld» — levande begravas. Jämför kalifens av Bagdad avlivande, som skildras i bok 1, kap. 8.

10. Angående Jorza, Ciorza, Chorcha se bok 1, kap. 44, anm. 1. Karli, Cauly, Kauli identifieras av Yule med namnet Korea, som han här anser beteckna något distrikt norr om halvön. Barskol, Barskul, Leopardsjön, tycks ha legat i västra Mongoliet; är möjligen de modärna kartornas Barkul. Sitin-gui, Sikintinju, Sichuigui är även tvivelaktigt. Yule föreslår, att det skall läsas Sichin-Tingin och identifieras med Shangking—Tungking, Khitanrikets två huvudstäder, som lågo i Liau-ho-flodens område. Cordier har även ett par andra förslag.

11. I detta och följande kapitel omnämner Marco Polo judarna i Kina. Det finnes intet tvivel om, att judar funnits där på denna tid; de omtalas även av andra medeltida resande. Redan under exilens första tid lära de ha kommit till Kina och bevarade sina säregna seder, sin religion och sitt hebreiska gudstjänstspråk genom seklerna ända in på 1800-talet. Richthofen (China I, sid. 513 not) har en omfattande litteraturhänvisning angående den intressanta frågan om judarnas invandring och liv i Kina.

Digitized by Google

II.

1. Sogomon är en korrumption av Sakya-muni, som betyder Sakya-sonen eller Buddha. Barchan, Borcan är ett mongoliskt ord, som betyder gudomlighet, och användes likaledes ofta som synonym för Buddha. Jfr Borcan-Buddhakedjan i Centralasien.

2. Dessa ord, säger Bürck, göra intryck av att verkligen ha uttalats av Kublai, de ge ett gott uttryck för den politiske storkhanens tänkesätt: han önskar underverk — ej för egen räkning men för sin omgivning och sitt folk, för att övertyga dem — eller för att vilseleda dem. Om Marco Polo endast velat ge en allmän föreställning om Kublais synpunkter, hade han, en rättrogen kristen som han var, väl ej använt dessa ordalag, som likväl innebära något nedsättande för kristendomen.

III.

1. En saggio var en venetiansk vikt motsvarande ett sjättedels uns.

2. Dylika tavlor omtalas på flera ställen av Marco Polo och äro även väl kända från andra resandes beskrivningar. En sådan silvertavla hittades år 1846 i guvernementet Jenisei, har av T. J. Schmidt publicerats i Bulletin de l'Académie impériale des Scienses för 1847 och befinner sig nu i nämda akademis asiatiska museum i Petrograd. Den bar bl. a. följande inskrift, som på ett förvånansvärt sätt bekräftar Marco Polos uppgift: »Genom den eviga himmelens kraft! Må chagans (kejsarens) namn vara heligt! Den, som ej visar honom vördnad, må förintas och dö!» — Dekorationen med lejonet och solen lever som bekant kvar i en persisk orden och i det persiska riksvapnet. Den är, enligt Yule, känd i Persien ända sedan seldjukernas tid och lär även använts av andra mongoliska furstar. Till den längre ned omtalade falkbilden kan Yule ej finna några märkligare anknytningspunkter.

3. I många trakter av orienten är en parasoll med en lång stav, som hålles av en tjänare, tecken på hög värdig-

Digitized by Google

het. — Silverstolen användes ännu i våra dagar av de infödda prinsarna i Indien.

IV.

1. I själva verket hade Kublais företrädare bland prinsarna utsett den mest lämplige till tronföljare. Kublai hade ju ursprungligen, åtminstone hade Marco den uppfattningen, utsett den äldste; därav Marco Polos, om den avses att vara generell, ej fullt exakta uppgift.

2. Ungut, Ungrat är, enligt Yule, identiskt med den stora mongolstammen Kungurat, vilka bodde nära den stora muren. Detta namn är ännu bevarat i ett av usbeg-tatarernas områden i västra Turkestan samt i namnet på en stad nära Aralsjön.

Kunguratstammen gav furstarna av Djingis-kaans familj fler gemåler än någon annan. Hit hörde t. ex. Burtek Fujin, Djingis-kaans älsklingsgemål, vidare Djagatais båda gemåler, två av Hulagus sju hustrur samt en av Mangus och två av Kublais gemåler.

3. Yule anför exempel på liknande seder vid andra hov.

V.

1. Kublai hade, såvitt man vet, endast tolv söner med sina legitima hustrur. Följande lista är av Yule sammanställd ur olika källor. 1. Jurji eller Dorjé (kin. To-eurh-tchi); 2. Chimkin eller Chingkim (Yû-tsoûng), nämd av Marco Polo i kap. 5, 6 och 8 (Cingis); 3. Mangalai (Man-ko-la), nämd av Marco Polo i kap. 34 (Mangalu); 4. Numugan (Na-mou-kan), nämd av Marco Polo i bok 3, kap. 47 (Nomogan); 5. Kuridai; 6. Hukaji (Hou-kou-tchi), nämd av Marco Polo i kap. 40 (Kogatin); 7. Aghrukji eller Ukuruji (Gao-lou-tchi); 8. Abaji (Gaï-ya-tchi?); 9. Kukju eller Geukju (Kho-kho-tchu); 10. Kutuk-temur (Hou-tou-lou Té-mou-rh); 11. Tukan (Thohoan); 12. Temkan.

2. Som vi nyss sett, hade Kublai, åtminstone enligt vissa källor, en son som var äldre än tronföljaren. — Storkhanen hade först för avsikt att överlämna riket åt sin fjärde son Numugan; men då denne prins år 1277 (jfr bok 3, kap. 47,

Digitized by Google

anm. 5) tillfångatogs av Kaidu och ej frigavs, bestämde han sin andre son Chingkim till tronföljare. Någon tid senare försattes Numugan i frihet och kom tillbaka till Kina men dolde ej sitt missnöje med förändringen och ådrog sig till följd därav faderns vrede. Denne förbannade honom; snart därefter dog han. Men även Chingkim, som, enligt Yule, av de kinesiska krönikorna utrustas med alla de dygder, vilka så ofta ägts av de prinsar, som ej regerat, avled före sin fader (1284—5, 43 år gammal). Senare utsåg Kublai sin sonson Temur till tronföljare.

VI.

1. Namnet på huvudstaden, Kambalu, Cambaluc, är enligt Lemke identiskt med det ostturkiska ordet Khân-bâligh och betyder »khanens stad». I äldsta tider var den huvudstad i riket Yen och kallades Yen-king. Senare blev den residens för Khitan och Kin. Då Djingis-kaan år 1212 inträngde i riket och förhärjade det vitt och brett, ansåg sig kejsar Utubu ej säker i sin huvudstad, som då hette Tschung-tu, och förlade sitt residens till Kai-föng-fu vid Hoang-ho's södra strand. Tschung-tu erövrades 1215 av storkhanens trupper. Kublai-kaan förlade år 1264 sitt residens till denna stad och grundade kort därefter den nya staden Ta-tu, som bland mongolerna kallades Taidu eller Daitu. I våra dagar är den allmänt känd under namnet Peking.

Marco Polos uppgifter om Kambalu betraktades länge, anmärker Bürck, såsom överdrivna, men med den kännedom man nu har om staden vet man, att även härvidlag den venetianske resanden blivit misskänd. Ja hans beskrivning över Peking är så pass tillförlitlig, att en modärn författare, Maurice Paleologue, i sin skildring av staden kan börja med ett utdrag ur Marco Polos för att ge en i få ord orienterande framställning av stadsbilden.

2. Denna sed, säger Yule, lever fortfarande i Kina men gäller ej blott kejsarens person. Även i hemmen existera motsvarande bruk.

3. Palats av detta utseende finnas, säger Yule, än i dag i Birma, Siam och Java såväl som i Kina och kunna möjligen härledas ur en för orienten gemensam byggnadsform.

Digitized by Google

4. Läsaren frapperas här, säger Marsden, av att Marco Polo på detta ställe talar om Cingis såsom tronföljare, ehuru han kort förut omtalat hans död. Denna motsägelse beror givetvis på, att boken är utarbetad med ledning av anteckningar, gjorda vid olika tidpunkter. Beskrivningen av palatset blev tydligen mycket tidigt nedskriven.

VII.

1. Den flod, som flyter fram mellan gamla och nya staden, heter Tha-tung-ho, en biflod till Pei-ho. I nya staden befinna sig än i dag de kejserliga palatsen och de stora offentliga byggnaderna, av vilka några förskriva sig från mongoltiden.

Det nuvarande Peking består, liksom på mongolernas tid, av två rätvinkliga delar; den ena, som bildar en nästan absolut regelbunden kvadrat, är tatarstaden, som byggdes av Kublai, medan den andra mera har formen av en rektangel: det är kinesstaden. Den beskrivning Marco Polo ger av staden Tai-du, stämmer i sina huvuddrag med Pekings nuvarande utseende.

2. Det förefaller troligt, att upplysningstidevarvet, som hade så mycket att tacka Kina för, även hämtat impulsen till den rätvinkliga stadsplanen därifrån. I varje fall ligger någonting i denna likhet, »ty intet är isolerat i en kulturepoks utvecklingsformer» (Söderblom). Det ouppnåeliga — lyckligtvis — men ärligt eftersträvade idealet var ju onekligen ständigt den kinesiska stadens »obeskrivliga skönhet».

3. På stadsplanen, som åtföljer Maurice Paleologue's skildring av Peking, finnas på den gata, som löper utefter stadens mittlinje, ej långt från varandra utmärkta »trumtornet» och »klocktornet». Det är tydligen om det ena av dessa Marco Polo här talar.

VIII.

1. Denne mäktige arabiske minister hette Ahmed och kallas av kineserna Ahama. Bürck har efter skilda källor gjort en teckning av denne man och berättar i korthet följande: Då Kublais finansminister, den redbare mohammedanen Seyid-Edschell från Bokhara, år 1270 avled, utnämndes

Digitized by Google

Ahmed till chef för rikets finansväsen. Han hade då, smidig och krypande som han var, nått en högt uppsatt ställning inom drottning Djambuikhatuns hovstat. Hos Kublai, som var girig och ständigt behövde mycket pengar, kom han snart högt i gunst då han ej skydde några medel att föröka kejsarens inkomster, och han såg sig snart i besittning av en makt, som nästan var obegränsad. Den skildring Marco Polo ger av honom, är grundad på egen mångårig iakttagelse och stämmer väl med andra historieskrivares uppgifter. De sorgliga förhållandena under Ahmeds tid ändrades likväl icke med dennes död. Finansväsendet låg fortfarande i händerna på hänsynslösa lycksökare, som, genom att finna nya utvägar att fylla kejsarens skattkammare, vunno inflytande över denne. Detta var en av de mörka sidorna i Kublais karaktär.

2. Denne man kallas av D'Ohsson Ouang-tchu.

3. Ahmed mördades år 1282.

4. Marco Polo förtiger blygsamt den vackra roll han själv spelade i detta drama. De kinesiska krönikorna omtala nämligen (citat hos Yule), att det just var Marco Polo, som öppnade kejsarens ögon för Ahmeds våldsregemente och därigenom räddade de sammansvurna från ytterligare straff.

5. I själva verket voro mohammedanerna under en lång tid på grund av vissa orsaker i onåd hos Kublai, som upplivat en gammal lag från Djingis' tid, vilken förbjöd dem att slakta djuren på det rituellt föreskrivna sättet. Till följd härav slutade emellertid de mohammedanska köpmännen att resa till Kina, varför lagen efter sju år måste upphävas.

IX.

1. Ordet kasitan, quesitan, questian härledes av Palladius (citerad av Cordier) från det mongoliska »keschikten», som betyder kaanens livvakt. Det låter avleda sig från ordet keschik, som betyder en vakt, vilkens medlemmar tjänstgöra omväxlande. Vi finna uttrycket kischik användas om palatsvakten vid hovet i Hindostan under storkonungarna av Timurs familj. Den vakt, som i Persien hade till uppgift att om nätterna beskydda konungarnas person, kallades keschikschi. Keschikterna bestodo av en dagvakt, »turgaut», och en

Digitized by Google

nattvakt, »kebte-ul». Den senare bestod uteslutande av mongoler, medan i den förra befunno sig vasallfurstarnas och provinsståthållarnas söner. Kaanens vakt växlade var tredje dag och räknade fyrahundra man.

X.

1. En dylik skänk förekom enligt Yule i regel såväl hos mongolernas furstar som i deras privathus. Andra resande ha givit med Marco Polos fullkomligt överensstämmande skildringar därav.

2. Detta bruk beskrives även av andra resande, och man lär än i dag finna rester därav bland mongolerna.

XI.

1. Kinesiska källor bestyrka riktigheten av denna Marco Polos uppgift.

2. Yules och Pauthiers texter ha här 11,000 guldbyzantiner. En guldbyzantin motsvarar tio à elva kronor.

3. Angående kasitan, quiécitari se kap. 9, anm. 1.

XII.

1. Det kinesiska året börjar alltid, säger Lemke, med den nymåne, som omedelbart föregår solens inträde i fiskarnas tecken. Året är alltså rörligt, och årets första dag, som på kinesiska heter yuen-tan, infaller ofta på en tid, som motsvarar vår februari månad.

2. Enligt Yule kallas årets första månad bland mongolerna fortfarande Chaghan eller Chaghan Sara, »den vita» eller »den vita månaden», och de här beskrivna festerna måste att döma av vissa omständigheter vara speciellt mongoliska eller kinesiska.

3. Strahlenberg (Europa und Asia, sid. 77 ff.) har många intressanta iakttagelser om niotalets betydelse bland mongolerna fordom och på hans egen tid. Vámbéry (Skizzen aus Mittelasien, sid. 81) omtalar, att talen 9 och 9×9 spela en viss roll vid bröllop hos turkmenerna.

Digitized by Google

4. Bruket att förrätta religiösa ceremonier framför tavlor med förfädernas namn är en typiskt kinesisk sed, väl känd även från våra dagar. År 1263 upptogs den av Kublai, och förmodligen infördes samtidigt bruket att bedja framför hans egen tavla.

Pauthier har ett intressant utdrag ur ceremonielet för det mongoliska hovet. Följande stycke kompletterar Marco Polos skildring: »Då sången är slut, uppläsa ministrarna med hög röst följande bön: 'Stora Himmel, som utbreder dig över allt! Jord, som följer Himmelens bud! Vi anropa Eder och bedja Eder att giva kejsaren och kejsarinnan Eder välsignelse. Given, att de må leva tiotusen, hundratusen år.' Den förste kammarherren svarar: 'Må allt ske så, som i bönen är sagt.' Ministrarna kasta sig ned, resa sig och återvända till sina platser.»

XIV.

1. Jaktleoparden (Gueparda jubata) skiljer sig väsentligt från den vanliga leoparden. I Indien och Persien dresseras den fortfarande till jakt, särskilt på antiloper.

2. Lodjuret användes till jakt i Indien ända in på 1700-talet.

3. Av beskrivningen framgår, att Marco Polo här talar om tigrar. Från modärn tid känner man ej, att tigrar användas som jaktdjur, men tidigare resande ha berättat därom.

4. Sådana jaktörnar (Aquila chrysateus) äro kända från Östturkestan.

XV.

1. Både Bayan och Mingan äro vanliga mongoliska namn.

2. Detta ord skrives även chivichi, cunichi; dess etymologi är ännu ej slutgiltigt förklarad. Neumann tror, att det är korrumperat av kusch-dschi, som betyder falkenerare. Yule föreslår, att det skulle vara ordet Chong-It-chi, »de stora hundarnas vårdare», en betydelse som väl stämmer med den, hans text angiver.

Digitized by Google

XVI.

1. Om man, anmärker Lemke, från Peking reser mot nordost, kommer man ej till oceanens kust. Men det är redan påpekat (bok 1, kap. 39, anm. 1), att riktningsbestämmelserna hos Marco Polo ej äro exakta. Om man nu korrigerar denna uppgift i där angiven riktning, kommer man till Liao-tung-vikens västra kust. Kublai började väl sin jakt i närheten av oceanen; men han drog sig så småningom säkerligen längre mot nordost, ty denna trakt var väl känd för sin rikedom på villebråd, särskilt området kring Mukden; och det är ej omöjligt, att han under sina jakttåg begav sig så långt in i Mandschuriet. Även senare kejsare brukade vid sina jaktfärder draga åt detta håll.

Yules och Pauthiers texter uppgiva, att Kublai skulle ställt sina jakttåg mot söder. Detta låter väl knappast förena sig med de verkliga förhållandena.

2. Taskaol, toscaor är enligt Yule identiskt med det ostturkiska ordet toskáúl, som betyder vaktare.

3. Bulangazi, bulargusi är samma ord som bularguji, den mongoliska titeln på just den ämbetsman, Marco Polo här talar om. I en förteckning över det mongoliska hovets ämbetsmän, som anföres av Yule, omtalas hans plikter alldeles såsom i texten.

4. Man har utan resultat diskuterat, var i Mandschuriet Kakzarmodin kan vara beläget. Katzar betyder på mongoliska land eller trakt, och modun dunge, träd. Namnet är alltså synnerligen allmänt karaktäriserande. Det förefaller mig, som om texten ej avsåge någon bestämd ort, utan att den plats, väl vanligen en skogsdunge, där kejsarens tält var uppslaget, brukade kallas kakzarmodin, något som synes väl förenligt med ordets individuella syftning.

5. Namnet rondes förekommer endast hos Ramusio på detta ställe och i tredje bokens kapitel 45; eljest i ingen annan upplaga. Då det dessutom ej kan återfinnas i någon ordbok förefaller Yules förklaring mycket trolig, enligt vilken ordet skulle vara en felläsning av Ramusio för det franska »roi des» syftande på pälsverken.

Digitized by Google

XVIII.

1. Yule berättar om pappersmyntets historia i Kina i korthet följande: Papperspengarna äro i Kina åtminstone så gamla som från 800-talets början. År 1160 hade man kommit så långt, att regeringens sedlar representerade ett värde av 43,600,000 uns silver. Dessutom fanns lokala pappersmynt i mängd, så att hela riket var översvämmat av dylika, vilkas kurs likväl helt hastigt sjönk.

Mongolerna började utge sedlar år 1236, långt innan deras regering blivit förlagd till Kina. Kublai började sedelutgivningen i sitt första regeringsår (1260) och fortsatte därmed vid flera tillfällen, t. ex. 1287, då han han för att förbättra statsfinanserna lät framställa sedlar, av vilka var och en måste bytas ut mot fem av föregående emissioners med samma nominella värde. Papperspengarna hade f. ö., såsom officiellt fastställdes, i silver ett värde som endast var hälften av det nominella.

Några sedlar från mongoltiden finnas veterligen ej bevarade. Däremot avbildar Yule en sådan från Mingdynastien, som väl stämmer med Marco Polos skildring.

2. En venetiansk silvergrot eller -grosso motsvarar i svenskt mynt ungefär 37 öre. På 1200-talet var väl dess köpvärde ungefär 1 kr. 50 öre eller något mera.

3. Detta ställe har särskilt uppmärksammats såsom varande det enda, där Marco Polo omtalar boktryckarkonsten. Hade man, säger Bürck, rätt förstått Marco Polo och i varje avseende tillagt hans uppgifter den vikt de förtjänade, så kunde man kanske tidigare kommit in på den väg, som ledde till boktryckarkonstens uppfinning.

XIX.

1. De mongoliska annalerna angiva, säger Lemke, detaljerat regeringens organisation, särskilt under Kublai-kaan.

»Under Tai-tsu (Djingis-kaan) var regeringen rent militärisk; även hans första efterträdare, vilka nästan helt och hållet voro upptagna av erövringståg, följde Djingis exempel. Likväl hade redan Tai-tsung (Oktai) börjat inrätta en civil-

Digitized by Google

förvaltning i sina länder. Han upprättade närmast tio förvaltningsdistrikt (Lu), och i spetsen för dessa satte han skickliga och begåvade ämbetsmän. Då Tschi-tsu (Kublai) besteg tronen, uppdrog han år 1260 åt den berömde kinesiske lärde astronomen Hiu-heng att bland de äldre och nyare förvaltningsföreskrifterna utvälja dem, som bäst motsvarade de nya förhållandena. De ämbetsmän, åt vilka överlämnades rikets allmänna förvaltning, kallades tschung-schu-sing, d. v. s. 'statssekreterare för rikets alla provinser'; de, som utövade kontrollen över militärförvaltningen, kallades tschu-mi-yen eller 'medlemmar av byrån för de hemliga angelägenheterna'; de ämbetsmän slutligen, som hade att föreslå utnämningar och avsättningar, kallades yù-sse-thai.»

Pauthier, som ger en noggrann beskrivning av det mongoliska förvaltningssystemet, har, fortsätter Lemke, framlagt bevis för, att under Kublai ett av tolv höga ämbetsmän sammansatt ministerkollegium, kallat Siang, omhänderhade regeringsärendena. Det är mycket troligt, att Marco Polo hade denna myndighet för ögonen, då han skildrade de tolv adelsmännens råd, vilket han kallar Sing. Men å andra sidan kan man ej heller förneka den möjligheten, att den venetianske resanden förväxlade beteckningarna Siang och Sing med varandra, av vilka den senare, som ovan nämts, är titeln på provinsståthållaren. —

»Jag kan ej,» säger Yule, »finna någon upplysning om de 34 provinser i vilka, enligt Marco Polo, väldet var uppdelat.»

XX.

1. Ordet jamb, yamb (hos Ramusio felaktigt lamb) sattes redan av Marsden i förbindelse med det persiska yâm eller îâm, som betyder gästgiveri eller posthus. Både Neumann och Pauthier söka med förbigående av detta uppslag kinesiska etymologier för ordet. Yule påpekar, att det genom tatarerna inkommit både i persiskan, turkiskan och ryskan. — Talrika resande beskriva det kinesiska postväsendet alldeles på samma sätt som Marco Polo.

2. Då man betänker, anmärker Bürck, att man på Marco Polos tid i Europa ännu ej hade något begrepp om postväsendet, och att sedan flera århundraden förgingo, innan

Digitized by Google

man kom så långt, är dennes förvåning mycket förklarlig. Detta är ett av de många exempel, Marco Polo ger, på Kinas försteg i materiell kultur framför Europa. — I Kina är postväsendet man kan nästan säga urgammalt. Tatarerna förde det sedan med sig, vart de kommo. Under Sung-dynastien nådde det sin högsta blomstring, medan mandschu-dynastiens senare indolenta styrelse låtit allt sådant förfalla. Förmodligen har väl den republikanska -- och nu åter monarkiska — regeringen även en renässans av detta på sitt program.

XXIII.

1. I brist på druvvin fabricera kineserna rusdrycker av säd och förtära dem i stora mängder. Vanligast är den dryck, som man erhåller genom att jäsa ris. Risvinets kvalité är mycket olika; det vanliga smakar ej vidare angenämt och är, ehuru det innehåller föga alkohol, dock mycket starkt rusande. Kineserna känna till beredandet av denna dryck sedan flera årtusenden.

2. Stenkol tycks förekomma i var och en av Kinas provinser, säger Yule, och man kan med hänsyn till denna mineralrikedom antaga, att Kina hör till de av naturen mest gynnade länderna på jorden.

Enligt ett av Pauthier anfört citat från en kinesisk historiker och geograf P'an-kou, som levde i vår tideräknings första århundrade, skall redan då och kanske än tidigare stenkol ha använts i vissa delar av Kina.

XXIV.

1. Uppgifterna om huru stor kvantitet matvaror, som utdelades, variera i olika mss.

XXV.

1. Takuini (sing. takuin) är enligt Yule identiskt med det arabiska ordet takwím, som betyder almanacka.

2. Den serie av namn, som betecknar den tolvåriga cykelns år, är enligt Yule följande: 1. Råtta; 2. Oxe; 3. Tiger; 4. Hare; 5. Drake; 6. Orm; 7. Häst; 8. Får; 9. Apa; 10. Tupp; 11. Hund; 12. Svin. Men då denna period är

Digitized by Google

relativt kort, och till följd därav förväxlingar lätt kunna äga rum, så kombineras den med en annan, som omfattar tio år. På så sätt uppkommer en sextioårs cykel, vilkens led alltså bära två olika namn. Beteckningarna för den tioåriga cykelns år äro ej alltid desamma; ofta använder man namnen på de fem elementen: trä, eld, jord, metall, vatten, vartill man fogar benämningen »manlig» och »kvinnlig». De första åren i den sista sextioårscykeln, som började 1864, buro till följd därav följande namn:

1864 = (manligt) trä-råtт-år,
1865 = (kvinnligt) trä-ox-år,
1866 = (manligt eld-tiger-år,
1867 = (kvinnligt) eld-har-år,
1868 = (manligt) jord-drak-år,
1869 = (kvinnligt) jord-orm-år,
1870 = (manligt) metall-häst-år,
1871 = (kvinnligt) metall-får-år,
1872 = (manligt) vatten-ap-år,
1873 = (kvinnligt) vatten-tupp-år,
— — — — — — — — — — —
1923 = (kvinnligt) vatten-svin-år.

XXVI.

1. Kapitlet handlar snarare om kinesernas än om tatarernas religion.

2. Om Natigai, se bok 1, kap. 48, anm. 2. — »Den store, himmelske och upphöjde guden» är troligen Schang-ti (Herren i höjden), till vilken fordom endast kejsaren fick offra. Det var som bekant genom att förrätta offret till denne, som Yanschi-kai först offentligen visade sina monarkistiska tendenser (se Söderblom: Ur religionens historia, sid. 200 ff.).

3. Detta är ju en förvånansvärt korrekt framställning av den buddhistiska själavandringsläran, skriven med en förståelse, om vilken man knappast skulle kunna tilltro en kristen man under medeltiden.

4. Som bekant ha kineserna en stark förkärlek för ceremonier av alla slag och äro i hela sitt uppträdande ytterligt ceremoniösa. En av den kinesiska litteraturens fem king,

Digitized by Google

Li-ki, är helt och hållet ägnad åt ceremonierna, vilka den djupsinnigt och vackert förklarar; den säger: »Vilket sätt man än använder för att åstadkomma god ordning i världen, måste man nödvändigt taga ceremonier med.» (Främmande Religionsurkunder, III, sid. 27.)

5. »I ingen annan civilisation tillägges fadern och forntiden en sådan absolut auktoritet (som i den kinesiska). Sonen är till för faderns och förfädernas skull. Allt vad sonen äger tillhör fadern, ty av honom har han fått allt, själ, kropp och ägodelar; allt hans görande och låtande, alla hans borgerliga, sedliga och religiösa plikter härledas från hans ställning till sin levande eller döde fader. — Överträdelser av de bestämmelser, som angå dödskulten, bli strängt straffade enligt lag.» (T i e l e - S ö d e r b l o m: Religionsgeschichte, sid. 58 ff.)

XXVII.

1. Namnet på denna flod har en ganska egendomlig historia. Pul-i Sangín är persiska och betyder (såsom M a r s d e n påvisat) stenbron. Tydligen blev en bro i närheten av Peking och sedan floden, som flöt fram under bron, bland främlingarna i Kina känd under detta namn, som sedan upptogs av kineserna själva. Ty än i dag bär den ifrågavarande floden namnet San-kan-ho (den är en biflod till Pai-ho) förutom det äkta kinesiska namnet Hun-ho. Ett tredje namn på floden är Lu-kau-ho.

2. Lu-kau-bron har, såsom Y u l e påpekar, mer än en gång nämts i Kinas historia. Den var t. ex. år 1215 skådeplatsen för det ödesdigra myteri av Kin-dynastiens här, som föranledde Djingis att bryta in i Kins rike och erövra Peking.

Bron började byggas år 1189. Sedan den 1688 delvis förstörts av högvatten, blev den sedermera restaurerad. En modärn resande, d:r B r e t s c h n e i d e r (citerad av C o r d i e r), har beskrivit den på följande sätt: Den är ungefär 350 vanliga steg lång, 18 steg bred och byggd av sandsten. A båda sidor befinna sig stenbalustrader, bestående av 140 kvadratiska pelare, fyra fot höga och var och en krönt med ett lejon, som är något större än en fot. Dessutom ser man

Digitized by Google

ett antal mindre lejon, som stå på nacken, bredvid, under och bakom de större. Mellanrummet mellan pelarna utfylles av stenplattor. Fyra i sten uthuggna elefanter stödja med huvudena mot balustradens hörn. Bron bäres upp av elva bågar. Vid båda ändarna stå två paviljonger med gula tak; därinne ser man fyra marmortavlor, två med inskrifter från kejsar K'ang-hi's (1662—1723) och två med inskrifter från K'ien-lung's (1736—1796) tid. På dessa tavlor berättas brons historia.

XXVIII.

1. Vinrankan är i Kina känd sedan den äldsta forntiden.

2. Gio-giu (i kap. 49 skrivet Gin-gui i Ramusios text) har redan av Marsden identifierats med Tscho(-tschóu). I Yules text skrives den Juju, och så kallas den även i andra äldre resandes berättelser. Än i dag delar sig vägen söder om Tscho: den ena för till Pao-ting-fu och Schan-si, den andra till Schan-tung och Ho-nan.

3. Se kap. 1, anm. 5.

4. Achbaluch är enligt Yule identiskt med det turkiska Ak-Baligh, som betyder »vita staden». Det har stött på vissa svårigheter att identifiera denna ort, men Yule anser det på goda grunder vara otvivelaktigt att här är fråga om staden Tsching-ting-fu.

XXIX.

1. Ta-in-fu är identiskt med Tai-juen-fu, och »konungariket» är Schan-si. Denna ort är en av provinsen Schan-si's mest betydande städer och har flera gånger varit Kinas huvudstad. Nu som på Marco Polos tid anträffas vinodlingar i stadens närhet.

XXX.

1. Ping-jang-fu ligger ej, såsom Marco Polo säger, i väster utan sydsydväst om Tai-juen. Denna ort är mycket gammal; sagorna veta berätta att det var här Yao och Chun (2337—2285 f. Kr.) residerade. Staden förstördes i förra århundradet men är nu åter stadd i uppblomstring.

Digitized by Google

XXXI.

1. Identifieringen av detta namn bjuder på stora svårigheter. Ramusio är den ende som har formen Thai-gin. I övriga mss läses Chin-cui, Cay-cui, Chai-cui, Cay-tui. Yule har Caichu och är ehuru med tvekan böjd att identifiera orten med ett slott Ky-tschóu rakt väster om Ping-jang och på ett avstånd från Hoang-ho, som väl stämmer med vissa uppgifter hos Marco Polo. Bürck och sedan Pauthier (samt efter denne Lemke) se i Thai-gin namnet Tai-king, en fästning, som ligger på Hoang-ho's västra strand och väster om staden Yung-tsi. Orten kallas även Pu-tsin.

2. Redan Marsden uttalade den alldeles säkert riktiga förmodan, att namnet Dor skulle vara en felläsning för det franska originalets »roi D'Or», guldkonungen; härskarna över Kin kallades nämligen av mongolerna Altun-khan, och »roi D'Or» är en ordagrann översättning av detta. — Vad själva legenden i detta kapitel beträffar, kan man ej, säger Yule, finna några spår av den på annat håll.

XXXII.

1. Karâ-Muren eller svarta floden är ett av de mongoliska namnen på Hoang-ho. Det har ofta använts av tidigare västerländska resande.

2. Bamburöret förekommer i olika delar av Kina.

XXXIII.

1. Ka-cian-fu är säkerligen identiskt med det nuvarande Pu-tschó-fu, som ligger vid Hoang-hos stora krök. Det hette på Marco Polos tid Ho-tschung-fu.

Än i dag finnas enligt Pauthier i Pu-tschóu's omgivningar tjugutre buddhistiska tempel och kloster — ett gott bevis för riktigheten av Marco Polos uppgift, att invånarna där voro »avgudadyrkare», varmed han ju nästan alltid menar buddhister.

XXXIV.

1. Quen-zan-fu eller Kenjanfu är identiskt med Hsi-ngan-fu, som på mongoltiden hette King-tschóu-fu, vilket av tatarerna bör ha uttalats som Kenjanfu.

Digitized by Google

Det är som bekant i denna stad den kända från 700-talet stammande nestorianska inskriften finnes bevarad. (Se inledningen, sid. 10.)

Hsi-ngan är huvudstad i provinsen Schen-si och är kanske den mest berömda staden i Kinas historia, residens för många mäktiga dynastier. Det är samma stad som i Ptolemæi verk kallas Sera Metropolis.

2. Mangalai var Kublais tredje son (se kap. 5, anm. 1), hade av sin fader blivit satt till regent i provinserna Schen-si och Sz-tschwan samt dog 1280 i sin huvudstad. Marco Polo, som talar om honom som levande, bör alltså besökt staden och gjort sina anteckningar därifrån före detta år. Förmodligen var han där år 1277, vilket antydes av en del uppgifter i de kinesiska krönikorna om en viss Po-lo (anförda av Pauthier).

XXXV.

1. Namnet Kun-kin (Cuncun) är svårt att identifiera. Det avsedda området måste emellertid ligga i södra Schen-si i den trakt, som kallas Han-tschung.

2. Denna stad har ännu ej med säkerhet kunnat identifieras.

XXXVI.

1. Den väg Marco Polo färdades från Hsi-ngan förde honom först över Tsin-ling-bergen. Vissa omständigheter, anförda av Yule, göra det troligt att resan ställdes över Pao-ki vid floden Wei till Pao-tschöng ej långt från Han-tschung. Om man sedan följer floden Han's övre lopp mot sydväst, kommer man på nytt in i ett bergland, det som Marco Polo genomreste på tjugu dagar innan han kom fram till slätten kring staden Tschöng-tu-fu, som är Marco Polos Sin-di-fu. Denna stad är synnerligen betydande och huvudstad i provinsen Sz-tschwan. Den erövrades av tatarerna år 1236. — Yule förmodar, att Marco Polos beskrivning av stadens tredelning — i själva verket är staden genom murar delad i tre delar men på ett helt annat sätt — beror på något missförstånd av den period, som i Kinas historia kallas San-Kwé eller »de tre kungarikena» (222—264 e. Kr.), då staden spelade en viss roll.

Digitized by Google

Även senare resande ha beskrivit de otaliga kanalerna och broarna med salustånd i denna stad.

2. Quian är här Min-kiang, en biflod till vänster till Jang-tsze-kiang.

XXXVII.

1. Tibets politiska gräns går nu väster om staden Batang och Kin-schu-kiang, men ännu för hundra år sedan gick den betydligt längre mot öster. Det finns, säger Yule, anledning antaga, att det tibetanska området på Marco Polos tid sträckte sig ända bort emot staden Ja-tschóu, som ligger vid foten av bergen sydväst om Tschöng-tu. Under tidernas lopp ha tibetanerna trängts allt längre och längre mot väster såväl genom gränskrig som genom den kinesiska civilisationens framträngande.

Tibet räknades under mongolväldets glansdagar ständigt till storkhanens rike, men man vet ej rätt, hur det kom under hans spira. Ty varken mohammedanska eller kinesiska historieskrivare berätta något om landets erövring. Visserligen företog den mongoliska generalen Uriangkadai år 1254 under Mangu-kaans regering en militärexpedition in på tibetanskt område. Men detta fälttåg — på vilket Marco Polo tydligen syftar nedan i texten — varade endast helt kort tid och inskränktes helt säkert till de delar av Tibet, som lågo vid Jün-nan's och Sz-tschwan's gränser.

Marco Polo är den förste europé, som — bortsett från några korta notiser hos Pian di Carpine och Rubruck — givit någon utförligare beskrivning av Tibet. Och hans beskrivning är därtill i alla väsentligheter fullt korrekt.

2. Såväl Pauthier som Yule ha från många andra författare sammanfört exempel på liknande bruk både bland tibetanerna och andra folk. Även Prschevalskij har samma intryck som Marco Polo av sedligheten bland tibetanerna (a. a., sid. 217).

3. Vad Marco Polo berättar om Tibet, stämmer, säger Sven Hedin (Southern Tibet, vol. 1, sid. 138), väl med vad man nu känner om landet. »Endast hans mening om tibetanerna är oriktig, ty så vitt min erfarenhet sträcker

Digitized by Google

sig, kan man knappast finna ett mera godhjärtat och välvilligt folk i det inre av Asien.»

4. I den av Société de Geographie offentliggjorda latinska texten står, att myskdjuret kallas gudderi på tatarernas språk, vilket är med rätta förhållandet överensstämmande. Myskdjuret omtalas av de flesta resande i Tibet.

5. I Pauthiers och Yules texter står, att mynten äro av salt, vilket säkerligen är den rätta versionen. Jfr även kap. 38, där det på tal om saltmynt säges, att dessa äro gångbara i Tibet. Sven Hedin omtalar (Transhimalaya, II, sid. 65 o. s. v.; Southern Tibet, vol. 1, sid. 138), att tibetanerna vid sina marknader än i dag använda salt som skiljemynt.

6. Marco Polos uppgift, att Tibet är uppdelat i åtta kungariken, tyder på, att han kände till landets stora utsträckning. Då han säger, att »floder, sjöar och berg äro talrika», måste han syfta på det inre platålandet och södra Tibet. (Se Sven Hedin: Southern Tibet, vol. 1, sid. 137.)

7. Guld förekommer rikligt i Tibet. Se t. ex. Prschevalskijs resor, sid. 196.

8. Korallen är ett ytterligt vanligt smycke bland Tibets kvinnor. Se Sven Hedin: Transhimalaya, upprepade ställen.

9. Om de tibetanska astrologerna och trollkarlarna, se bok 1, kap. 57, anm. 4.

10. Marco Polos uppgift om de stora och vilda hundarna i Tibet bestyrkes av många andra auktoriteter, t. ex. Strahlenberg (Europa und Asia, sid. 374), Sven Hedin (Transhimalaya, I, sid. 549 o. s. v.; Southern Tibet, vol. 1, sid. 138) och Kreitner (a. a., sid. 589 f.).

11. Beyamini är ett tibetanskt namn på vildoxen. Marco Polo är troligen, säger Sven Hedin (Southern Tibet, vol. 1, sid. 139), den förste europé, som någonsin upptagit och använt ett tibetanskt ord.

Digitized by Google

XXXVIII.

1. Landet Kaindu kan ej utan vidare identifieras. Däremot har det ådagalagts, att floden Brius, som nämnes i slutet av kapitlet, är Kin-scha-kiang, vilken av tibetanarna kallas Brichu. Dess läge stämmer f. ö. också med de avståndsuppgifter, Marco Polo ger. Kaindu bör då vara det land, som ligger innanför den stora kröken på denna flod. Tiessen (China, sid. 293) påpekar, att Kin-scha även i våra dagar innehåller gott om guldsand. Han fäster på samma ställe uppmärksamheten på Marco Polos uppgift, att floden faller ut i oceanen. Kineserna trodde nämligen då, att Kin-scha var en biflod och ej Kiangs övre lopp.

2. Det är värt att påpeka, att Marco Polos förklaring av dessa seder såsom religiösa alldeles säkert är riktigt. Se bok 1, kap. 38, anm. 2.

3. Om saltmynten, se ovan kap. 37, anm. 5.

4. Medan Pauthier här anser, att Marco Polo syftar på tebusken, tror Yule, att han snarare talar om kassia.

XXXIX.

1. Provinsen Jün-nan kallades av mongolerna Karájáng, Marco Polo Karaian.

2. Vicekonungen i provinsen Jün-nan hette Esen-temur eller Yesian Timur. Han var likväl ej son utan sonson till Kublai; hans far Hukaji var storkhanens sjette son.

3. Jaci, Yachi kan möjligen, säger Yule, vara en förvrängning av namnet Yi-tschóu, som denna trakt bar under Handynastiens tid. Här betecknar namnet staden Jün-nan.

4. Enligt Yule Tien-schi.

XL.

1. Namnen Karaian och Karazan äro säkert helt enkelt identiska. Denna andra huvudstad i Jün-nan, som här är tal om, kan ej vara någon annan ort än Ta-li.

2. Kogatin är identisk med Hukaji, far till den nyssnämde Esen-temur och sjette son till storkhanen (se kap. 5, anm. 1).

Digitized by Google

3. Detta ställe visar vilken förståelse Marco Polo hade för handelsförhållanden. Som Bang påpekat (Marco Polo, sid. 66) var det en under medeltiden och långt in i nyare tiden vanlig föreställning, att guldets och silvrets värde var absolut. Här ser man emellertid, att Marco Polo klart och tydligt förstod, att guldets värde står i ett visst förhållande till dess mer eller mindre rikliga förekomst.

4. Marco Polos flesta kommentatorer anse, att han här talar om alligatorer.

5. Detta är en högst intressant berättelse, som säkerligen fullkomligt riktigt återger det verkliga förhållandet. För den primitiva människan är en i ett eller annat avseende högre stående person fylld av makt, (»mana»), och ingenting kan för henne vara naturligare, än att denna makt med magiens tillhjälp överföres till henne själv, alldeles på samma sätt som ett djurs särskilda »mana» överflyttas till jägaren, om vid jakten vissa riter iakttagas.

XLI.

1. Namnet Zardandam har påvisats vara samma ord som det persiska zăr-dandán, vilket betyder »guldtänder». Även i de kinesiska annalerna kallas detta lands invånare ofta Kin-tschi, som har samma betydelse.

Det ifrågavarande landet ligger rakt väster om Jün-nan-fu mellan floderna Salween och Me-khong.

2. Unciam, Vociam, Vochan o. s. v. är identiskt med staden Jung-tschang. I den lokala dialekten skrives namnet Wan-tschang och likheten mellan detta och Unciam är ju omisskännelig.

3. Detta egendomliga bruk är känt från flera andra folk, t. ex. basker, korsikaner, grönländare o. s. v. Förteelsen kallas couvade och har utförligt behandlats av Hugo Kunike i en uppsats benämnd »Das sogenannte Männerkindbett» (Zeitschrift für Ethnologie, 43, sid. 346 ff.), som innehåller en omfattande sammanställning av fakta. Emellertid säges där om föreställningens genesis ingenting annat än att den är en genom imitatio naturæ uppkommen

Digitized by Google

»abgeklärtere Form» av ett intressant slag av fadersriten, vilka dock enligt min mening ingenting ha att göra med den couvade, som Marco Polo omtalar. Couvadens psykologiska förklaring bör väl snarare sökas i en önskan att föra de onda makter bakom ljuset, som under denna kvinnans svaghetsperiod annars så lätt skulle kunna få makt över henne och skada henne.

4. Jfr kap. 26, anm. 5.

5. Klimatet i denna trakt är mycket osunt.

XLII.

1. Med namnet Mien betecknar kineserna konungariket Birma. P a u t h i e r lämnar följande utdrag ur Li taï ki sse (kinesiska rikets hävder), som giva upplysningar om i detta kapitel omtalade händelser. För år 1277 läser man: »Förr hade Yuen (mongolerna) skickat sändebud (till konungen av Mien) för att fordra tribut av honom; konungen hade dock ej efterkommit denna begäran, utan vredgad utrustat en stor här, som skulle tränga in i distriktet Yung-tschang. Guvernören över provinsen Jün-nan skickade trupper för att fördriva honom. Då konungens av Mien här blivit slagen, lämnade denne mer än hundra fästen, som han på höjderna uppbyggt till sitt försvar, i sticket, och drog sig tillbaka.» — I de officiella kinesiska annalerna berättas utförligare om själva slaget, varvid detaljerna väl stämma med Marco Polos skildring. — Även under åren 1282 och 1283 läser man om fientligheter mellan storkhanen och konungen av Mien.

2. Bangala är Bengalen. Huru konungen av Birma genom släktskapsförhållanden etc. kunde kalla sig härskare över Bengalen, har av Y u l e utretts.

3. Nasir-ed-din var den äldste sonen till mohammedanen Sayad Ajil, vilken härstammade från Bokara och dog i Jünnan, där han, då Kublai under Mangu-kaans regering inträngde i landet, var ståthållare. Nasir-ed-din blev guvernör i Jün-nan och utmärkte sig i krigen mot de sydligare folken i Kiao-tschi (Kochinkina) och Mien (Birma). Han dog 1292.

Digitized by Google

XLIII.

1. Marco Polo har nu kommit ned i Irawadis floddal.

XLIV.

1. Yule antager, att Marco Polo gjort denna färd på floden — resan bör eljest ha tagit längre tid — och att staden Mien är identisk med gamla Pagán eller Tagaung, som låg vid Irawadi på 23° 30′ lat.

2. Sådana gravbyggnader äro väl kända från de indiska länderna under namn av stupas eller toper.

3. Bos Gaurus lever ännu, säger Yule, i Birmas skogar; vidare förekommer, åtminstone i söder, Bos Sondaicus, en vildoxart som står den tama något närmare.

XLV.

1. Bangala är, som redan nämts, identiskt med det nuvarande Bengalen. Emellertid ha, säger Yule, varken kinesiska eller indiska historiker något att berätta om, att Kublai skulle ha försökt erövra denna provins. Det är ju möjligt, att han haft dylika planer; i varje fall är säkert, att de ej kommo till utförande. Det är också möjligt, att Marco Polo, vilken, som vi ovan sett, trodde, att Bengalen och Birma voro förenade, åsyftar kriget mot sistnämda rike i sin fras.

På ifrågavarande tid stod Bengalen under sultanens av Delhi överhöghet.

I Pauthiers och Yules texter står, att Bengalen ej var erövrat år 1290, då Marco Polo ännu befann sig vid storkhanens hov. Detta är ett bland de bevis, som finnas för att Marco Polo först efter detta år begav sig på hemvägen.

XLVI.

1. Identifieringen av de landskap, som beskrivas i detta och följande kapitel, ha erbjudit stora svårigheter på grund av de vaga och obestämda beskrivningarna, vilket tydligen beror på, att Marco Polo ej själv — åtminstone under denna resa — besökt en del av ifrågavarande trakter.

Digitized by Google

Yule anser, att Marco Polos verkliga resroute från Jün-nan-fu tillbaka till Tschöng-tu-fu gick genom de västliga delarna av provinsen Kwei-tschou. Huruvida han verkligen varit i Pagán, får man lämna därhän. I Bengalen var han tydligen aldrig, ty han ansåg detta land — den indiska kulturens centrum — höra till Kochinkina och gränsa till Indien. Hade han själv varit där, skulle hans beskrivning av detta rika och märkliga land säkerligen ej heller blivit så kortfattad. Likaledes anser Yule hans berättelse om Kangigu och Amu vara grundad på hörsägen, medan han troligen själv lärt känna länderna Tholoman och Cinti-gui.

Vad nu beträffar läget av landskapet Kangigu, så anser Yule det närmast motsvaras av trakten kring Me-kong vid Keng-hung. Han föreslår emellertid alternativt, att namnet, som hos honom läses Caugigu, skulle identifieras med kinesernas Kiao-tschi-kwé, som betecknar Tonking. Cordier anser sistnämda förklaring vara den troligaste.

2. Tatuering är mycket vanlig bland birmanerna, särskilt i de nu ifrågavarande trakterna.

XLVII.

1. Pauthier (och Cordier instämmer med honom) läser detta namn som Aniu och identifierar det med Nân-yüe, det kinesiska namnet på Tonking eller norra Annam. Enligt hans mening skulle första bokstaven, n, i Nân-yüe fallit bort hos Marco Polo, varvid återstår Anyue, Aniu.

Yule däremot läser Anin, vilket han mindre lyckligt sammanställer med Honhi, Homi, en ort belägen söder om Jün-nan-fu vid en av Pa-ta-ho's källfloder.

2. Sifferuppgiften varierar i olika manuskript. Ramusios här följda är den troligaste. (Stället är f. ö. oförklarligt korrumperat av Bürck.)

XLVIII.

1. Namnet skrives både Coloman och Tholoman. Mán är kinesiska och betyder barbarer. (Jmfr kap. 1, anm. 5.) Yule identifierar Colo(man) med Kolostammarna, som bo

Digitized by Google

i Kwei-tschou's gränstrakter, medan Cordier sammanställer Tholo(-man) med T'u-lao, bergfolken i distrikten Lin-ngan och Tschönn-kiang. — Om de här nämda folken, se Kreitners intressanta framställning i a. a., sid. 603 ff.

XLIX.

1. Ramusios text tycks på detta ställe vara starkt korrumperad. I Pauthiers och Yules texter kallas här ifrågavarande provins Cuguy resp. Cuiju, medan staden bär namnet Fungul. Provinsen identifierades redan av Marsden — vari de senare kommentatorerna instämma — med landskapet Kwei-tschóu. Staden Fungul anses av Pauthier vara Wên-koŭ lŏ, vilket namn i det vardagliga uttalet Wünkoul ju mycket erinrar om Fungul. (Man måste komma ihåg, att Marco Polos bok skrevs på franska.) Denna stad existerar ej längre men låg 120 li norr om Kwéi-jang. Yule antar — måhända åter mindre lyckligt — att Fungul skulle vara identiskt med staden Pu-ngan vid övre Tsin-schui.

2. De stora hundarna i dessa trakter omnämnas även av senare resande (se Yule).

3. Se kap. 36, anm. 1.

4. Se kap. 28, anm. 2.

5. Pazan-fu, Cacanfu har av Pauthier identifierats med Ho-kien-fu rakt söder om Peking. Trakten är rik på floder och kanaler, bland vilka Kejsarkanalen är särskilt berömd.

Marco Polo börjar nu beskrivningen av en ny resa mot söder genom Kataias och Manjis östliga provinser.

L.

1. Redan Marsden identifierade Ciang-lu, Chang-lu med staden Tsang(-tschóu) öster om Ho-kien. Pauthier påvisade sedermera, att denna stad fordom verkligen kallades Tchang-loŭ.

2. Marco Polo berättar om vissa trakter i Kina, att invånarna bränna sina döda. Denna sed är nu, säger Yule, alldeles försvunnen i Kina, och på Marco Polos tid var den tydligen inskränkt till endast en del provinser.

Digitized by Google

LI.

1. Ciang-li, Chinangli är identiskt med Tsi-nan, huvudstad i provinsen Schan-tung, som under mongoltiden kallades Tsi-nan-li.

2. Den här omtalade floden är ej Hoang-ho, som man skulle tro. Mellan 1194 och 1853 följde nämligen Hoang-ho ett sydligare lopp. Vid förändringen år 1194 blevo alltså Hoang-ho's då- och nuvarande bifloder självständiga vattendrag, och det måste vara om någon av dem, Marco Polo här talar.

LII.

1. Tudin, Tadin-fu är identiskt med det nuvarande Jentschóu, som under Kin-dynastien kallades Tai-ting fu.

2. Detta namn skrives hos Pauthier och Yule Liyten Sangon. Titeln sangon har av Pauthier visats vara det kinesiska Tiang-kiun, som betyder divisionsgeneral. Liten hette en högre officer, som i början av Kublais regering förde befälet över trupperna i Schan-tung. År 1262 gjorde han uppror men besegrades av prins Apiché och general Ssetienché. Kinesiska källor bekräfta, att amnesti beviljades alla utom upprorets ledare.

3. Angul var en avlägsen släkting till Kublai och far till Nayan (se kap. 1, anm. 3). Mangkutai hette en av Kublais generaler.

LIII.

1. Sin-gui-matu har av Pauthier identifierats med Tsi-ning-tschóu vid Kejsarkanalen. Denne anmärker i detta sammanhang, att man bör minnas, att de ändelser, som hos Marco Polo skrivas -gui, -giu måste uttalas som djéou, och detta återger det på denna tid vanliga uttalet av tschóu. Tsi-ning-tschóu måste på mongolernas tid i vardagsspråket ha uttalats Thsi-n'-djéou, som på italienska blir Singui. — Affixet matu är ett kinesiskt ord, som egentligen betyder hästhuvud men användes om tilläggsplatser vid kanalerna.

2. Denna sista del av kapitlet förekommer ej hos Marsden och Bürck och återgår därför på Everyman-

Digitized by Google

upplagan. — Lin-gui, Linju bör vara identisk med D'Anvilles Lintching-y vid Kejsarkanalen strax under 35:e breddgraden.

3. Pin-gui, Piju heter på modärna kartor Péi-tschóu.

4. Cin-gui, Siju är identisk med det modärna Su-tsien, som förr hetat Si-tschóu, vilket ju fullständigt motsvarar Marco Polos namn.

LIV.

1. Se kap. 32, anm. 1.

2. Se kap. 56, anm. 1.

3. Någon stad motsvarande denna finnes såvitt bekant ej längre.

LV.

1. Faghfúr var en benämning på kejsaren av Kina, som användes av de gamla arabiska och persiska skriftställarna. Neumann har visat, att ordet är en översättning av den kinesiska titeln Tien tse, himmelens son.

2. Bayan (bet. stor eller ädel) är ett mycket gammalt namn bland de nomadiserande folken. Den här ifrågavarande Bayan var Kublais mest berömde general. Han var av furstlig börd; sin ungdom tillbragte han i västra Asien där han tjänade under Hulagu. År 1273 blev han Kublais statsminister (chingsiang). Han dog i början av år 1295, 59 år gammal. — Det är den kinesiska formen av namnet, Pe-yen, som betyder »etthundra ögon».

3. Marco Polos berättelse om Manjis erövring är visserligen till sina huvuddrag riktig men i detaljerna förvånansvärt felaktig. — Sungkejsaren Tu-tsong, som är den i texten skildrade fursten, var en energilös frossare och fann nöje endast i sina kvinnors sällskap medan han helt och hållet överlämnade regeringsbestyren åt sin minister Kia-sse-tso. Han dog år 1274 efterlämnande endast minderåriga barn. Hans andre son, den fyraårige Tschao-kien, upphöjdes nu till kejsare med sin farmoder Siei-schi som regent. Vid denna tid öppnades fientligheterna av storkhanen, och Bayan

Digitized by Google

närmade sig med en stor här, vilket framkallade den största förvirring. Den unge kejsarens bröder skickades i tid till landets södra provinser, medan kejsarinnan-regenten och kejsaren kvarstannade i huvudstaden. Trots de försök till motstånd som gjordes lyckades man ej hejda den segervane fienden, och kejsarinnan och kejsaren fördes i fångenskap till storkhanens hov där de behandlades på det hänsynsfullaste. Kejsarens båda bröder försökte visserligen ännu organisera ett motstånd. Den äldre, Toan-tsong, måste likväl snart fly på sina skepp. Men hans fartyg gick under, och han själv räddades med knapp nöd till ön Kang-tschu, där han snart dog år 1278. Den yngre brodern, Ti-ping, ansågs nu av legitimisterna såsom kejsare, och hans anhängare ströko med en flotta på 800 skepp omkring Kinas kuster. Men vid ön Hai anfölls den och besegrades av mongolerna under Tschung-hong-fan, varvid hela den återstående delen av kejsarhuset tillsammans med sin huvudman frivilligt sökte döden.

4. Se kap. 68, anm. 1.

LVI.

1. Koi-gan-zu, Coiganju är identiskt med Hwai-ngan-tschóu, numera -fu. — Staden Jen-tschönd (saltstaden) vid Hsin-jang är enligt P a u t h i e r huvudort för saltindustrien i denna trakt.

LVII.

1. Staden Pau-jing ligger mellan de båda sjöarna Kau-ju-hu och Ta-tsung-hu och vid Kejsarkanalen, som här är infattad av stenklädda kajer med chausseer.

LVIII.

1. Kain (hos R a m u s i o Caim) är säkerligen felläsning för Ka-iu eller Ka-yu. Den avsedda staden heter nu Kau-ju och ligger likaledes vid Kejsarkanalen mellan sjöarna Kau-ju-hu och Lu-jang-hu.

LIX.

1. Tin-gui är av M a r s d e n identifierat med Tai-tschóu, som ligger sydost om Kau-ju och 40 till 50 km. öster om Kejsarkanalen.

Digitized by Google

2. Chin-gui, som hos Pauthier och Yule skrives Tinguy resp. Tinju, har av den förre sammanställts med Tung-tschóu, som ligger ytterligare mot sydost vid Jang-tsze-kiang's mynningsvik.

LX.

1. Jan-gui är säkerligen identiskt med den stora staden Jang-tschóu, som ligger vid Kejsarkanalen mellan Jang-tsze-kiang och de stora sjöarna i provinsen Kiang-su. Ungefär 35 år efter Marco Polos avresa fann munken Odoric i denna stad en franciskankoloni och tre nestorianska kyrkor.

LXI.

1. Nan-ghin kan ej vara identiskt med Nan-king, som på denna tid har ett annat namn, utan snarare, som Pauthier föreslagit, med Ngan-king, längre upp vid Jang-tsze-kiang.

LXII.

1. Sa-jan-fu är identiskt med Hsiang-jang-fu, som ligger vid den punkt där Tang-ho faller ut i Han-kiang. En senare, persisk resande använder samma namn på denna stad som Marco Polo, vilket ovedersägligen vederlägger allt tvivel om identifieringens riktighet.

Emellertid har detta kapitel, såsom Yule påpekar, att bjuda på ännu oövervunna kronologiska svårigheter. För det första framställer Marco Polo saken så, att Hsiang-jang skulle varit den sista staden i Manji, som intogs av storkhanen. I själva verket inleddes hela fälttåget med denna stads belägring, som pågick från slutet av år 1268 till våren 1273. Men den största svårigheten ligger däri, att de tre venetianarna ej anlände till Kublais hov förrän tidigast i slutet av år 1274, troligen år 1275, d. v. s. ett och ett halvt år sedan belägringen av Hsiang-jang faktiskt avslutats. Någon tillfredsställande förklaring på detta har som nämts ännu ej givits. En anmärkningsvärd omständighet påpekas av Yule, nämligen den, att den orientaliske historikern Wassaf likaledes säger, att Hsiang-jang var den sista stad i Manji, som erövrades av Kublai. Man kan emellertid ej

Digitized by Google

förutsätta, att de kinesiska krönikorna ha en oriktig uppgift i denna punkt.

Beträffande berättelsens allmänna drag kan man nu som i allmänhet konstatera, att de väl stämma med de kinesiska källorna, medan detaljerna äro hopplöst förvirrade och oriktiga.

Belägringen av Hsiang-jang påbörjades som nämts redan år 1268 av generalerna Lieutsching och Atschu, men då de ej kunde förhindra, att livsmedel och dylikt tillfördes staden, vände de sig även efter ett års belägring mot Fan-tschöng, som ligger på flodens andra strand och genom en skeppsbro stod i förbindelse med den förra staden. Men år 1271, då belägringen utan resultat pågått i tre år, lät Kublai, på förslag av en uigurisk general vid namn Alihaiya, från Persien hämta ingenjörer, som skulle konstruera katapulter till belägringen. Sedan dessa i kejsarens närvaro avprovats, uppställdes de först mot Fan-tschöng, som erövrades i februari 1273, och nu var även Hsiang-jang's öde beseglat.

LXIII.

1. Förmodligen är Ramusios text här korrumperad. Antagligt är, att Marco Polo nu fortsätter sin resa i östra Kina, som han avbröt för att få tillfälle att tala om Hsiang-jang's belägring, och troligen bör man läsa Jan-gui i stället för Sa-jan-fu samt femton mil i stället för femton dagsresor, vilket Yules grundläggande text gör troligt. Antagligen har Yule rätt, då han identifierar Sin-gui med den vid Jang-tsze-kiang liggande orten I-chinghien, som på denna tid kallades Chên-chau. Visserligen ligger den ej sydost utan sydväst om Jang-tschóu, men Marco Polos riktningsbestämmelser äro ju synnerligen inexakta.

2. Naturligtvis Jang-tsze-kiang.

3. Tolvtusen kantari skulle bli mer än femhundra tunnor, vilken uppgift ej är otrolig.

LXIV.

1. Ingen annan av Marco Polo omtalad stad är så lätt att identifiera på grund av författarens geografiska upp-

Digitized by Google

gifter som denna, anmärker Yule. Den ligger vid Jang-tsze-kiang och Kejsarkanalen mitt emot Tschin-kiang — Yules text innehåller denna uppgift — och ön Kin-schan: den åsyftade staden måste vara identisk med Kua-tschóu. Namnet skrives även Cuguy, Caiju.

2. Detta är den berömda ön Kin-schan, gyllene ön. Buddhistklostret där grundades på 200- eller 300-talen, men namnet daterar sig från en visit av kejsar K'ang-hi år 1684.

LXV.

1. Cian-ghian-fu eller Chin-ghian-fu heter fortfarande Tschin-kiang-fu och ligger mitt emot Kua-tschóu på södra stranden av Jang-tsze-kiang, där floden korsas av Kejsarkanalen. Staden stormades, berättar Lemke, år 1842 av engelsmännen efter ett tappert försvar av en besättning till största delen bestående av mandschurer. Dessa dödade därvid först sina hustrur och barn och sedan sig själva för att ej falla i den hatade segrarens händer. Tretton år senare var orten tack vare en omfattande invandring åter stadd i uppblomstring då den ånyo i grund förhärjades av Tai-ping-sektens fruktansvärda horder. Ytterligare fyra år senare, 1859, föll den i händerna på de kejserliga trupperna, hela befolkningen avlivades, och hela staden jämnades med marken så när som på ringmuren och några få gator. Staden har nu åter omkring 185,000 invånare.

2. Namnet skrives hos Pauthier och Yule Marsarguis resp. Mar Sarghis. I den sistnämda formen (betyder Dominus Sergius) var det enligt Yule ett vanligt namn bland de orientaliska kristna. Pauthier påpekar, att en kristen präst med detta namn nämnes i den bekanta inskriften från Hsi-ngan-fu (se kap. 34, anm. 1). Cordier anför efter arkimandriten Palladius, att år 1281 ett kristet tempel eller kloster här byggdes av en viss Mar Sergius.

LXVI.

1. Tin-gui-gui, Chinginguy, Chinginju identifierades redan av Marsden med Tschang-tschóu, som ligger vid Kejsarkanalen sydost om Tschin-kiang. Staden erövrades

Digitized by Google

år 1274 av Bayan, som enligt de kinesiska krönikorna lät döda alla invånarna. Säkerligen måste denne humane general ha haft utomordentliga skäl till att giva en sådan befallning.

2. Rester av alanerna levde, berättar Yule, på Kaukasus' nordliga sluttningar. (Man har förmodat att osseterna skulle vara ättlingar av alanerna.) Under medeltiden voro de kända under namnet aas. Från en senare period av det mongoliska väldet (1336) känner man brev till påven Benedikt XII från kristna alaner, av vilka många då innehade mycket höga ämbeten vid hovet i Kambalu — en av dem var ching-siang eller minister av första klassen. Man vet, att på Marco Polos tid alaner tjänade såväl i storkhanens armé som i den byzantinske kejsarens härar.

LXVII.

1. Sin-gui, Siguy, Suju är naturligtvis den berömda staden Su-tschóu i Kiang-nan. Staden grundades enligt Cordier av Wu Tzŭ-sü, konung Hoh Lü's (514—496 f. Kr.) premierminister och blev då huvudstad i riket Wu. Den har nu omkr. 500,000 invånare.

2. Rabarber utfördes visserligen från kuststäderna men växte ej i dessa trakter utan i det inre av landet.

3. Dessa etymologier äro fullkomligt oriktiga.

4. Va-giu, Vouguy, Vuju identifierades av Marsden med Hu-tschóu, som även kallas Wuchu. — Pauthiers och Yules texter upptaga dessutom en stad Siangan, Changan som av Pauthier anses vara Sung-kiang sydost om Su-tschóu, medan Yule är mera böjd för att identifiera den med Kia-hsing vid Kejsarkanalen. Slutligen har Yules ursprungliga text även en stad Vughin, vilken han anser vara Wu-kiang, likaledes vid kanalen.

LXVIII.

1. Quin-sai är enligt Yule det kinesiska King-sze, som helt enkelt betyder huvudstad. Så kallades på Marco Polos tid den stad, som då var världens största och hette Lin-ngan,

Digitized by Google

det nuvarande Hang-tschóu. Den var Sung-dynastiens residensstad mellan 1127 och 1276 och ligger mellan floden Tsien-tang-kiang och sjön Si-hu. Före 1861, då staden ödelades under tai-ping-upproret, lär den ha haft en befolkning på två millioner människor; nu har den omkr. 350,000 invånare. — Beskrivningen av Hang-tschóu i detta kapitel är ett av de märkligaste partierna i Marco Polos arbete.

2. Om man får anse, att Marco Polo menar li med sina mil — ett antagande, som berättigas av att uppgiften säges härstamma från kinesiska källor — är det angivna måttet mycket troligt.

3. Detta tal måste naturligtvis fattas mera som ett talesätt än som en exakt uppgift.

4. Även senare resande berätta, säger Bürck, om de oerhört stora päron, som finnas i Kinas östliga provinser.

5. Yules text berättar, att i staden finnas 3,000 badhus, av vilka några äro så stora, att 100 personer kunna bada samtidigt.

6. Än i dag, berättar Yule, är folket i Hang-tschóu känt för sin elegans i klädseln. Trakten hör till de viktigaste silkesområdena.

7. Härvidlag ha, som man ser, kineserna förändrat sig betydligt sedan Marco Polos tid.

8. Sjön Si-hu med sina lustbåtar, nöjesplatser och öar — de äro tre och ej två — har beskrivits lika entusiastiskt av många andra författare, varpå Yule ger talrika exempel. Då livet i Europas städer på denna tid var mycket enkelt, måste den degenerade huvudstadsbefolkningens raffinerade nöjen — vilka man mera anar än får en direkt föreställning om genom Marco Polos beskrivning — uppväcka en europés stora förundran.

9. Angående de här beskrivna begravningsceremonierna se bok 1, kap. 37, anm. 6.

10. Som ovan (kap. 55, anm. 3) antytts, stämmer Marco Polos skildring av kejsar Tu-tsong's karaktär och regering väl överens med de kinesiska krönikornas. Tu-tsong hade emellertid varit död i två år, då Kublai erövrade hans land.

Digitized by Google

11. Tsien-tang's mynningsområde har, säger Yule, undergått stora förändringar sedan Marco Polos dagar. Havet har nu kommit Hang-tschóu mycket närmare, och Hang-tschóubuktens norra del täcker förmodligen den plats, där förr staden och hamnen Kanp'u (textens Gampu) låg. En modärn stad med detta namn existerar fortfarande; den är en av depoterna för salthandeln, som är så betydande på denna kust.

12. Detta bruk har i mycket sen tid förekommit i Kina.

LXIX.

1. En venetiansk gulddukat motsvarar 8 à 9 kr. i svenskt mynt.

2. Uppgifterna om inkomsternas storlek variera något i de olika manuskripten.

LXX.

1. Pauthier har velat identifiera denna stad med Schau-hsing-fu. Yule är tveksam om riktigheten av detta, medan Cordier följer Pauthiers identifikation.

2. Cordier anför från andra författare citat, som bestyrka, att likbränningen länge varit vanlig i dessa de sydligare delarna av Kina.

LXXI.

1. Uguiu, Vuju har av Pauthier sammanställts med staden Kin-hwa-fu, som förr kallades Wu-tschóu.

LXXII.

1. Gen-gui, Ghiuju, Guiguy o. s. v. är Kiu-tschóu vid övre Tsien-teng.

2. Zen-gian, Chanshan, Ciancian är identiskt med staden Sui-tschang-hien, som ligger ungefär mitt emellan Kiu-tschóu och Tschu-tschóu.

3. Gieza, Cuju, Chuju, Cinguy motsvarar det modärna Tschu-tschóu.

Digitized by Google

LXXIII.

1. Namnet Kon-cha, Chonka, varmed Marco Polo betecknar provinsen Fu-kien, har ännu ej blivit nöjaktigt förklarat. Neumann säger: »Fokien och Kiangtsche — så hette då Tschekiang med delar av det nuvarande distriktet Kiangnan och Kiangsi — bildade till år 1297 en av rikets tolv Lu, som kallades Kiang-tsche, Marco Polos Kon-cha.» Pauthier däremot tror, att Kon-cha är samma ord som Kien-koŭe, namnet på ett mellan åren 709—754 självständigt konungarike i denna trakt.

2. Fu-giu, Fuju är identiskt med Fu-tschóu, Fu-kien's huvudstad.

3. Carthamus tinctorius enligt Cordier.

4. Marco Polos berättelse om detta vilda folk hänför sig tydligen, säger Yule, till de infödda stammarna i dessa trakter, som ända till vår tid bevarat sin självständighet. Deras rastyp står den malajska nära.

LXXIV.

1. Que-lin-fu är identiskt med Kién-ning-fu vid Nu-hsi, en biflod till Min-kiang.

2. Denna fågel, som beskrivits av flera resande, heter Gallus lanatus.

LXXV.

1. Pauthier anser denna stad vara Hou-kouan, medan Yule på goda grunder föreslår Min-tsing vid nedre Min-kiang.

2. Kairo.

3. Sockerröret odlas mycket allmänt i södra Kina, och sockret är där mycket billigt. Kineserna förstå dock ännu ej rätt, att i sina raffinaderier rena det till den vita färg, det får i de europeiska fabrikerna.

LXXVI.

1. Namnet Kan-giu har säkerligen tillkommit genom något förbiseende av Ramusio, ty alla de grundläggande

Digitized by Google

texterna ha här Fu-giu, och skildringen åsyftar helt visst denna stad (Fu-tschóu).

2. Min-kiang.

LXXVII.

1. Laurus Camphora förekommer särskilt rikligt i Fukien.

2. Zai-tum är den berömda hamnstaden Tsüan-tschóu, som under medeltiden var Kinas huvudemporium för handeln med utlandet så länge mongolkejsarna där härskade.

Ibn Batuta, som var där på 1300-talet, berättar (enligt citat hos Yule): »Den är en stor stad, i sanning storslagen. Zaitun's hamn är en av de största i världen — nej, den allra största! Jag har där sett väl hundra stora djonker samtidigt, förutom ett oräkneligt antal små. Hamnen består av en vik, som från havet går djupt in mot flodmynningen.»

Munken Odoric, som ävenledes besökte staden i början av 1300-talet, berättar: »Sedan jag passerat många stora och små städer, kom jag till den berömda staden Zayton. Den är mycket rik på allt, som är nödvändigt för det mänskliga livets uppehälle; så t. ex. kan man få tre pund och åtta uns socker för mindre än en halv groschen. Staden är dubbelt så stor som Bologna, och där finnas kloster, i vilka alla munkarna äro avgudadyrkare. I ett av dem, som jag besökte, befunno sig tretusen munkar.»

På 1500-talet, då portugiserna åter gjorde Kina känt i västerlandet, var Zai-tum ej längre den mest betydande hamnen för utrikeshandeln.

3. Detta geografiska misstag förekommer endast hos Ramusio.

4. Yule vill identifiera denna ort antingen med den berömda porslinsfabriksstaden King-tö-schönn i provinsen Kiang-si eller dess huvudavsättningsort Jau-tschóu vid sjön Po-jang-hu. Lemke håller fast vid Marsdens förslag, att den skulle vara staden Ting-tschóu i samma landskap, vilken dock ej har någon porslinstillverkning.

Digitized by Google

TREDJE BOKEN.

I.

1. Många djonker föra än i dag bunkåror.

II.

1. Marco Polo är, säger Lemke, den förste europé, som ägt kännedom om det japanska öriket. Med namnet Zipangu återgav han den kinesiska benämningen på landet, Dschi-pen-Kuë, som betyder soluppgång, och varav det japanska Nippon, Niphon eller Nihon är en dialektvariation.

2. Avser väl kinesiska li.

3. Vid den tid då Japan drogs in i världshandeln var, säger Yule, guldet så billigt, att det relativa värdet av guld och silver förhöll sig som 3 till 1.

4. Efter Lemke lämnas här en kortfattad skildring av de händelser, som sammanhänga med Kublais erövringsförsök mot Japan.

Då Kublai-kaan underkuvat Kina, beslöt han utsträcka sitt välde även över de japanska öarna, som på denna tid läto tala om sig på grund av sin rikedom. Koreanska sändebud överlämnade till den nittioförste mikadon Go-Uda-Tenno (1275—1287) ett brev, vilkets insolens harmade hovet. Ty mongolfursten fordrade i klara ord underkastelse och tribut, vilket japanerna ej voro vana att giva. Man visade sändebuden till Tokimune i Kamakura, vilken då stod i spetsen för regeringen. Denne avvisade dem med vrede; men Kublai-kaan skickade nya sändebud, som upprepade hans fordringar men utan bättre framgång. Då skickade han på 45 djonker från Korea en krigshär, som landsteg på Tsushima och Iki och tog dessa öar i besittning. Därpå vände den sig mot Kiushiu, vars kuster dock besatts av japanska stridskrafter, så att kaanens här med förlust måste draga sig undan (1275). Tre år senare anlände ett nytt sändebud från storkhanen till Japan; mannen halshöggs. Detta upprepades än en gång. Snart därefter syntes fienden åter utanför Tsushima med flera tusen djonker och landsteg nu på Kiushiu.

Digitized by Google

Detta utbredde skräck över hela Japan, så mycket mera som de först utskickade trupperna blevo slagna. Men Tokimune samlade alla landets tillgängliga trupper och slog fienden vid Takashima. En förfärlig taifun kom japanerna till hjälp och förstörde största delen av den flyende flottan (1281).

Bland befälhavarna under denna expedition märkas Asikan (Ngo-tsa-han) och Fan Wen-hu med den kinesiska titeln Tsiang-kiun, vilka enligt Yule möjligen kunna vara identiska med Marco Polos Abbakatan och Vosancin.

De kinesiska historikerna stämma i sina skildringar av dessa händelser i alla väsentligheter överens med de japanska.

Enligt kinesiska källor utrustade Kublai år 1283 en ny flotta mot Japan, och till dess överbefälhavare utsågs general Atagai. Alla tillgängliga krafter togos i anspråk för förberedelserna av detta krigståg till stort förfång för den fredliga industrien och handeln. Efter att några år fått stå tillbaka för andra krigiska företag, skulle den väldiga expeditionen avsegla år 1286 trots avrådanden från alla håll. I sista stund uppgavs dock hela planen på grund av Kaidus hotande hållning (se bok 2, kap. 1).

Även här gäller, vad vi alltid haft anledning säga om vederhäftigheten av Marco Polos historiska berättelser.

5. Namnet erinrar om det i bok 1, kap. 44 förekommande Jorza (se anm. 1 till nämda kap.). — Den nedan i texten beskrivna straffmetoden praktiserades, enligt en notis hos Vámbéry (Resa i Central-Asien, sid. 224), ännu år 1860 i Khiwa; den benämdes där »inpackning».

III.

1. Denna framställning erinrar, anmärker Yule, om tibetanernas sätt att avbilda sina gudar.

IV.

1. Detta ställe är det enda, där Marco Polo använder det nu brukliga namnet Kina. Åsikterna om betydelsen och uppkomsten av detta namn gå vitt isär. Richthofen (China, I, sid. 504 ff.) och Yule (Cathay etc. I, sid.

Digitized by Google

XXXVII) antaga, att på den bortre indiska halvön ett malayiskt namn Tschin eller Dschin användes som beteckning på kustlandet från södra Kina till Kochinkina. Då det nuvarande Tonkin underkuvades av Han-kejsarna, och provinsen införlivades med det övriga riket, fick detta det officiella namnet Dschinan, som väl var avlett av det nämda malayiska ordet, och som sedan blev »Kina» och beteckning på hela det kinesiska riket i och med att de västerländska sjöfarandena framträngde allt längre efter kusten. Denna åsikt bestyrkes av Marco Polos uppgift, att havet mellan Manji och Zipangu kallas Cin på öarnas språk; de åsyftade öarna måste vara de till största delen av malajer bebodda öarna söder och öster om Bortre Indien.

2. Syftar naturligtvis på de i dessa trakter härskande monsunvindarna.

V.

1. Cheinan kan antingen, som Marsden tror, vara samma ord som Hai-nan eller också, som Yule håller för mera troligt, vara 'An-nan eller Tonkin. I varje fall syftar namnet naturligtvis på Tonkin-viken.

VI.

1. Ziamba, enligt Cordier samma ord som det arabiska Sanf, betecknar kustlandet mellan Tonkin och Kambodja, som av kineserna kallas Tschen-tsching.

2. Sagatu heter i de kinesiska krönikorna Sotu och var militärguvernör i distriktet Kanton. — Efter Yule lämnas här de allmänna dragen av de händelser, Marco Polo berör i detta kapitel.

År 1278 skickade Sotu ett sändebud till Tschen-tsching för att begära konungens underkastelse, vilket även bifölls, och under några år betalde denne tribut till Kublai. Men då storkhanen skickade en resident och kinesiska ämbetsmän till landet, höjde konungens son upprorsfanan (1282) och kastade kaanens ämbetsmän i fängelse. Kublai skickade Sotu med en här mot Tschen-tsching, och följande år låtsade prinsen underkasta sig, men lät, så snart armén dragits

Digitized by Google

tillbaka, avrätta 100 kinesiska ämbetsmän. Sotu öppnade på nytt fientligheter, men utan framgång, och måste draga sig tillbaka. År 1284 skickade konungen en ambassad med bön om tillgift och erbjudande av försoning. Men storkhanen vägrade ingå på detta och skickade en av sina söner med en krigshär mot landet, och nu började ett för mongolerna än olyckligare krig.

I de kinesiska källorna hette konungen Sinhopala, i en inskrift Jaya-Sinhavarman II, vilket enligt Yule kan vara samma namn som Marco Polo har.

3. Detta är ett typiskt exempel på den företeelse, som av sociologerna kallas jus primæ noctis. (Se Westermarck: Human marriage, sid. 72 ff.)

4. Detta årtal varierar i olika mss. Det antagligaste är, såsom Yule påpekar, 1288.

5. Dessa naturhistoriska uppgifter äro alldeles riktiga.

VII.

1. Om Marco Polo här talar om Java, har han gjort ett avbrott i den hittills följda skildringen av resan till Indien. Men han kan ju, framhåller Yule, ha besökt ön på sin första resa i dessa trakter. — Flera av författarens uppgifter i detta kapitel stämma ej överens med verkligheten, vilket givit Marsden och Bürck anledning antaga att skildringen i själva verket avser Borneo, eller att uppgifter från Borneo och Java blivit sammanblandade. Denna hypotes synes ju bestyrkas av det förhållandet, att Marco Polo kallar ön den största i världen. Av gamla världens öar är även Borneo störst. Vidare kallar Marco Polo Sumatra Java Minor; men i verkligheten är ju Sumatra större än Java.

VIII.

1. Ehuru Ramusio och alla mss ha Java på detta ställe, är det dock ställt utom allt tvivel, att där bör stå Ziamba.

2. Härmed menas tydligen ögruppen Pulo Condor vid Kochinkinas kust. Den kallas i en gammal beskrivning Son-

Digitized by Google

dor; genom något missförstånd av Marco Polo eller kanske hans avskrivare, har man givit de båda namnen åt två olika öar.

3. Vilket land som åsyftas med namnet Lochak kan ej med säkerhet avgöras. Marsden sammanställer det med Loech, som enligt en 1500-talsresande var namn på huvudstaden i Kambodja. Yule åter jämför det med Lo-hoh, den del av Siam, som ligger på Malakkahalvön.

4. Det kan ej avgöras, vilken frukt som här avses.

IX.

1. Pentan är tydligen identiskt med ön Bintang, rättare Bĕntan, vid inloppet till Malakkasundet.

2. Detta syftar tydligtvis på de kinesiska djonkernas anordning för att höja och sänka rodret. Detta hav är uppfyllt av grund och korallrev.

3. Enligt Pauthier var detta namnet på ett konungarike, beläget på Malakkahalvöns västra sida. Yule anser dock mera troligt, att Marco Polo syftar på riket Malayo, beläget på Sumatra i den trakt, där nu staden Palembang ligger.

X.

1. Med Java Minor menas med all säkerhet Sumatra. Marco Polo är ej den ende resande, som kallar den Java; Yule anför talrika exempel härpå.

2. »Konungarikena» på Sumatra voro förmodligen ännu fler än åtta. Andra tidigare resande omtala från denna ö många språk och välden.

XI.

1. Felech, Ferlech, Ferlach är säkerligen identiskt med namnet Perlak, en ort på öns ostkust nära den utskjutande nordostliga udden Diamant Punt. Det är att märka, att det malajska p på arabiska vanligen uttalades f och även skrives med en bokstav, som obetydligt skiljer sig från den, som betecknar det arabiska f-ljudet.

Digitized by Google

XII.

1. Basma tycks vara identiskt med det i Sumatras historia berömda konungariket Pasai, beläget norr om det föregående. Det kallades troligen, säger Yule, Basem eller dylikt av araberna, ty portugiserna skrevo det Pacem.

2. Elefanterna på Sumatra äro av en särskild art, Elephantus Sumatranus.

3. Även Sumatras noshörning är av en särskild art, Rhinoceros Sumatranus. Det är anmärkningsvärt att Marco Polo, som tydligen själv sett noshörningarna, uttryckligen säger, att de ha ett horn, då i själva verket Sumatras noshörning har två. — Liknande beskrivningar som Marco Polos av noshörningens tunga återfinnas hos många författare från Plinius in i nyare tid.

4. Det var en under medeltiden vida utbredd legend, att »enhörningen» frivilligt skulle låta sig fångas av en oskyldig jungfru. I den medeltida konstens Jungfru Maria-ikonografi spelar därför enhörningen en viss roll.

XIII.

1. Yule är övertygad om, att Marco Polo i själva verket uttalat detta namn Samatra. I varje fall är tydligt, att här åsyftas riket Samudra eller Sumatra, som omtalas i öns krönikor. Det exakta läget av detta rikes lika benämda huvudstad kan ej med säkerhet bestämmas. Marsden anser den identisk med den nuvarande staden Samalanga medan Yule vill förlägga den närmare Pasai.

2. Det här omtalade trädet är Arenga saccharifera.

XIV.

1. Detta namn har ej kunnat identifieras. Yule anser, att det åsyftade landet bör hava legat i närheten av Pedir.

2. Liknande bruk berättas — med rätt eller orätt — isynnerhet av äldre författare, ha varit vanliga bland många folk. Talrika exempel härpå anföras av Yule.

Digitized by Google

XV.

1. »Namnet Lambri kan ej,» säger Yule, »återfinnas på modärna kartor, men i äldre litteratur förekommer namnet ofta under olika form. Landets läge kan angivas ungefär till västkustens norra del.»

2. Denna berättelse tycks, såsom Marsden anmärker, ha uppkommit genom ett missförstånd av det malajska ordet orang-utan, som betyder vildman, skogsmänniska.

XVI.

1. Yule m. fl. anse Fanfur, Fansur såväl till läge som namn vara identiskt med Baroes, Barus på Sumatras västkust.

2. Kamfert kallad fansúrí berömmes, enligt Yule, av arabiska skriftställare på 800-talet. Samma vara omtalas sedermera under namnet kamfert från Barros, vilket ju talar för den i föregående not anförda identifikationen.

3. Marco Polo skildrar här sagopalmen och tillverkningen av sagomjöl på ett fullkomligt riktigt sätt.

4. Ordet carvolo i Ramusios text har i alla tidigare upplagor översatts med ek. Ordet förekommer nämligen ej i de flesta italienska ordböckerna. På spanska och portugisiska betyder carvallo resp. carvalho just ek. Emellertid finns i Baretti's Italian Dictionary ett ord cárvi, varav det ifrågavarande tydligen är diminutiv. Detta översättes där med kummin.

5. Marsden har påvisat, att det träd, som lämnar detta goda virke, ej är sagopalmen utan Caryota urens, varav även erhålles sago.

XVII.

1. Nokueran är givetvis identisk med Nikobar-gruppen.

XVIII.

1. Angaman motsvarar Andamanerna.

2. Sagor om cynocephaler äro kända från alla folk och trakter, även härifrån Sverige från mycket gammal tid, vilket

Digitized by Google

man bl. a. kan se av de berömda Vendel- och Torslunda-plåtarna.

XIX.

1. Zeilan är naturligtvis ön Ceylon, som varit känd i västerlandet ända sedan antiken.

2. Detta är en legend, som återfinnes hos flere författare, men säkerligen saknar all grund.

3. Ceylons konung hette på denna tid Prakrama Bahu III; han regerade från 1267 till 1301. Emellertid förekom under hans regering två gånger invasion av en malajsk furste Chandra Banu. Man har förmodat att denne skulle vara identisk med Marco Polos Sende-main eller Sender-naz.

4. Berättelsen om konungens av Ceylon rubin går igen hos flera av den tidens författare.

XX.

1. Maabar kallades under medeltiden av de arabiska skriftställarna den trakt, som nu brukar benämnas Koromandelkusten.

2. Denne furste har omtalats av ett flertal författare från denna tid. Det är det oaktat, anmärker Yule, svårt att av de dunkla och varandra motsägande uppgifterna få ut något exakt om honom själv eller om den familj, han tillhörde.

3. Betala identifieras av Yule med Puttalam, Patlam på Ceylon, vilken ort hos tidigare författare nämnes under namnet Batthála. (Uppgiften att denna plats skulle vara belägen på fastlandet förekommer ej i Yules ursprungliga text.) Visserligen är pärlfiskets centrum nu beläget längre mot norr, men man vet, att platsen för detta fiske ändrats under tidernas lopp. — Marco Polos beskrivning av pärlfisket är, säger Yule, i sina huvuddrag korrekt. Fisket bedrives dock i allmänhet något tidigare på året än han uppgiver: i mars och april.

4. Detta ord bör säkerligen, påpekar Yule, läsas pacauta och är identiskt med sanskritordet bhagavata,

Digitized by Google

herren, närmare bestämt vokativformen av detta ord uttalat på tamuliskt vis: bagavâ eller pagavâ, vilket ord ofta förekommer i hinduernas böner.

5. Detta är ett typiskt exempel på den vitt utbredda företeelsen, att en död människas ägodelar bli tabuerade.

6. Om Ormus se bok 1, kap. 16, anm. 2; Diufar är tydligen identiskt med Dulfar, se kap. 42, anm. 1; Pecher tycks vara samma stad, som senare nämnes under namnet Escier, se kap. 41, anm. 1; om Adem se kap. 40, anm. 1. Hos Yule nämnes i detta sammanhang även Kisi, som omtalats i bok 1, kap. 7, anm. 3, samt Soer, som är identiskt med Sohar på Omans kust.

7. Det är ett faktum, att hästarna i denna trakt äro synnerligen dåliga.

8. Ordet gavi sammanhänger enligt Pauthier med sanskritordet gâo, ko. (Det svenska ordet och sanskritordet återgå f. ö. på samma indoeuropeiska urform.) Kon spelar en viktig roll i hinduernas religiösa och vidskepliga föreställningar, och Marco Polo skildrar här seder, som förekomma än i dag. Yule anser, att Marco Polo med gavi menar den kast, som kallas paraiyar, parias.

9. Detta bruk har, enligt vad Yule uppgiver, levat kvar i dessa trakter till senare tid.

10. Monsunregnen börja på Indiens ostkust i oktober månad, medan västkusten har sin regnperiod just under den tid, Marco Polo angiver.

11. Choiach (bör troligen läsas thoiach) är enligt Yule ordet tyâjya, som på tamuliska uttalas tiyâch och betecknar just en sådan olycklig timme som Marco Polo angiver. — Timmen mezza-terza motsvarar kl. 7—8, terza kl. 8—10 f. m. och nona kl. 12—1 e. m., enligt samme författare.

12. Här berättar Marco Polo om den i Indien vanliga hierodultjänsten, vilken förekommer även inom andra religioner. Efter Lemke anföres här, vad abbé Dubois berättar om dessa danserskor: »Dessa kvinnor kalla sig gudarnas tjänarinnor och slavinnor; men folket betecknar dem med det riktigare namnet prostituerade. I själva verket

Digitized by Google

äro de förpliktade att giva sin gunst åt var och en, som så önskar, och som förfogar över de nödiga medlen. Varje tempel, som har någon betydelse, håller sig med en skara av åtta eller fler sådana flickor. Deras vanliga förrättningar bestå i att två gånger om dagen, morgon och afton, sjunga och dansa i templets inre; så även vid alla offentliga ceremonier. De dansa tämligen graciöst, ehuru deras hållning är lasciv och deras gester föga anständiga. Deras sånger äro alltid stycken ur obscena dikter, i vilka deras gudars äventyr skildras.»

13. Beskrivningen syftar naturligtvis på moskitosnäten.

14. Sankt Thomas grav är enligt traditionen att finna i staden Mailapúr nära Madras.

15. Ramusios Ananias synes vara en korrumption av Avarian, som står i de ursprungligare texterna. Detta är, enligt Yule, med all säkerhet, ett arabiskt ord Haváriy, som betyder »en av Herren Jesu Kristi apostlar».

16. Traditionen berättar, att apostelen Thomas av en konung Gondaphorus skulle ha kallats till Indien. Sedan han omvänt denne, begav han sig till en annan konung vid namn Meodeus, i vilkens rike han led martyrdöden. Den församling av kristna i Indien, som är känd ända sedan 600-talet, anser sig härstamma från hans lärjungar och brukar även kallas den Thomaskristna kyrkan. Traditionen om Thomas' predikan i Indien synes fått ett märkligt stöd av den omständigheten, att man i Peshawar hittat ett mynt från första hälften av första århundradet e. Kr., som präglats för en konung Guduphara, vilken man velat igenkänna såsom Sankt Thomas' beskyddare. — Marco Polos berättelse om helgonets död synes ha varit den vanliga, då den i liknande form återfinnes hos andra författare.

XXI.

1. Murfili, Mutfili identifieras av Marsden och Pauthier med staden Masulipatám på Indiens ostkust, vilket ju synes bekräftas av Ramusios alternativa Monsul. Yule däremot ser i Mutfili staden Motupalli, som ligger något

Digitized by Google

söder om den förra. I vilket fall som helst är det tydligt, att det i skildringen åsyftade riket är det gamla Telingena. Berättelsen om drottningen förekommer ej hos Ramusio och återgår därför på Yules text. Den omtalade drottningens namn var, enligt Yule, Rudrama Devi.

2. Detta rike har varit berömt för sin rikedom på diamanter. Det sätt att söka dem, som här omtalas, finnes beskrivet i många österländska sagor. Redan Sindbad Sjöfararen i Tusen och en natt förtäljer därom i liknande ordalag.

XXII.

1. Lar-Desa, landet Lár, var enligt Yule ett gammalt namn för det område, som omfattar Gujarat och norra Konkan. Sjön väster om denna kust kallades även sjön Lár.

2. Marco Polos uppgifter om braminerna äro i flera avseenden åtskilligt förvirrade.

3. I Yules text anföres detta ej om konungen av Lar utan om konungen i ett land Soli, som av Yule identifieras med landet Chola eller Soladesam, vilkets huvudstad var Kanchi (Conjevaram).

4. Tingui är säkerligen en felläsning av Ramusio. Hos Pauthier står Caiguy och hos Yule Chughi. Den senare anser ordet syfta på yoga-anhängarna.

XXIII.

1. Det berömda berget Adamspik på Ceylon har varit och tycks fortfarande vara en viktig vallfartsort för såväl mohammedaner som buddhister.

2. Se bok 2, kap. 2, not 1.

3. Marco Polos skildring av Buddha är, som man ser, i det stora hela korrekt. Visserligen var hans hembygd ej Ceylon, men sannolikt fick Marco Polo den upplysningen av öns invånare, då man i Indien älskar att förlägga sina legender till närbelägna, välkända trakter.

Siddharta (Gautama kallades han efter sin släkts stamfader, och senare fick han hedersnamnet Buddha, den upp-

Digitized by Google

lyste) föddes i Kapilavastu nordost om Benares. Efter sin omvändelse, som enligt traditionen skulle föranletts av att han fått se en gubbe, en sjuk och en död, lämnade han trots alla försök att få honom på andra tankar sin faders, konung Suddhodhanas rike. Han dog 477 f. Kr. vid åttio års ålder under ett blommande zalaträd, bodhiträdet i Kusinara. Hans kropp brändes, och några av hans lärjungar bland de indiska furstarna fingo reliker av de brända benen. Som bekant har man år 1898 i en gravhög vid Piprava i Tarai funnit en urna, som enligt sin inskrift innehåller aska av Buddhas kropp.

Ett egendomligt förhållande är, att legendkretsen kring Buddha upptagits av den katolska kyrkan sedan den helige mannen själv vederbörligen kristnats och kanoniserats. Det är legenden om Barlaam och Josaphat, som återgår på Lalitavistara, en legendartad biografi över Buddha som tillhör första århundradet e. Kr. Denna legend blev mycket populär och översattes på 1400-talet även till svenska (utgiven av G. E. Klemming i Prosadikter från Sveriges medeltid, Stockholm 1887—89).

Detta kapitel (utom den sista och de tre första satserna) har översatts från Yules text, vilken har många intressanta detaljer, som saknas hos Ramusio.

XXIV.

1. Kael, Cail har av Yule identifierats med en ruinplats ej långt från den nuvarande staden Kayal-patnam i sydligaste Indien.

2. Astiar, Asciar bör troligen läsas Ashar. Man har enligt Yule velat återfinna denne konung i en härskare Asad, som nämnes på en inskrift, funnen ej långt från ifrågavarande ort.

3. Kisi.

4. Tembúl är det persiska ordet för betel och är avlett av sanskrits támbúla. Det senare användes även på tamul, ehuru vettilei är det vanliga tamul-ordet, varav sedan betel.

Digitized by Google

XXV.

1. Koulam, Coilum är identiskt med den nuvarande staden Quilon på västra kusten av Indiens sydspets. Staden är känd för sin export av sappanträ och peppar.

2. Svarta tigrar och leoparder äro enligt Yule ej ovanliga i vissa delar av Indien.

XXVI.

1. Kumari, Comari är landet omkring Kap Comorin, Indiens sydspets. Marco Polos ortografi är här helt korrekt, ty namnet kommer av ett sanskritord kumári, som betyder jungfru.

XXVII.

1. Dely heter ett berg på Indiens västkust norr om Cannanore. Det var det första indiska land, som upptäcktes av Vasco da Gama.

2. Tillvaron av detta praktiska bruk är bestyrkt även genom andra författares uppgifter.

XXVIII.

1. Med Malabar i vidsträcktaste bemärkelse förstår man nu Indiens västkust från omkring 15° nordlig bredd till Kap Comorin.

2. Många andra författare bekräfta Marco Polos uppgifter om sjöröveriet vid Malabarkusten.

XXIX.

1. Gusserat är givetvis identiskt med Gujarat i nordvästra Indien. — De i det följande nämda städerna Thana, Cambay och Somnath höra alla till detta område ehuru de omtalas såsom särskilda kungariken.

XXX.

1. Kanam, Kanan, Tanaim är identiskt med staden Thana, och ligger ej åt det håll Marco Polo angiver utan norr om Bombay.

2. Balsamodendron Mukul enligt Yule.

Digitized by Google

XXXI.

1. Kambaja, Cambaet är uppenbarligen staden Cambay inne i viken med samma namn. Infödingarna skriva namnet Kambáyat, vilket, som synes, nära ansluter sig till Marco Polos ortografi.

2. Angående tutia, se bok 1, kap. 14, anm. 4.

XXXII.

1. Servenath, Semenat är staden Somnath på sydvästra kusten av Gujarat-halvön. I staden finnas praktfulla ruiner av ett berömt linga-tempel.

XXXIII.

1. Kes-Macoran syftar tvivelsutan, som redan Marsden påvisat, på Mecran i persiska Belutschistan. Landet kallas än i dag vanligen Kij-Makrán, alltså med huvudstadens namn som prefix.

Att Marco Polo räknar landet till Indien är ingenting märkvärdigt. Förr var ju Indien ett mycket mer omfattande begrepp än i våra dagar.

2. Marco Polos nu avslutade skildring av Indien frapperar ju genom den brist på konsekvens och sammanhang, med vilken den är uppställd. Detta har föranlett Yule att framkasta den hypotesen, att Marco Polo under en föregående resa besökt orterna på östra kusten, medan han vid hemresan direkt från Ceylon skulle passerat Kap Comorin och västkusten utefter. Ett direkt stöd har denna teori i inledningsorden till kap. 23.

XXXIV.

1. I den av Marco Polo angivna riktningen rakt söder om Mecrans kust finnas inga öar. Det är ju också en ganska lönlös möda att söka en plats, som säkerligen existerat endast i de arabiska skepparnas fantasi. Man har emellertid föreslagit Kuria-Muria-öarna såsom varande den ögrupp, som närmast kan komma i fråga. Denna berättelse var vida spridd under medeltiden.

Digitized by Google

XXXV.

1. Soccotera, Scotra är identisk med den stora ön Sokotra. — Av kristendomen på ön finnes nu ingenting kvar.

2. Marco Polos uppgift, att ambran hittas flytande vid kusterna, är alldeles riktig. Någon visshet om dess ursprung har man dock ej, men en del vetenskapsmän anse, att Marco Polo har rätt även i sin uppgift om detta.

3. Katholikos; se bok 1, kap. 6, anm. 3.

XXXVI.

1. Magastar, Madeigascar är givetvis Madagaskar. Marco Polo är, anmärker Yule, den förste europé eller asiat, som omtalar Madagaskar. Emellertid göra en del motsägelser i vissa detaljer det troligt, att han sammanblandat uppgifter om Madagaskar med sådana från Makdischu (Mogadischo) på Somali-landet.

San Lorenzo kallades ön av portugiserna, då den av dem upptäcktes. Detta förklarande tillägg i överskriften är tydligtvis gjort av Ramusio.

2. Marco Polo har fullkomligt rätt i, att mycket starka havsströmmar finnas i detta hav ned emot Madagaskar.

3. Det finns ett bittert arabiskt ordspråk, som i fri översättning lyder: Tro och loven och fågeln Rock finnas ingenstädes. Men omvänt kan man också säga, att till namnet finnas de båda allestädes. Åtminstone legenden om fågeln Rock, som är ett av de mest populära och spridda sagomotiv, som existera. Man har undrat, om ej sagan, som åtminstone här hos Marco Polo direkt lokaliseras till Madagaskar, skulle kunna ha något att göra med det stora fossilet Aepyornis och dess jättelika ägg, som funnits på denna ö, och att den sålunda skulle ha ett visst stöd i verkligheten, vilken ju som bekant är underbarare än någon legend.

XXXVII.

1. Zenzibar, Zanquibar är naturligtvis Sansibar. I våra dagar är det en liten ö utanför Tyska Ostafrikas kust, som bär detta namn, men de arabiska geograferna menade med

Digitized by Google

Sansibar hela kuststräckan från floden Djuba till Kap Delgado. — Då köpmännen endast besökte denna enstaka plats på kusten, var det ju förklarligt, om de fingo den uppfattningen, att den låg på en stor ö.

Marco Polo hade väl sina uppgifter om Sansibar i andra hand, men man märker av hans con amore tecknade bild av negrerna, att han själv sett sådana.

2. Sansibar är ju än i dag en av de mest betydande handelsplatserna för elfenben.

3. Detta är en sedan gammalt utbredd fabel.

4. Fåren i denna del av Afrika har detta utseende.

XXXVIII.

1. Med Stora Indien förstår Marco Polo den Främre Indiska halvön och med Lilla Indien detsamma som vi kalla Bortre Indien. Att han av Abessinien gör ett Mellersta Indien är ju i viss mån överraskande men förklaras dels av, att Afrikas ostkust i allmänhet närmare ansluter sig till den indiskt-österländska än till den europeiskt-västerländska kulturkretsen, dels även, såsom Yule framhållit, av att det sedan gammalt existerat en tendens, att se ett tredelat Indien. Yule påpekar i detta sammanhang särskilt arabernas Hind, Sind och Zinj.

XXXIX.

1. Marco Polo berättar i detta kapitel om det under medeltiden så mäktiga Abessinska riket. — Kristendomen infördes i landet år 330 av Frumentius och Aedesius.

2. Här som nedan i detta kapitel menas (såsom Marsden påvisat) med Aden ej den bekanta arabiska staden med detta namn utan riket Adel, som begränsade Abessinien i norr. De abessinska krönikorna ha att berätta om ständiga stridigheter med detta land. Marco Polo har tydligen förväxlat de båda namnen.

XL.

1. Detta är den berömda hamnstaden Aden i det sydligaste hörnet av Arabien.

Digitized by Google

2. Kalizene är såsom redan Marsden påvisat det arabiska ordet khalij, vilket särskilt användes om Nilkanalerna.

3. Kairo kallades under medeltiden ofta Babylon.

4. Som vanligt är Marco Polos årtal felaktigt. Det var, säger Marsden, år 1187 som sultan Saladin frånryckte frankerna staden Akka. Landet Jemen, i vilket Aden ligger, behärskades då av en broder till Saladin, som väl lämnade honom understöd i krigsföretaget.

XLI.

1. Escier, Esher är idetiskt med staden Schihar eller Schehr på Arabiens sydkust. Med artikel lyder namnet Es-Schehr, vilket ju mycket nära ansluter sig till Marco Polos namn.

2. En del av denna kust kallas ju Rökelse-kusten på grund av sin rikedom på denna vara. Det träd, av vilket rökelsen erhålles, heter Boswellia Carterii.

3. Yule föreslår med tvekan, att man i denna beskrivning skulle se fyrhornade får, som äro kända från denna trakt.

4. I länderna kring Persiska viken förekommer enligt Yule det bruket att uppföda boskapen med fisk.

XLII.

1. Dulfar, Dufar heter Dhofar och ligger nordost om Schehr, dock på ett större avstånd än Marco Polo angiver.

XLIII.

1. Kalajati, Calatu är identiskt med den gamla staden Kalhat, som låg vid kusten av Oman ej långt från Maskat.

XLIV.

1. Ormus har redan beskrivits i bok 1, kap. 16. — Sådana fläktanordningar, som av Marco Polo här beskrivas, omtalas även av Sven Hedin från Mesopotamien (se Genom Persien etc., sid. 254.).

2. Se bok 1, kap. 7, anm. 3.

Digitized by Google

XLV.

1. Huruvida med detta namn menas Kaidu (se bok 2, kap. 1, anm. 3), såsom Ramusio skriver, eller någon furste Kuwinji eller Kaunchi (återgående på skrivningen Conchi, Conci, Canci), såsom Yule anser, kan väl knappast med visshet avgöras. Två furstar med detta senare namn och tillhörande Djingis-kaans familj ha regerat i vissa delar av Sibirien.

2. Man ser av dessa uppgifter, anmärker Yule, att Marco Polo fått upplysningar från vitt skilda trakter i Sibirien. Vita björnar och svarta rävar höra hemma vid Ishavets kuster, medan vildåsnorna endast förekomma i södra Sibirien.

3. Sådana hundslädar som enligt Yule åsyftas i texten användes under medeltiden, särskilt i det nordliga området mellan Petschora och Dwina. Ramusio däremot säger i en randanmärkning, att de i detta stycke omtalade djuren äro renar, vilken uppgift han stöder på Olaus Magni auktoritet. Det är väl fråga om man ej här får ge Ramusio rätt gentemot Yule.

4. Man ser av detta kapitel, att Marco Polo är väl underrättad om de mörka vintrarna och ljusa somrarna här i Norden. Om han med sin skildring avser något särskilt land är ju ej gott att säga. Vi skulle kanske nödgas se våra egna kära förfäder i de storväxta, ljusa, vackra — och enfaldiga människor, han beskriver såsom landets invånare, om detta ej motsades av hans uppgift om tatarernas plundringståg till dessa trakter.

XLVI.

1. Att Marco Polo här talar om Ryssland, är ju utan vidare klart. Detta land stod länge till stora delar under tatarernas välde. — De människor, han beskriver, synas dock ej tillhöra den slaviska rastypen. Med all sannolikhet avser också hans skildring avkomlingarna av de svenska vikingar, som grundade det ryska väldet, och som ännu säkerligen i stort antal levde kvar i Ryssland och väl del-

Digitized by Google

vis bevarat sina rasmärken. Det är ju en känd sak, att namnet r u s åtminstone tidigare under medeltiden uteslutande hade avseende på dessa, medan slaverna voro kända under andra namn.

2. Denna sista del av kapitlet förekommer ej hos R a m u s i o och återgår därför på den av Y u l e följda ursprungliga texten.

Provinsen Lac är, såsom Yule påvisat, med all sannolikhet identisk med Walakiet.

3. Oroech har (bl. a. av P a u t h i e r) förmodats vara en felskrivning för Noroech, Norwege eller Norge, vilket ju i och för sig förefaller antagligt. Emellertid påpekar Y u l e, att Marco Polos uppgifter från dessa trakter i allmänhet härstamma från tatariska källor, vilket ju gör den franska formen svårförklarlig. Dessutom är det ju ganska långt mellan Norge och Ryssland, åtminstone mellan dessa länders tätare befolkade delar. Y u l e tror därför snarare, att oroech skulle vara en korrumption av varäg, varjag, vorog, vilket ju åtminstone av sakliga skäl är mycket mera troligt. De livliga politiska och kommersiella förbindelserna mellan Ryssland och Sverige, varjagernas land, gör ju Sverige till Rysslands mest betydande granne på denna tid.

XLVII.

1. I och med föregående kapitel slutar R a m u s i o s text och även M a r s d e n s och B ü r c k s översättningar. Emellertid upptaga en del manuskript, bl. a. det ursprungliga, som publicerats av Société de Géographie, en serie kapitel, vilka närmast hava karaktären av »fragments historiques», som P a u t h i e r säger. Dessa kapitel meddelas i det följande i en översättning, som följer den tolkning Everyman-upplagan ger, och som jämförts med L e m k e s edition.

Ordningsföljden mellan de olika kapitlen, som varierar i olika upplagor, är här densamma som i de båda nyssnämda editionerna. Denna är visserligen ej den ursprungliga, men detta har ingen inverkan på innehållet, och då den är den redigaste och klaraste, har den likväl ansetts vara lämpligast.

Ur saklig synpunkt måste dessa berättelser tagas med största reservation. Det har i det föregående redan många

Digitized by Google

gånger påpekats, att lika exakt och säkert det är, som Marco Polo berättar om, vad han med egna ögon sett, lika ovisst och ofta tvivelaktigt är det som han skildrar efter hörsägner.

2. Marco Polo anger konsekvent Kublais och Kaidus släktskap felaktigt. Som redan nämts var Kaidu sonson till Oktai-kaan och följaktligen kusinson till Kublai. Ciagati eller Djagatai var däremot Oktais broder och alltså Kublais farbroder.

3. Gihon eller Amu darja.

4. Namnen äro här såväl som stundom i det följande omöjliga att identifiera.

5. År 1277 ägde en drabbning rum mellan Kaidu och storkhanens trupper under dennes son Numugan och generalen Ngantung. Kaidu, som segrade och tillfångatog sina båda motståndare, marscherade sedan mot Karakorum. Han blev sedan i detta krig såväl som sedermera slagen av Bayan. Jfr därom bok 2, kap. 1, anm. 3.

XLIX.

1. Aigiarm, som även skrives Agiaint, Agyanie, Agyanic, Aigiaruc, är samma namn, som det bland Usbek-tatarerna än i dag använda Ai-Yárúk, vilket just betyder »strålande måne».

Kaidu hade många söner men endast en dotter, som i arabiska källor kallas Kutulun. Hon brukade följa sin fader i striden, och efter hans död sökte hon rycka till sig makten.

L.

1. Regeringen över de trakter, som lågo mellan Kaswin upp emot Amu darja, brukade av de mongoliska härskarna i Persien anförtros åt tronföljaren. Så styrdes de under Hulagu av Abaka, under Abaka av Argon och under Argon av Gasan.

2. Om Arbor Secco, se bok 1, kap. 21, anm. 2. Boken om Alexander var mycket populär under medeltiden, och från den härstamma många såväl geografiska som naturhistoriska folkliga föreställningar.

Digitized by Google

3. Barak eller Borrak var ingalunda Kaidus broder utan son av en syssling till honom och sonsons son till Djagatai. Han omtalas även i bok 1, kap. 1 (sid. 22).

År 1269 ryckte Barak, som stod i förbund med Kaidu, in i Khorasan. Argon var då endast femton år gammal, och hans fader Abaka skyndade till för att övertaga överbefälet. Barak blev snart därefter fördriven och tog sin tillflykt till Kaidu. Han dog 1270.

LI.

1. Abaka dog 1 april 1282, tolv år sedan Barak blivit slagen.

2. Efter Abakas död ryckte hans yngre broder Ahmed, som övergått från kristendomen till islam, makten till sig.

3. Denna sats förekommer endast i den av P a u t h i e r följda texten. — Förmodligen uppväckte Ahmeds tilltag ingen förtrytelse, ty denna sed var vanlig bland tatarerna, såsom Marco Polo själv berättat (bok 1, kap. 47).

LVII.

1. Striden mellan Argon och Ahmed ägde rum år 1284 nära Kaswin. Argon flydde efter nederlaget till slottet Kalaat, där han snart gav sig fången. Ahmed behandlade honom väl och vägrade att följa deras råd, som önskade, att han skulle avrättas.

LX.

1. Då Argon befriats ur fångenskapen genom en sammansvärjning, ledd av en ädling vid namn Buka (Marco Polos Boga; även namnen på de övriga sammansvurna kunna identifieras) och låtit döda överbefälhavaren Alinak, flydde Ahmed i riktning mot Tebris; men han förföljdes och togs till fånga av en skara karaunas. Han blev genast avrättad.

LXI.

1. Det är redan omtalat, att Argon satte sin son Gasan till regent i Khorasan.

Digitized by Google

2. Yule anför en roande berättelse om Argons död: Konungen, som mycket sysslade med alkemi, frågade sina indiska vise huru de buro sig åt för att förlänga sina liv. De svarade honom att det elixir de använde bestod av en blandning av kvicksilver och svavel. Argon intog denna dryck under åtta månaders tid och dog kort därpå.

LXII.

1. Då Argon dött lyckades år 1291 Kai-khatu, som f. ö. var dennes broder och ej farbroder, komma i besittning av väldet. Han beskrives av alla historieskrivare som en utsvävande vällusting. Han bragtes om livet år 1295, alltså efter fyra års regering.

LXIII.

1. Gasan lyckades år 1295 fördriva Baidu, vilken, såsom Marco Polo uppgiver, var kristen.

LXIV.

1. Sain är identisk med den store erövraren Batu, som även brukade kallas Sain-khan, den gode fursten.

2. Kumanerna, ett turkiskt folk, bebodde före mongolinvasionen området mellan Kaspiska och Svarta haven samt slätten norr om det senare (se bok 1, kap. 5, anm. 8).

Alanernas land låg, som redan nämts (bok 2, kap. 66, anm. 2), i norra Kaukasus.

Lac är (se kap. 46, anm. 2) identiskt med Walakiet.

Mengiar, Menjar kan möjligen, som Yule framhåller, syfta på magyarerna.

Zic är enligt Yule Circassien.

Guzia eller Gothia syftar på de i södra Krim kvarstannade goterna. Dessa utvandrade som bekant ursprungligen från Sverige (jfr gutar, götar), och grundade, sedan de under en tid bott i södra Ryssland, det mäktiga västgotiska riket. Ännu på 1500-talet talade Krim-goterna sitt nordiska språk.

Gazaria syftar på kazarerna, ett turkiskt folk som på denna tid innehade större delen av Krim och kusten norr om Azovska sjön.

Digitized by Google

3. Här meddelas den fullständiga förteckningen på härskarna över de »västliga tatarerna» eller Gyllene Hordens khaner (de spärrade äro överhoppade av Marco Polo): Batu (Patu, Sain); Sartak; Ulagchi; Bereke (Barka); Mangku-Temur (Mungletemur); Tudai Mangku (Totamongur); Tulabugha (Tolobuga); Toktai (Toctai). Marco Polo har gjort två khaner av Batus båda namn; Tulabugha nämner han ej i sin lista men nedan i kap. 69.

4. Hulagu (se bok 1, kap. 1, anm. 7).

LXV.

1. Om Järnporten har Marco Polo talat utförligare i bok 1, kap. 5.

2. Med Sarain-sjön menas ingenting annat än Kaspiska havet. Namnet sammanhänger med staden Sarai, som i bok 1, kap. 1 kallas Assara.

LXVIII.

1. De voro båda sonsöner till Djingis.

2. Denna strid omtalas redan i bok 1, kap. 1. Det var den, som tvingade Marco Polos far och farbror att taga en annan väg vid sin tillämnade hemresa från Ryssland.

LXXI.

1. De fakta, som legat till grund för denna förvirrade berättelse, hava sammanställts av Yule och äro i korthet följande:

Mangku-Temur, sonson till Batu och Barkas efterträdare, dog 1281 och efterlämnade nio söner; men det oaktat intogs tronen av hans broder Tudai-Mangku. Denne furste umgicks huvudsakligen med mohammedanska teologer och vanskötte regeringen. Då han år 1287 abdikerade, efterträddes han av Tulabugha, son till en av hans äldre bröder, vilkens makt likväl kringskars av andra furstar. Bland dem är Noghai en av de viktigaste. Denne var sonson till en av Batus och Barkas yngre bröder och var under mer än ett halvt århundrade en av de inflytelserikaste mongol-

Digitized by Google

furstarna. Noghai övertalade Tulabugha att komma till honom i och för överläggning, och vid detta tillfälle mördades Tulabugha. Detta skedde år 1291, och snart därpå bestegs tronen av Toktai, en son till Mangku-Temur.

Några år senare började krig mellan Toktai och Noghai, varvid den förre besegrades i en stor drabbning vid Don. Men nästa krig mellan de båda motståndarna hade en annan utgång; Noghai led ett nederlag söder om Dnjepr. Han flydde med några få följeslagare, men blev nedhuggen av en rysk ryttare.

EPILOGEN.

1. Denna epilog förekommer förutom i ett ms i Florens endast i den italienska Crusca och återgår därför på dess av Baldelli Boni publicerade text.

Digitized by Google

Register.

A.

Abaga 320 ff., 323, 332, 476.
Abaka, se Abaga.
Abakù 37 f., 362.
Abascia 303, 473.
Abbakatan 252.
Abulfaradsch 408.
Abulfazal 387.
Abulfeda 352 f., m. fl. gånger i anm.
Abyssinia 303, 473.
Achbaluch 174, 435.
Achbaluch Manji 180, 437.
Achmak 134 ff., 425.
Acomat 321—331, 477.
Acre 12, 25 ff., 306, 354.
Adam 19, 285, 288.
Adem 273, 289, 293, 298, 304, 305 f., 308, 465, 472.
Aden 15, 472.
Ahmed, se Achmak och Acomat.
Aigiarm 318, 476.
Ajas, se Giazza.
Akka, se Acre.
Akkambale 257.
Alaner 223, 452.
Alania 333, 478.
Ala-schan, se Kalacia.
Alaù (jfr Ulaù) 22, 64, 333 ff., 353, 479.
Albrecht 410.
Alexander 8, 37 f., 61, 65, 68 f., 320, 385, 387.
Alexandria 247, 293, 305 f.
Alo-eddin 62.
Altai 13, 93, 101, 402, 409.
Amu 204 f., 444. (Jfr Ania.)
Amu darja 364.
Ananias 279, 466.
Andamanerna, se Angaman.
Andanicum 52, 60, 85, 371, 377, 403.
Angaman 15, 268 f., 463.
Angul 209, 446.
Anguli-nor, se Cianga-nor.
Ania 14, 257. (Jfr Amu.)
Annam, se Ania.
Antropometamorfos 387.
Apusca 30.
Arabien 15, 289 f., 294.
Ararat 36, 361.
Araz 39, 363.
Arbor Secco (landskap) 49, 321, 331, 358, 370, 378, 476.
Arbor secco (träd) 33, 61, 320, 370, 378, 476.
Argiron 12 f., 36, 360.
Argon (folkstam) 105 f., 415.
Argon (konung) 14, 30 ff., 248, 320—332, 356, 358, 477.
Arik-Buga 419.
Armenien 12, 19, 26 f., 359.
Arne 352.
Arsissa, se Darziz.
Arzingan 12, 36, 360.
Asbest 403.
As-idin, Sultan 54, 373.
Assara 12, 21, 352.
Assassinerna 382 ff.
Astiar 288, 468.
Ava 49, 368.
Avigi 38, 363.

Digitized by Google

B.

Babilonia (jfr Babylon) 27, 40, 330, 355.
Babylon (jfr Babilonia) 245, 306, 455, 478.
Badakschan, se Balaschan.
Bagadet, se Baldach.
Bagdad, se Baldach.
Baidu 332, 478.
Bajburt, se Paipurth.
Baksi 111, 134, 167, 418.
Bal(a)ch 13, 64 f., 385.
Balaschan 13, 54, 67 ff., 72, 373, 386 f.
Baldach 13, 39 ff., 45, 298, 353, 363, 366.
Baldelli Boni 346 och dessutom flerstädes i anm.
Balduin II 21, 351.
Balsara 13, 40, 366.
Balthasar 47.
Bang 349, 421.
Bangala 196 f., 202, 442 f.
Barak 22, 321, 353, 477.
Bargelak 102, 413.
Bargu 89, 101, 407, 412.
Barka 21 f., 333—337, 352, 479.
Barsamo, Sankt 46, 367.
Barskol 119, 421.
Bascia 70 f., 388.
Basma 262 ff., 462.
Basra, se Balsara.
Bathyn-khan 93.
Bayan 149, 420, 428, 447.
Beibars, se Bundokdari.
Beloro 73, 391.
Bengalen, se Bangala.
Berak, se Barak.
Berca, se Barka.
Bereke-khan 12, 352 (se även Barka).
Berchi 260, 461.
Berget, den Gamle från 62 ff., 382.
Berget, Gröna 130.
Betala 271, 464.
Beyamini 185, 439.
Birma, se Mien.
Bintang, se Pentan.
Blasius, Sankt 35, 360.
Boga 328 f.
Bokhara 12, 22, 353.
Bolgana 30, 356.
Bolgar(a) 12, 21, 352.
Bolgary, se Bolgar(a).
Boriat 110, 417.
Borneo 14.
Braman 271, 282 f., 467.
Brius 188, 440.
Bruce 362, 401.
Buddha 467 (jfr Sogomon).
Bukephalus 69.
Bulangazi 150, 429.
Bundokdari 27, 355.
Burckhardt, J. 3, 349.
Bürck 345 och dessutom flerstädes i anm.
Buxbom 362.

C.

Cala Ataperistan 47, 368.
Cantareno, Ambrogio 362.
Carvolo 267, 463.
Cen-ku 136 ff.
Cen-temur 188, 196, 440.
Ceylon, se Zeilan.
Chalkis, se Negropont.
Cheinan 14, 256, 459.
Chingkim, se Cingis.
Chin-gui 216 f., 449.
Chinsan Bayan 213 f., 223, 447.
Choiach 277, 465.
Chuaresm 362.
Chyn-kaan 93, 409.
Ciagatai, se Zagatai.
Cian-ghian-fu 222, 450.
Ciang-li 207 f., 446.
Ciang-lu 207 f., 445.
Cianga-nor 107, 415.
Ciarcian 13, 77 f., 396.
Ciban 316.

Digitized by Google

Cin 256 f., 459.
Cincitalas 85, 89, 402.
Cingis (prins) 126, 130, 136 f., 140, 423.
Cingis-kaan 91 ff., 105, 110, 114, 310, 315, 337, 408, 479.
Cin-gui 210, 447.
Cinti-gui 205, 445.
Civici 149, 428.
Clemenfu 28, 356.
Clemens IV 12, 25, 354.
Columbus 16, 350.
Cordier 346, 372 och dessutom flerstädes i anm.
Corobar 374.
Corte del Milione 16.
Couvade 193, 441 f.
Cremessor 45, 367.
Crusca 345.
Curficar 85.
Curzola 15.

D.

Dalmatien 11.
Damaskus 64.
Darius 8, 61, 65, 68, 385.
Darziz 36, 360.
David Melik 37, 361.
De Groot 349.
Dely (1) 54, 373.
Dely (2) 291, 469.
Deuterojesaja 9.
Diufar 273, 465.
Djagatai, se Zagatai.
Djingis-kaan, se Cingis-kaan.
Dogana 385.
D'Ohsson 347, 426.
Donata 16.
Dor 176 f., 436.
Dragojan 265, 462.
Dulfar 308, 473.

E.

Edrisi 387.
Egeiska havet 256.
Elcidai 328.
Engelska havet 256.
Egrigaia 104 f., 414.
Erginul 102 ff., 414.
Erzerum, se Argiron.
Erzingan, se Arzingan.
Escier 306, 473.
Esen-temur, se Cen-temur.
Esu-khan 93.
Etel, se Volga.
Ethiopien 310.
Euxinus, se Svarta havet 37.
Everyman's Library, Marco Polo-upplaga 345, 347, 349.
Ezina 88 f., 406.

F.

Fanfur (konung) 212 ff., 237 ff., 444.
Fanfur (konungarike) 267, 463.
Feist 352.
Felech 262, 461.
Fo-kien 14.
Formosa 374.
Frankrike 32.
Fu-giu 243, 455.

G.

Galenus 377.
Gallicia 287.
Gamle från Berget, den 62 ff., 382.
Gampu 239, 454.
Gasan, se Kasan.
Gazaria 333, 478.
Gavi 274 f., 280, 465.
Geichon 39, 363.
Gelukhalat 38, 363.
Gen-gui 242, 454.
Genua 3, 15, 19, 35.
Georg 105, 316.
Georgien, se Zorzania.
Germasir, se Cremessor.
Ghandara-konsten 10.
Ghellie 39, 364.
Giazza 12, 25 ff., 34 f., 354 f.

Digitized by Google

Gieza 243, 454.
Gihon, se Geichon.
Gio-giu 173 ff., 205 f., 435, 445.
Gobi 13.
Goethe 5, 349.
Gog 106, 415.
Goza 30, 33.
Gregorius X 12, 26, 28, 355.
Gråterskor 376.
Gudderi 185, 439.
Guldbyzantin 143, 427.
Gulddukat 241, 451.
Guielmo da Tripoli 27, 355.
Guzia 333, 478.
Guzzerat 292 ff., 469.

H.

Hami, se Kamul.
Hammer, v. 382.
Hang-tschóu, se Quin-sai.
Hedin, Sv. 10, 16, 348, 360 och dessutom flerstädes i anm.
Heliga Graven 26, 28.
Herdil, se Volga.
Herodotos 363.
Hsiang-jang-fu, se Sa-jan-fu.
Hsingan-fu 10; se Quen-zan-fu.
Hsi-ning, se Sin-gui (1).
Hukaji, se Kogatin.
Hulagu, se Ulaù och Alaù.

I.

Ibn Batuta 385.
Ibn Foszlan 352.
Ibn Haukal 374.
Idifa 107, 416.
Indien 9, 30, 39 f., 45, 49 f., 54, 72, 154, 190 f., 201 ff., 239, 246, 247 f., 249, 251, 256, 263, 278, 282, 287, 303 och dessutom flerstädes i anm.
Indien, Stora 247, 249, 270, 292, 296, 303, 310, 472.
Indien, Lilla 247, 249, 303, 472.
Indien, Mellersta 247, 249, 303, 310, 472.
Indiska havet 50, 71, 256, 303.
Ion 314, 321, 476.
Irak 45, 367.
Irawadi 443.

J.

Jaci 188 ff., 194, 440.
Jacolit 139, 365.
Jakob i Gallicia, Sankt 287.
Jakobiter 39, 364.
Jamb 159, 431.
Jang-tze-kiang, se Quian.
Jan-gui 14, 217, 449.
Japan, se Zipangu.
Jarkent, se Karkan.
Jaspar 47.
Java 32.
Java Major (eller Java) 252 f., 460.
Java Minor 14, 262 ff., 357, 460, 461.
Jerusalem 12, 26, 304, 354.
Jesaja 9.
Jesd, se Yadsi.
Jesudar 316, 476.
Johannes Döparen 74 f.
Johannes Prästen 89 f., 92, 105 f., 176, 211, 316 f., 407.
Jorza 89, 119, 421.
Judar 39, 120, 290, 304, 421.
Jün-nan, se Karaian.
Järnporten 39, 334, 362, 479.

K.

Ka-cian-fu 175, 178 f., 436.
Kael 288, 468.
Kaidu 115, 310, 314 ff., 318 ff., 419, 474, 476.
Kai-khatu, se Khiakato.
Kain 216, 370, 448.
Kaindu 185 f., 188, 194, 440.
Kai-ping-fu, se Xandu.

Digitized by Google

Kairo 39, 306, 355, se även Babylon och Babilonia.
Kaisariah 35, 360.
Kakzarmodin 151, 429.
Kalacia 104 f., 415.
Kalajati 308 f., 473.
Kalatu 308 f.
Kalizene 306, 473.
Kamandu 53, 372.
Kambaja 295, 470.
Kambalu 116, 120, 127, 131, 134, 136, 149, 154 f., 158 f., 161, 166, 168, 172, 207, 221, 245, 288, 420, 424.
Kambodja 14.
Kampion 13, 87 ff., 102, 356, 404.
Kamul 13, 83 ff., 89, 400 f.
Kanam 294 f., 469.
Kangigu 203 ff., 444.
Kan-giu 245 f., 455.
Kantari 220, 450.
Kan-tschóu, se Kampion.
Karaian 188, 440.
Kara-khitan 10.
Karakoran 89, 101, 316, 406.
Karakorum 3, se Karakoran.
Kara-moran 178, 211, 213, 436, 447.
Karaunas 53 ff., 372.
Karazan 29, 190, 192, 195, 356.
Karkan 13, 75, 392.
Karli 119, 421.
Karmania, se Ki(e)rman.
Karmanien 35, 359.
Kasan 33, 331 f., 352, 358, 477, 478.
Kascar 73 f., 77, 391.
Kaschgar 13, se Kascar.
Kaschmir, se Kesmur.
Kasibin 49, 368.
Kasitan 139, 143, 426 f.
Kaspiska havet, se Abakù.
Kasvin, se Kasibin.
Kataia 30, 41, 72, 77, 103, 105 f., 116, 127, 131, 147, 155, 165 f., 174, 180, 195, 206, ff., 210 f., 221, 236, 239 f., 261, 315, 357, 420.
Kaukasus 12.
Kayn-gui 221, 450.
Keis, se Kisi.
Kemurs 95, 410.
Kesmacoran 296 f., 303, 470.
Kesmir 111, 417.
Kesmur 13, 54, 71, 373, 388.
Khiakato 33, 331 f., 358, 478.
Khitan 357.
Khogatal 24.
Khorasan 13, 15, 356.
K(h)otan 10, 13, 76 f., 393.
Ki-akato, se Khiakato.
Kiang-tsu 14.
Ki(e)rman 13, 51 f., 56, 59, 309 f., 370.
Kischm, se Scassem.
Kisi 40, 50, 289, 310, 366, 468, 473.
Klaproth 415.
Kobinam 59 ff., 377.
Kogatai 137 f.
Kogatin (drottning) 30.
Kogatin (prins) 190, 423, 440.
Kogni 35.
Koi-gan-zu 210, 213 ff., 447 f.
Koman (jfr kumani) 102, 413.
Komania 333, 478.
Kon-cha 243, 245, 248, 455.
Kondur 259, 460.
Konsalmi 55, 374.
Konstantinopel 11, 15, 21 f., 34.
Koromandelkusten 15.
Koulam 289 f., 469.
Kreitner 399 m. fl. ställen i anm.
Krim 12.
Kuan-zu 211, 447.
Kublai 7, 12 f., 22, 33, 93, 109, 113, 114 ff., 124, 213 ff., 270, 310, 353, 354, 409, 419, 431, 476.
Kuhbenan, se Kobinam.
Kumani (jfr koman) 38, 362.
Kumari 291, 469.
Kungl. Biblioteket i Stockholm 345.
Kungurat, se Ungut.
Kunike, H. 441.
Kun-kin 180, 437.

Digitized by Google

Kur 39, 363.
Kurder 39 f., 365.
Kurdistan 49, 64, 365, 368, 384.
Kuyuk, se Chyn.
Kvinnornas ö 296 f., 470.

L.

Lac 314, 333, 475, 478.
Lak 282, 467.
Lambri 266, 268, 463.
Lapis lazuli 68.
Lar 282, 467.
Lehmann 402.
Lemke 347, 351 och dessutom flerstädes i anm.
Leo III 355.
Leonard, Sankt 38.
Levanten 102.
Lill-Armenien 25, 34, 359.
Lin-gui 210, 447.
Linné 16.
Livius 4.
Loak 282, 467.
Lochak 259 f., 461.
Lop 13, 77 ff., 396.
Lor 49, 369.
Lorenzo, San 299.
Lukansor 209, 446.
Lu-kau-bron 172, 434.

M.

Maabar 271, 283, 288 f., 296, 303 f., 464.
Magastar 299 ff., 471.
Magog 106, 415.
Malabar(kusten) 15, 54, 292 f., 300, 373, 469.
Malaiur 260 f., 461.
Malakkasundet 14.
Mandevil 380.
Mangalai 179 f., 428, 437.
Mangku-Temur, se Mongutemur.
Mangu-kaan 41, 64, 84, 93 f., 182, 409.
Manikeism 368.
Manji 116, 160, 174, 180 f., 185, 195, 210 f., 212 ff., 217 f., 221 f., 224, 232, 236 f., 240 f., 243, 245 ff., 251, 255 f., 259, 261, 290, 292 f., 315, 420, 435, 447.
Marcus Aurelius 9.
Maredin 36, 40, 361, 365.
Mar Sachis 222, 451.
Marsden 345 och dessutom flerstädes i anm.
Marti 349.
Masefield, J. 7, 347.
Melchior 47.
Mekriter 101, 413.
Mengiar 333, 478.
Mesopotamien 13.
Mien 196, 199 ff., 442.
Milione 4.
Mingan 149, 288.
Mongatai 209, 446.
Mongul 106.
Mongutemur 333, 337, 479.
Monsul 281.
Moses 120.
Mosul 13, 36, 39, 45, 361, 364.
Mulehet 62, 381.
Mungletemur, se Mongutemur.
Murfili 281, 303, 466.
Mus(ch) 40, 365.
Muselman 365.
Muslin 365.
Myskdjuret 102 f., 184 f., 414, 439.
Männens ö 296 f., 470.
Mörkrets hemvist 310, 312.

N.

Naftakällor 361.
Nan-ghin 217, 499.
Nascici 107, 416.
Natigai 96, 170, 411, 433.
Nayan 114 ff., 420.
Nefrit 395.
Negropont 12, 15, 26, 34, 354.

Digitized by Google

Nestardin 196, 442.
Nestorianer 39, 364.
Neumann 346 ff.
Nicolo da Vicenza 27.
Nikobarerna, se Nokueran.
Ning-hsia, se Ergigaia.
Noak 36.
Nogai 337—341, 480.
Nokueran 15, 268, 463.
Nomogan 316, 428, 476.
Nona 277, 465.
Nordenskiöld, A. E. 16, 346, 350, 399.
Norra Oceanen 314.
Nubia 304.
Nugodar 54, 373, 388.
Numugan, se Nomogan.

O.

Oceanen, Stora 149, 429.
Odorik 449.
Oktai 54, 314, 430.
Olaus Magnus 413.
Ormus 13, 15, 50, *55* ff., 59, 273, 289, 309, 310, 314, 358, 374, 465, 473.
Oroech 314, 475.
Oukaka 22, 99, 353, 411.
Oulatai 328.
Ovis Poli 390.
Otter 359 ff.

P.

Pacauca 272, 464.
Paipurth 36, 361.
Paleologue, Maurice 424.
Palladius 426, 451.
Pamar 319.
Pamer 73, 389.
Pamir 8, 13, se Pamer.
P'an-kou 432.
Pappersmynt 155 ff., 430.
Parser 367.
Patharini 62.
Patu 333, 379.
Pau-ghin 215 f., 448.
Pauthier 346 ff. och dessutom flerstädes i anm.
Pazan-fu 205 f., 445.
Pecher 273, 465.
Peking, se Kambalu.
Pentan 14, 260 f., 461.
Persien 10, 22, 33, 37, 46 f., 49, 51, 356.
Persiska viken 13, 15.
Peyn 76 f., 395.
Pi-an-fu 175 f., 485.
Piano di Carpine 407.
Pin-gui 210, 447.
Pipino, Fra 345.
Polo, Andrea 11.
Polo, Maffeo 11, 21, 27, 32, 121, 218 f., 342.
Polo, Marco 12, 13 ff., 20—34, 217, 342 och dessutom flerstädes i text och anm.
Polo, Nicolo 11 f., 16, 21, 26 ff., 30, 32, 121, 218 f., 342.
Portæ Caspiæ 358.
Prschevalskij 396 och dessutom flerstädes i anm.
Ptolemæus 9, 359.
Pulisangan 172, 434.
Pändsch 13, 389.
Pärlfiske 270 f.

Q.

Quecitari, se Kasitan.
Que-lin-fu 244 f., 455.
Quen-zan-fu 178 f., 436.
Quian 181 f., 220, 438, 450.
Quin-sai 214, 224, 225 ff., 241 ff., 246 f., 252, 256, 448, 452 f., 456.

R.

Rabarber 86, 404, 452.
Ramusio 345 ff. och dessutom flerstädes i anm.

Digitized by Google

Reobarle 15, 53 ff., 372.
Richthofen 404 ff.
Riehm 349.
Rock (fågeln) 300 f., 471.
Rockhill 418.
Rokn-eddin Mahmud 375.
Rom 9, 298.
Rondes 152, 311, 429.
Roosval 350.
Roxane 385.
Rubruck 3, 352.
Rudbar, se Reobarle.
Rukmedin, Achomak 56, 375.
Russia 313 f., 333, 474.
Rusticiano 3, 15 (Rustigielo) 345.
Ruysbroek, se Rubruck.

S.

Saba 47, 49, 368.
Sachion 13, 80, 89, 398, 403.
Sagatu 257 f., 459.
Sa-jan-fu 218 ff., 449 f.
Sain 333, 478.
Salamandern 85.
Samagar 328.
Samalanga 15.
Samara 263 f., 269, 462.
Samarkan(d) 13, 74, 318, 391.
Sansovino 4.
Sapurgan 13, 64 f., 384.
Sarai, se Assara.
Sarain-sjön 334, 479.
Sa-tschóu, se Sachion.
Sawah, se Saba.
Scassem 13, 67, 386.
Schang-ti 233.
Schibirchan, se Sapurgan.
Schmidt 422.
Sebastos 34, 359.
Sender-bandi 270, 464.
Sender-naz 269, 464.
Sensim 112, 418.
Servenath 295 f., 470.
Sevasta 35, 360.
Shan-si 14.
Shen-si 14.
Shiraz, se Siras.
Sikinan 68.
Silkesmaskodling 363.
Silvergrot 155, 430.
Sindichin 107, 416.
Sin-di-fu 181, 205, 437, 445.
Sing 158, 431.
Sin-gui (1) 102 f., 414.
Sin-gui (2) 220, 450.
Singui (3) 223 f., 452.
Singui-matu 209 f., 446.
Sinim 9.
Siras 49, 369.
Sirdjan 13, 376.
Sis, se Sebastos.
Sitin-gui 119, 421.
Siuen-hwa-fu, se Sindichin.
Sivas, se Sevasta.
Smith 372.
Soccotera 297 ff., 471.
Société de Géographie 345.
Sogomon (barchan) 120, 285 ff., 422, 467.
Soldaia 12, 21, 352.
Soldan 329 f.
Solträdet 61, 378.
Soncara 49, 370.
Sondur 259, 460.
Spaan 49, 369.
Spanien 32.
Spodium 60, 377.
Stein 350.
Stenkol 166, 432.
Stor-Armenien 34 ff., 359.
Strabo 9, 350.
Strahlenberg 352.
Strindberg 5, 349.
Succuir 13, 86, 89, 403.
Sudak, se Soldaia.
Sumatra, se Java Minor.
Suolistan 49, 369.
Su-tschóu, se Succuir.
Svarta havet 11, 15, 21, 342.
Söderblom, N. 11, 350, 425, 433, 434.

Digitized by Google

T.

Tabai 316.
Taga 328.
Tai-du 131, 134, 425.
Taigin, se Thai-gin.
Ta-in-fu 174 f., 435.
Takuini 168, 432.
Talichan, se Thaikan.
Tang-dynastien 10.
Tanguth 80, 83, 86 ff., 103, 105, 398.
Tao-schi 418.
Ta-pin-zu 242, 454.
Tarim 13.
Tartariet 19, 21, 124.
Tarun 13, 376.
Taskaol 150, 429.
Tauris 13, 15, 36, 45, 366.
Tavlor, gyllene 32, 122, 354, 422.
Tebaldo av Piacenza 12, 25, 355.
Tebeth (mager) 111.
Tebris, se Tauris.
Tegana 328.
Tembul 289, 468.
Temur 127, 424.
Tenduk 92, 105 f., 409, 415.
Terza 277, 465.
Texeira 375.
Thai 158 f.
Thai-gin 93, 175 f., 178, 436.
Thaikan 13, 66, 386.
Thebeth 182 ff., 187, 438.
Thian-te, se Tenduk.
Tholoman 204 f., 257, 444.
Thomas, Sankt 275, 279 f., 282, 304, 466.
Tiar 328.
Tibet, se Thebeth.
Tiessen 349, 357 och dessutom flerstädes i anm.
Tiflis 37, 39, 361, 364.
Tigris 12, 40, 353, 366.
Timocain 49, 60, 370, 378.
Timur-lenk 10, 367.
Tingui (1) 216, 448.
Tingui (2) 246 f., 456.
Tingui (folkklass) 283, 467.
Tin-gui-gui 222, 451.
Tjertjen, se Ciarcian.
Tocharer 9.
Toctai 333, 337—341, 479.
Togan 328.
Tolobuga 337—341, 479.
Toman 98, 240 f.
Tonking, se Cheinan.
Totamongu 333, 337, 479.
Tragula 312.
Trebisond 15, 34, 36.
Tschen-tsching, se Ziamba.
Tschertschen, se Ciarcian.
Tschöng-tu-fu, se Sin-di-fu.
Tsüan-tschóu, se Zaitum.
Tudai Manku, se Totamongu.
Tudin-fu 208 f., 446.
Tuk 98.
Tulabugha, se Tolobuga.
Tun 13, 370, 377.
Turkestan 9, 54, 77.
Turki-hästar 35, 359.
Turkiet, Stora 115, 314, 318.
Turkomania 35, 359.
Turkoser 371.
Tutia 60, 295, 377, 470.

U.

Uguiu 242, 454.
Ulatai 30.
Ulaù (jfr Alaù) 41 f., 64 f.
Unciam 4, 192, 194 ff., 441.
Ung 106.
Un-guen 245, 455.
Ungut 124, 423.
Un-khan 89 ff., 176 f., 211, 408.

V.

Va-giu 223 ff., 452.
Vambéry 370 och dessutom flerstädes i anm.
Van-ku 136 ff., 426.

Digitized by Google

Vaschan, se Vokan.
Wassaf 449.
Vedel, V. 4, 349.
Venedig 11 f., 15 f., 21, 26, 34 f., 266 f.
Westermarck 401.
Vita festen 144, 427.
Vokan 13, 72, 389.
Volga 12, 38, 353, 363.
Vosancin 252.

X.

Xandu 14, 108 f., 136, 161, 417.

Y.

Yadsi, 13, 51, 370.
Yang-tschou, se Jan-gui.
Yule 345 och dessutom flerstädes i anm.

Z.

Zagatai 54, 74 f., 314, 316, 392, 476.
Zaitum 14, 246 f., 252, 256 f., 259, 456.
Zardandam 192, 200, 441.
Zarew, se Assara.
Zatolic 298, 471.
Zeilan 15, 269 f., 284 ff., 464.
Zen-gian 243, 454.
Zenzibar 299 ff., 471.
Zerm 306.
Ziamba 14, 257 ff., 303, 459.
Zic 333, 478.
Zipangu 16, 251 ff., 457.
Zorza 255, 458.
Zorzania 37, 361.
Zulkarn 68, 387.

Å.

Årscykel 169, 432.

TRYCKFEL.

Sid.	33	rad	16	uppifr.	står *Arbor sęcco* bör stå *arbor secco*		
»	141	»	10	nedifr.	tillfogas efter: man.	notsiffran	1.
»	267	»	7	uppifr.	» » kamfert.	»	2.
»	310	»	3	nedifr.	» » Kaidu	»	1.
»	314	»	5	uppifr.	» » världen.	»	1.
»	314				» » FYRTIOSJUNDE KAPITLET	»	1.
»	333	»	4	»	» » Sain	»	1.
»	400	»	9	»	står Mosesfynden av etc. bör stå M. och etc.		

Namnen Amu sid. 204 och Ania högst upp sid. 257 äro givetvis identiska men ha genom förbiseende blivit olika stavade.

För att fullständiga de i noten sid. 345 lämnade uppgifterna må här meddelas, att under detta arbetes tryckning som n:o 55 i Barnbiblioteket Saga utkommit en liten volym betitlad: *Marco Polo. Efter utländska källor av Elias Grip.* Boken återgår på Yule.

Digitized by Google

Digitized by Google

De tatariska furst

De personer, vilkas namn äro kurs

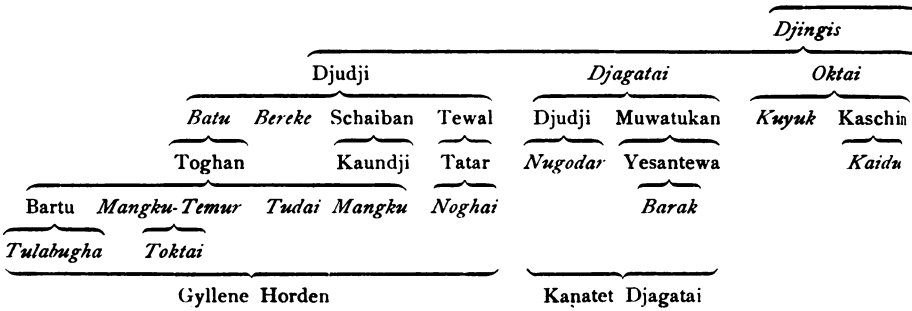

Digitized by Google

rstarnas genealogi.

ursiverade, nämnas av Marco Polo.

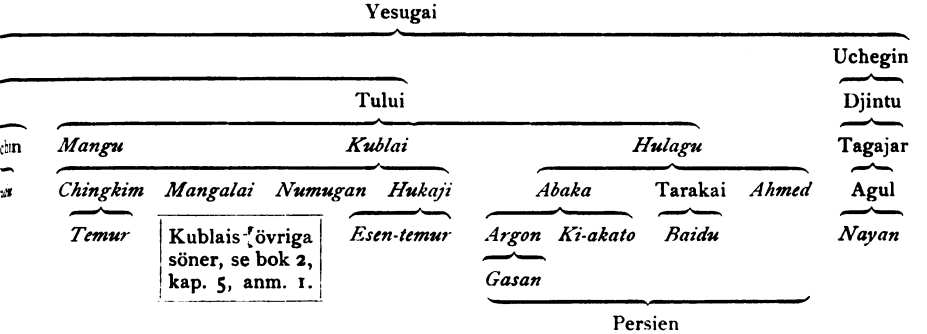

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

MARCO PO
(Jämför
Bröder
Marco
i hertr
Marco
RUSSIA
Volga
Bolgar
Assara
Assara
Comania
Alania
Lac
Zic
Ruos
Abasci
Sir darja
Tiflis
Zorzania
Stor-Armenien
Trebisond
Arzingan
Argum
Turkomania
Lill-Armenien
Giazza
Mosul
Tauris
Kasibin
Irak
Lor
Kurdistan
Mulehet
Saba
Ava
PERSIEN
Spaan
Yasdi
Kobinam
Kirman
Timocain
Arbor Secco
Bokhara
Samarkan
Balach
Saporgan
Pamer
Thaikan
Kesmur
Acre
Jerusalem
Cairo I. Babilonia
Baldach
Balsara
Suolistan
Siras
Kobarle
Ormus
Kesmacoran
Kalajati
Gusserat
Lak
Aden
Escier
Socotera
Abascia
Malabar
Delli
Kaman
Digitized by Google

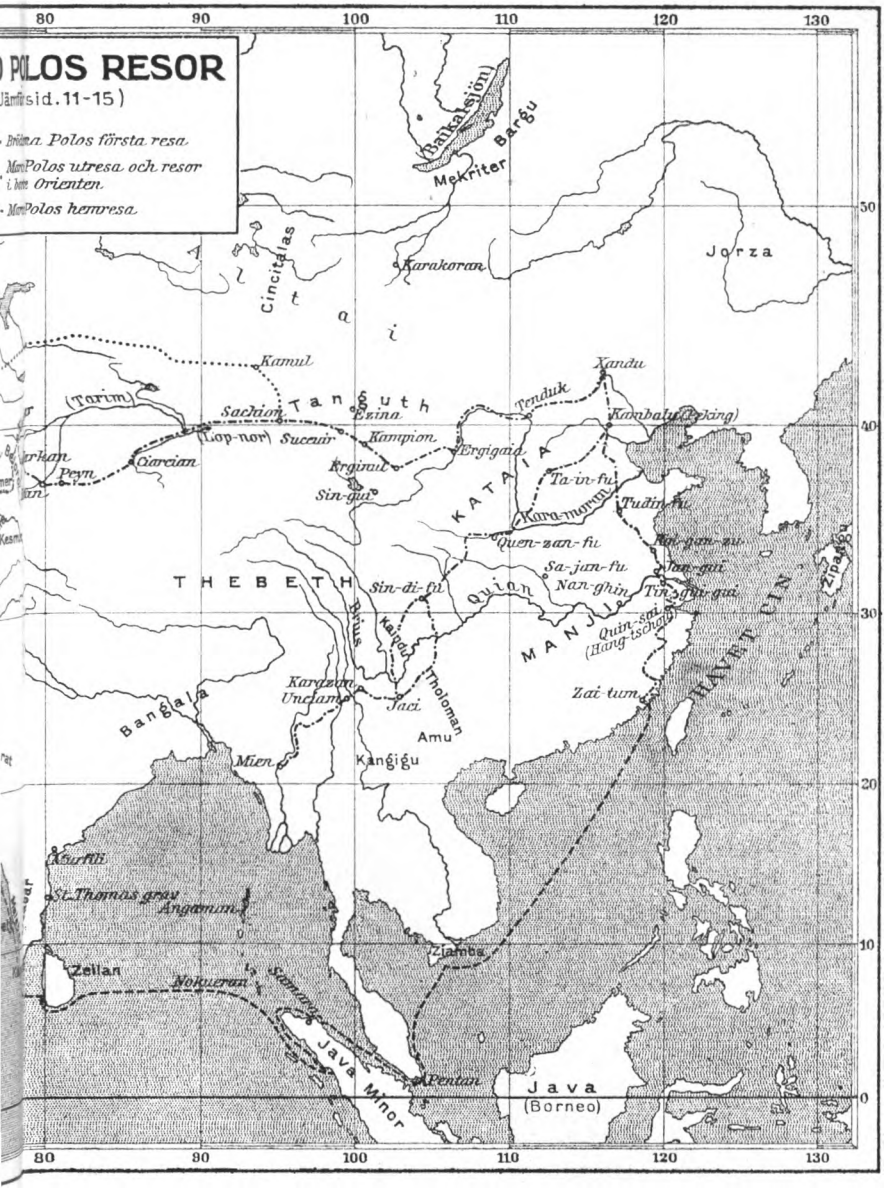

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY
Los Angeles
NO PHONE RENEWALS
This book is DUE on the last date stamped below.

MAY 2 5 19..

REC'D MLD

MAY 2 5 19..

REC'D LD-URL
NOV 0 3 1986

JUL 2 4 1986

Form L9-42m-8,'49 (B5573) 444

THE LIBRARY
UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LOS ANGELES

Digitized by Google

G370 Polo -
P6T39S Mentianaren
v.2 Maro Polos re-
sor it det
XIII

MAY 20 195

3 1158 01116 7086

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY
AA 001 167 198 9

G370
P6T39S
v.2
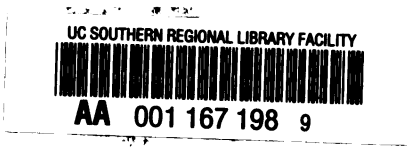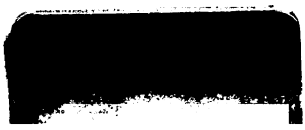
Digitized by Google